

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editata de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

20 - 26 martie 2002
(Anul XXXV)

11

■ actualitatea

pagina

3

Polca
pe furate

■ meridiane

paginile

26 27

Interviu
cu Sean
Cotter

■ literatură

paginile

16 17

Fantoma
părintelui
ucis

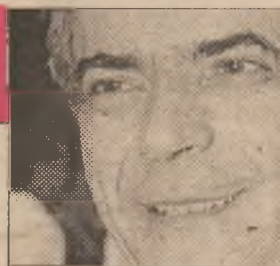

Versuri de
**ANGELA
MARINESCU**

8

pagina

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Orașe

SUB acest titlu a publicat G. Calinescu, pe la mijlocul anilor '50, în *Contemporanul*, câteva articole despre noile, pe atunci, orașe ale țării. Unele erau chiar noi (Onești, de exemplu, botezat Gh. Gheorghiu Dej, la moartea liderului comunist, și redevinut discret Onești, în timpul lui Ceaușescu), altele, doar îmbogățite cu salbe de blocuri, care constituie cartierele marginase de astăzi. Mai târziu, de la periferie, blocurile au înaintat spre centrul orașelor. Ceaușescu a definitivat, astfel, oroarea urbanistică de care și-a legat numele Dej și pe care o glorifica, în articolele menționate, autorul *Bietului Ioanide*.

Aceste orașe desfigurare reprezintă a dintre cele mai grele moșteniri ale comunismului. Nu se mai poate face mare lucru. N-am învățat nimic din experiența altora. Probabil, peste câteva decenii, oribilele cartiere vor fi treptat abandonate și vor muri de o moarte îndelungată și tristă, precum atâtea din S.U.A. ori din Europa de Vest (am văzut blocuri ce nu mai sînt locuite, transformate, unele, în azile pentru oameni fără adăpost, și la Paris, și la New York, și în alte părți). Pînă atunci ne vor oferi, zilnic, spectacolul celei mai depline lipse de confort și de gust, cu fațade înnegrite și jechoase, cu balcoane ciuruite, cu ferestre și uși meschine, de pe canatul cărora a căzut vopsea, cu intrări prin curți dosnice, asemănătoare cu niște maidane, invadate de pubele ruginite din care debordează toate gunoaiile lumii.

Dar asta nu e totul. În multe orașe, blocurile cu pricina au fost construite prin demolarea unor case sau întregi cartiere. În Sibiu copilariei mele, pe lângă cartierele noi, de blocuri,

cum ar fi Hipodrom și Vasile Aron, începuse prin anii '80 dărîmarea *orașului de jos*: de la gară pînă la Strada Sării, blocuri fără personalitate au crescut peste noapte în locul unor case vechi de sute de ani. Dacă Ceaușescu nu ieșea din scenă, buldozerele ar fi ajuns la Cibin. Situația nu e unică.

Vechile case, nu toate ucise de geniul arhitectonic al lui Ceaușescu, dau, astăzi, edililor o bătaie de cap încă mai mare decît blocurile, cînd n-au avut „șansa” să scape complet de ele, precum la Roman sau mai știu eu unde. Neretrocedate la vreme foștilor proprietari, ele se părăginesc sub ochii nepăsători ai unor primari care n-au nici cea mai mică inițiativă. Am văzut străzi, care făceau altădată mîndria unor orașe, ale căror case istorice se părăduiesc, devastate de locatari ocazionali, cu tenaciata roasă, cu ferestre oarbe și obloane bătute în cuie. Fosta Stradă Regală din Brăila arată așa. Dar nici la Sibiu sau Oradea nu s-a întreprins în ultimii doisprezece ani aproape nimic pentru ca ruina să nu se întindă, ireversibilă ca o lepra. Minunile arhitectonice ale orașului de pe Criș arată, cu puține excepții, foarte rău. Ministerul Turismului e preocupat să fabrice o Dracula Land de prost gust, în loc să renoveze casele, străzile ori zidurile de incintă ale Sighișoarei și Sibiului, care ar atrage incomparabil mai mulți turiști și ar fi cu adevărat un gest civilizator. Văzîndu-i ministrului de resort zîmbetul semidoct cu care își anunța triumfurile de genul Dracula Land, ma întreb dacă mai putem lega vreo speranță de patrimoniul urbanistic național. Trebuie să recunoșc că, în această privință, optimismul nu mă dă afară din... bloc. ■

■ la o nouă lectură

paginile

10 11

ANA BLANDIANA

voci din public

*
SALUT cu satisfacție noul format al excelentei reviste „România literară” și îi doresc să aibă un drum cât mai lung în revistele de acest gen din țară.

Numele meu este Nicolae Bogdan GROZA și sunt din Baia Mare. Poate va spune ceva numele meu, poate nu. Cert este că în urmă cu câteva luni am trimis pe adresa redacției dvs. o scrisoare, însoțită de un C.V. prin care vă solicitam o colaborare între revista dvs. și subsemnatul.

Din păcate n-am primit nici un răspuns și drept urmare, vă fac o nouă propunere de colaborare. Eu am la ora actuală foarte multe poezii scrise de mine, numeroase pamflete, și mi-ați face o deosebită onoare dacă mi-ați acorda privilegiul de a-mi face debutul într-o asemenea revistă literară de prestigiu.

În cazul în care sunteți de acord să-mi acordați o colaborare, vă rog să mă contactați la adresa de e-mail: bgroza2000@k.ro sau pe adresa poștei [...] Vă mulțumesc pentru timpul acordat

Nicolae Bogdan Groza

P.S. Nu de C.V. avem nevoie ca să vă publicăm, ci de poezii și de pamflete. Dacă ni le trimiteți, în copie, le vom citi și vom vedea.

FORMULA grafică e splendidă!! Vreau s-o cunosc pe Mihaela Șchiopu!

Emil Brumaru

*
INTRUCĂT mă aflu la Stockholm, mă simt datoare să vă țin la curent cu prezența culturii române în acest oraș. Trei evenimente culturale au stârnit interesul publicului stockholmmez în ultima perioadă. Primul, în ordine cronologică, a fost vizita Teatrului Național din Cluj cu piesele *Eat me!* de Anthony Swerling și *Memo* - montaj dramatic făcut de Miriam Cuișu și Monica Chirilă - din textele celebrei avangarde românești: Eugen Ionescu, Tristan Tzara, Urmuz, Stephan Roll, Geo Bogza, Gherasim Luca, Ilarie Voronca, B. Föndane (nume care coincid cu cele ale literaturii de avangardă europene). Spectacolul a avut loc la sala

Riksteater din Stockholm, după ce mai fusese reprezentat cu succes de public și la teatrul din sudul Suediei, la Malmö, înainte cu câteva zile.

Piesa *Eat me!*, în regia (și traducerea) lui Zoltan Schapira, se susține, în întregime aproape, pe monologul actriței Vasilica Stamatina, întrerupt de aparițiile sporadice ale altor actori și balerini și ale unor efecte de lumini care dau senzația unor *flash-back*-uri în viața personajului central. *Memo* - un amalgam reușit al situațiilor și replicilor absurde ale literaturii de avangardă, vine să completeze, ca o coincidență fericită de evenimente culturale, excelenta traducere suedeză din literatura română de avangardă apărută de curând la o editură suedeză. Deși jucată în limba română, datorită expresivității actorilor (Miriam Cuișu și Dragoș Pop), ca și a umorului de situații și a punerii în scenă (Mona Chirilă), piesa nu a avut nevoie de un text suedez pentru a-și cuceri spectatorii. De altfel, piesele au fost succint explicate înainte de spectacol de poetul Ion Miloș.

Al doilea eveniment cultural românesc pe teritoriul suedez s-a desfășurat la invitația Asociației româno-suedeze „Frația”. Piesa de teatru, jucată de astă dată de actori bucureșteni - *Caviar, vodcă și bye-bye* de George Astaloș - face parte dintr-un triptic despre exil și ironizează cu blândețe și bonomie deznădăcinarea emigrantului și efectele ei tragicomice. Replica centrală a piesei - definiția emigrantului drept „o persoană care a pierdut totul în afara de accent” - a stârnit râsul dezlanțuit al publicului. Susținut de nume mari ale teatrului românesc, ca Tamara Buciuceanu-Botez, Stela Popescu, Alexandru Arșinel și Eugen Cristea, și regizat de Dan Puican, spectacolul s-a bucurat de succes.

Cel de-al treilea eveniment cultural românesc la Stockholm nu mai este din sfera teatrului, ci a muzicii. Ca o replică reușită la Festivalul *George Enescu* desfășurat astă-toamnă la București, concertul din piesele lui Enescu susținut de Marinela Mitria Sivelöv (pian) și Christian Bergqvist (vioară) au celebrat cea de-a 120-a aniversare a nașterii genialului compozitor. Interpretarea sensibilă, dublată de forță și siguranță, a Marinelei Mitria Sivelöv a dovedit talentul unei tinere care a înțeles în articulațiile ei cele mai intime opera enesciană. Aceasta s-a simțit în interpretarea Marinelei atât ca solistă, cât și ca parteneră a violonistului Christian Bergqvist, care, la rândul său, a prezentat o performanță instrumentală în interpretarea muzicii compozitorului român.

Desfășurat sub auspiciile Ambasadei României la Stockholm, sponsorizat de H&M, concertul a izbutit să aducă ceva din spiritul poporului român în Veneția Nordului. *Suita pentru pian op. 3, Sonata nr. 2 op. 6 pentru pian și vioară, ca și Suita pentru pian op. 10* și-au risipit sonoritățile românești în moderna și perfectă - din punct de vedere acustic - sală a *Muzeului Muzicii*.

Elena Indries

post restant

de
Constanța Buzea

DIN păcate răul a fost făcut. Cu șapte poezii și două proze scurte apărute într-o publicație locală vă puteți întreține multă vreme iluzia unui început. Cei ce vă încurajează acum, ori nu știu ce fac, ori nu le pasă de consecințe. Nu este momentul să vă întemeiați speranțele într-un vis fără șansă. Mai bine citiți, dar nu la întâmplare, ci sub îndrumarea cuiva care se pricepe. (*Alina-Nora Achim, Baia Sprie*) ☒ Poate că altcineva ar reține ca minunate alte versuri decât mine. Mie mi se par importante acestea, și altfel dispuse în pagină: „E un joc de locuri severe și de cifre fluide când/ descoperi un răstignit în nuanțe de albastru./ Ai carnea deschisă a ingerilor de zăpadă/ cu ochi de lumină sub frunze de mentă”. Se cere, firește, alt titlu. Sau: „Camera în formă de cub/ moartea în formă de nor”. Restul, demn de o atentă refacere. Nici „spini de carbon” nu sunt de lepădat, și nici „timpul gol al sufletelor”. Deosebită terțina finală a *Toboșarului, ca și Șarpe ucis*, dar fără versul final. Însă versul final din *Într-o oglindă, da!* Și *Duminică de vară, da!* (*Lucian Pop, Baia Mare*) ☒ Stilul execrabil, copios cacofonic pe alocuri, al epistolei, lingușirea lipicioasă, scandaloasă * improprietatea termenilor, formulările ostentative prețioase, leșinător alambicate până la pierderea pe drum a sensului, savanteriile ridicole - toate acestea m-au vindecat de iluzia ce mi-o făcusem despre mine eum că aș fi neclintită în răbdare. Dar scrieți *bineînțeles* cu â! Scrieți *decât, dansul, când și ținând cond!* Scrieți peste tot, femeie fiind și referindu-vă la propria persoană, *eu însumi!* Cu asemenea catastrofe la bord vă gândiți că Mircea Cartărescu ar fi cel mai potrivit, *celebru* fiind, să vă citească în premie-

ră absolută proza. Sectorul liric, pentru care m-ați ales, mi-a oferit delicii păcătoase, m-a covârșit sub mormane de banalități aiuritoare. Scăpând cu viața, vă pot spune stasistă că uneori, destul de rar, lăsați să vă scape de sub condei și versuri ca lumea. „sunt zile în care/ nisipului îi este greață/ de valuri”, sau: „mai sunt oameni ce cred/ că lumina este o liniște/ ce bănuie fantomatic/ chiar razele” (*Cristina Băcanu, Brăila*) ☒ Singura poezie trimisă, *Suferința iubirii* este doar un naiv exercițiu de începător, astfel că nu am cum să vă ajut să vă vedeți visul cu... ochii. (*Sorin Nițu, Piatra Neamț*) ☒ Oare de ce ați strecurat în plicul cu versuri copia celui trist contract pe care l-ați semnat cu Editura Napoca Star, pentru o plachetă de numai 112 pagini, intitulată demodat *Corole de vremelnicii* și urmând să apară într-un tiraj minuscul de numai 100 de exemplare? Oare de ce? Ați considerat, domnule profesor, că v-ar ridica cumva și v-ar susține moral o hârtie din care se vede dureros sacrificiul material consistent pe care l-ați făcut numai de dragul de a vă vedea numele tipărit, visul de-o viață, fericirea de-a vă oferi cartea, cu emoție și mândrie, prietenilor și apropiaților? În textele pe care mi le-ați trimis însă s-au strecurat destule greșeli de dactilografare. Și dacă și corectorul editurii va fi la fel de puțin atent ca și dactilografii? Ar mai fi vreme, sper, să puneți treaba aceasta la punct? (*Aurel Cleja, București*) ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
 cu sprijinul
 Fundației
 ANONIMUL

Redacția:
 GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
 ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor șef,
 MIHAI PASCU - secretar general de redacție,
 ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
 MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
 Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
 CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.
 Corectură: SIMONA GALAȚCHI, ECATERINA IONESCU,
 NINA PRUTEANU.
 Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.
 Tehnoredactare computerizată: ANCA FIRESCU,
 MIHAELA IVAN, IONELA STANCIU.
 Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089.

Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vladan (difuzare, tel. 212.79.81).

Secretariat: Sofia Vladan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare

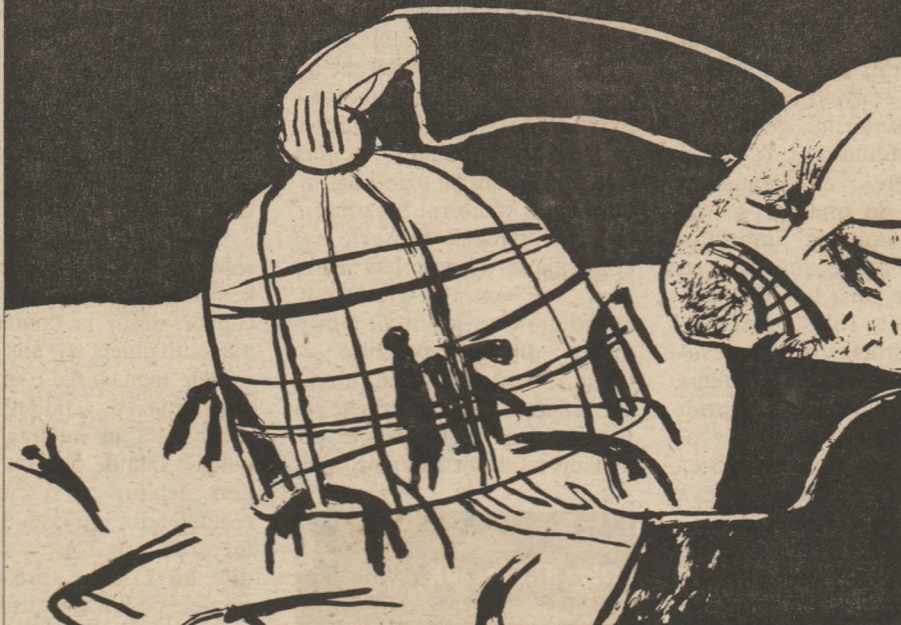
MIC școlar silitor, edificat asupra calamităților matematicii, învățam tocmai pe dinafară, după metodologia vremii, tabla înmulțirii, în plin efort integrator și cu sincopă la 3x3. Un coleg dintr-o clasă mai mare mă informă că suferința mea nu e singulară în univers: negrii adorm numărând până la trei. De foarte tânăr ineztrat cu un munte de bun simț, mi se păru tare cuminte din partea lor.

Ceva mai târziu, când deslușeam slova, citeam cu nesăț fabulele lui Vasile Militaru – gen *Paratrăznetul și scrumbia* – pe când tatăl meu schimba focuri pe baricadă pentru lirica lui Tudor Argezi – fabulist de ocazie. M-am instalat, prin urmare, devreme în eroare! Și trăiam în eroare ca în elementul meu! Vă rog să mă credeți, nu numai eu am fost în copilărie și foarte, foarte rar și mai apoi, victima consimțitoare a unor convingeri mai pe urmă dovedite greșite. Persoane sus de tot puse și anume salariate ca să țină constant pe drumul cel drept al justelor opinii au căzut și ele pradă sindromului.

Carol al II-lea crezuse astfel că înestind cele zece miliarde de lei obținute din împrumutul pentru inezestrarea Armatei – o sumă care astăzi s-ar înmulți cu mai multe mii – în fortificații pe Nistru, de propaganda vremii numite „linia de foc și fier”; punea la adăpost România de tăvălugul roșu. Așa a crezut până într-o senină amiază de iunie a anului 1940 când, chestionat cât timp am putea rezista puhoiului sovietic, ministrul de Război, generalul Florea Țenescu, îi mărturisise că trei zile. Urmasul la conducerea statului, cel care a scos ursul din bârlog și ni l-a adus în casă – greșesc cumva, dle Buzatu? – a trăit în convingerea victoriei finale și pentru o mie de ani a Germaniei naziste, până în târziu verii lui '44, când i-ar fi putut convoca într-un antreu pe toți cei mai departe increzătorii în victoria aceea. Pe bonomia unchiului Joe (Djugavili, în cataloagele seminarului georgian!) contase fermecătorul Franklin Delano Roosevelt, cu precizarea, ca multe altele mutilă, că intrase la bănuiele în ultimele zile ale vieții.

Un om cu variata experiență politică a dlui Iliescu a crezut că în Piața Universității îl huleau legionarii. Dl. Cornel Vadim Tudor crezuse că dnii Ilie Neașu, Sever Meșca și un număr încă nedefinit de parlamentari momentan în rândurile partidului său sunt inși integri, cu nepătat trecut politic, devotați lui până la sacrificiul vieții. Pe când fusese numai discipolul lui Eugen Barbu trăise, totuși, împrejurarea în care poetul și prozatorul Ben Corlaci, deținător de rubrică permanentă

POLCA PE FURATE

la *Săptămâna culturală a Capitalei*, tribună de unde moraliza stratosferic, alesese libertatea. Articolul în replică, ieșit ca din țeava pistolului, al directorului publicației, se intitula *Un chelner la Paris* și dădea pe față o groază de fapte infamante săvârșite de fugarul Corlaci, pe când răufăcătoarea în țară – între care furtul unor fețe de masă de la restaurantul Casei Scriitorilor. În esență, zicea Eugen Barbu: „Le știam pe toate acestea, și câte și mai câte altele, dar închideam ochii, fiindcă erai cu noi. Acum, că ne-ai părăsit, ele se adună grămadă, mizerabile, și te trag la fund!” Și, desigur, a fi cu noi șterge orice pată, mai eficient decât cel mai nou detergent.

Dl. Sever Meșca, de pildă, fusese un bun, ce zic, exemplar element dinamic, de cea mai înaltă calificare profesională marți în zori, spre a se preface, în amurgul aceleiași zile, într-un somnoriță, traistă-n băț, incurcă lume – bine c-am scăpat de el! Dl. Ilie Neașu ocupase aceeași demnitate de vice-președinte de partid, în compania marelui femeie politice Mitzura și cu o treaptă mai sus de eminenții politologi Dolănescu și Irina Loghin, apti a-i indoctrina pe români. Așa a crezut în incalculabilă-i generozitate, dl. Vadim. Acum, că s-a descotorosit de aceste salamandre, de cum au dezertat, dumnealui se simte nou născut, convins că o aurorală epocă i se deschide înainte, mai cu seamă după ce dna Sanda Țăranu i s-a alăturat cu arme și umbrelă. Când încă un cârd de parlamentari de-ai săi se vor îndrepta hipnotic pe curbele fluidului magnetic al paradisiului Puterii, curățenia va fi radicală, președintele P.R.M. va fi cu atât mai forte, mai pur și tot așa mai departe, până la a-și însuși, în românește, distihul faimos al confratelui său francez Victor Hugo: „Iar dacă nu va rămâne decât unul singur, eu voi fi acela!” Singur și puternic, precum constructorul Solness!

În P.S.D. se crezuse până mai ieri că fruntașii peremiști sunt niște irecuperabili extremiști, ponegritori fără decență ai președintelui republicii și ai primului său mi-

nistru, adversari viscerali ai Reformei, îndârjiți, obstinați, neinduplecați tartori de moțiuni simple, dușmani de moarte ai U.D.M.R.-ului. În atâtea rânduri mănșeră ei figura de imperator a dlui Năstase, de retor elin a dlui Iliescu, încât ai fi presupus că cei etern injuriați nu vor ierta niciodată. Că, oricum, ei știau cu cine au de-a face. În realitate, și aici a operat ignoranța: chestionat, secretarul general al P.S.D.-ului, dl. Cozmin Gușe, despre noile achiziții ale partidului său a răspuns – și așa fi pariat pe toate bunurile mele materiale – că nu știe nimic despre dnii Meșca și Neașu. Dar că nu-l încearcă dubii că, poposiți sub cortul puterii, aceștia se vor comporta ca fideli paladini – pe potrivă, eventual, a dlui Adrian Păunescu.

Gândul că cine a trădat va mai trăda nu adăncea crețuri pe fruntea dlui Gușe și nici n-avea, în fond, de ce. Cei doi alergători răbdaseră angelic atâția amar de ani mofturile, fandoselile, lecțiile, toanele, ifosele, nazurile unui tenor îndrăgostit de sine: revirimentul a putut fi opera a trei ceasuri, timpul fiind în acest caz factor bergsonian de relativitate. De altminteri, nici dl. Neașu, nici dl. Meșca nu l-au părăsit pe acel Vadim Tudor al clipei opțiunii lor pentru P.R.M., ci pe tiranul de astăzi, intunecat și intratabil, tot mai afectat de incetineala Reformei, de al cărei dor nu poate închide noaptele ochii, de extinderea corupției – și întotdeauna necinștea altora te scoate din sărite – de aroganța Puterii – iar aroganța altora te ucide – de faptul că între averea salariatului mediu și aceea a sa, este cam deosebirea dintre Măgura Odobeștilor și crestele Himalayei. Ca să nu mai vorbim de noianul de procese ce-i răpesc din puținul timp de meditație pe teme istorice, din lecturi esențiale, de la părințele sale obligații pedagogice. A nu-l înțelege înseamnă a ne înșela la rândul nostru.

Haidem (ador sintagma asta, milionară la toți crainicii/ crainicele televiziunii!), să ne autoscopăm: nu am greșit noi grav, inchipuindu-ne că partidul condus de dl. Năstase îi feșteau vitrina (NATO,

U.E., și nu numai...) anumite prezente imuabile, de altfel, cu pozitive state de serviciu în regimul trecut? Specialiști de strictă performanță, de neînlocuit pe când le dădea freza în sprâncene, ei sunt acum, albiți în bune, cu siguranță și mai necesari în domeniul gingaș al perspectivei. Și nu doar în această. Nu presupusesem noi, cu trista noastră inexperiență într-ale politicii, că, încet dar sigur, aceste personaje date în vileag, precum public devine trecutul femeilor publice, se vor retrage cu de la sine decizie sau, cu delicatețe și copioase compensații, vor fi conduse către un vast, confortabil și întărcuit cimitir de elefanți?

Și iată că P.S.D.-ul aspiră prin toți porii un nou, compact lot de foști bravi securiști, adăugându-l aceluia nu mai puțin impresionant ce-i alcătuieste fondul de aur, în ideea de ferm optimism că Europa și alte continente fac eforturi de a ne pricepe firea și comportamentul, chiar dacă perinița cu respectivii factori nu vor dansa?

Un joc care nu se termină nicăieri, o polcă pe furate, după titlul admirabilului roman al pe nedrept uitatului Mihai Celarianu. Jenați de puținătatea opoziției parlamentare, șefii Puterii se lamentau de a nu avea mai mulți adversari în Camere – și uite că acum, în buza lunii martie, un singur vot mai lipsește P.S.D.-ului spre a deține o majoritate. Un singur vot. Campion al voturilor norocoase, al năucitoarelor surprize, al fulgerătoarelor decizii, Dl. Corneliu Vadim Tudor ar putea fi acela, dând naibii un partid ingrat, care nu l-a apreciat la justa valoare, provocându-i neazuri și pierderi, cu toate că-i dăduse totul, precum pelicanul din mitologie. Alcibiade, modelul său din antichitate, a fost un as în materie, ilustrând grecescul *metavoli* – mișcare!

Dar nu, nu va fi așa – chiar dacă gâtul pe butuc nu-l punem – nu pentru că aveam numai unul și cu un număr mare, ci deoarece, mai știi, cedând unui imbold deocamdată cât un bob de mei, fărâmițat la măcinare, nu mâine, nu poimâine – dar zilele trec încet, anii trec repede – , mă înțelegi?, un dor nebun, un alean năpraznic, o poftă de neînfrânat, un elan irezistibil mă vor purta să sun prelung la poarta imobilului din strada dr. Butoiescu, a aceluia care, ca și mine, iubește câinii, istoria – și ar mai fi de găsit. Dacă însă, cu numai trei minute înainte, deschizând televizorul, nu-l voi zări pe dl. C.V.T. ingenunchiat în fața Papei Ion, ce rosteste, punându-i mâna pe creștet: „Pleacă capul, sicambre îmblânzit. Arde ce-ai adorat...”

Barbu Cioculescu

Aventuri cu Popeye

UN ROMAN despre zilele revoluției din 1989 atrage atenția, mai ales dacă încă din titlu anunță raportarea la controversata perioadă. Iubirea despre care pare să fie vorba în romanul lui Stelian Țurlea nu se consumă, e drept, în anunțul decembrie '89 și în România, ci câteva luni mai târziu, la Paris – dar înfîlnirea dintre îndrăgostiți este un pretext pentru lungi rememorări ale evenimentelor trăite de fiecare dintre cei doi în timpul revoluției, la București (Popeye) și la Timișoara (Anamaria). O altă iubire, dintre Anamaria și Vladian, e încheiată brutal de asasinarea acestuia din urma în primele zile ale confruntărilor de la Timișoara. Raportarea la evenimentele care le-au schimbat viața este permanentă, iar existența însăși a sentimentelor pare imposibilă în absența unor fie și minime explicații pentru ceea ce au trăit fără să poată încă înțelege.

Iubire în decembrie '89 este deci un roman de acțiune, cu ritm rapid, cu destule imagini tari care se rețin; cu perso-

Stelian Țurlea, *Iubire în decembrie '89*, Editura Meronia, București, 2002, 182 pag., f.p.

naje totuși insuficient individualizate (Anamaria și Popeye 'vorbesc', amintindu-și, cu aceeași voce), dar cu o regizare a tensiunii bună și cu numeroase pasaje reușite de investigare a spaimei amestecate cu exaltare trăite de oamenii ieșiți în stradă în decembrie '89. Romanul lui Stelian Țurlea încearcă însă să fie mai mult decât un roman de acțiune. Personajul Popeye vorbește despre celelalte aventuri *romanești* ale sale: "Eu sînt cel făcut de rîs cu ani în urmă de scriitorul ăla, Stelian Țurlea, care n-avea altă ciorbă în care să-și

vîre nasul decât aventurile noastre nereușite la mare, ale mele și ale prietenilor mei, după care a scris încă o chestie careia el îi zicea roman, *Pavană în peisaj marin*." Persiflarea actului scrierii nu este unica din volum, și lucrul ar trece drept un bun element de modernitate dacă persiflările nu ar fi, în general, suficient de naive sau de convenționale (vezi 'critica descrierilor' de la începutul capitolului 13). Tonul este 'șmecheresc' cu intenție, iar strategiile de oralitate se bazează pe imitarea limbajului 'de stradă' (cu reușite dar și cu pasaje care sună forțat). Neinspirată este și folosirea excesivă a proverbelor și a expresiilor colocviale fixe; de vreme ce personajul este construit mai degrabă ca rebel, nu e cazul să se exprime ca 'vocea poporului' la fiecare câteva rînduri.

O altă dimensiune care pare a fi vizată de acest roman este *căutarea adevărului*, sau mai precis denunțarea unei minciuni care a distrus vieți. Gîndul că au fost obiecte de manevră într-un joc pe care nu îl înțeleg supraviețuiește în mintea participanților la revoluție mai obsedant decât amintirea propriu-zisă a zilelor de teroare. Autorul *Iubirii în decembrie '89* nu greșește punînd accentul pe *această* obsesie, în loc să pretindă că dezvăluie lucruri nemaiștiute – însă romanul nu adună încărcătură obsesională suficientă pentru propulsarea acestei dimensiuni în prim-plan.

Romanul încearcă să facă multe lucruri în același timp și în teorie acesta poate fi un lucru bun; dar o *Iubire* (fie și) *în decembrie '89*, ca să convingă, trebuia să acorde ceva mai multă atenție chestiunilor de stil, ironia fiind că tot de ele e nevoie și ca să poți persifla cu eficacitate scriitura 'atentă la ea însăși'.

Cristina Ionică

Poveste din vremuri apuse

PRIN colecția instituită la Polirom, *A Treia Europă* își continuă proiectul, început cu cîțiva ani în urmă la fosta editură Univers, de publicare a unor titluri de maximă importanță din literaturile central-europene contemporane – de data aceasta cu un roman foarte proaspăt al prozatoarei Olga Tokarczuk, tradus excelent de Constantin Geambașu cu spri-

lecturi la zi

jinul Institutului Polonez din București.

Călătoria oamenilor Cărții, apărut în original în 1993, este o poveste a cărei atmosferă amintește pregnant de romanele lui Paulo Coelho, și în special de *Alchimistul*, acesta însuși istoria unei aventuri către cunoaștere, ratată și împlinită totodată prin întoarcerea către propria ființă. Bună cunoscătoare a filozofiei medievale și pasionată de științele oculte (un alt element pe care-l are în comun cu scriitorul brazilian), Olga Tokarczuk reușește să construiască o lume electrizantă al cărei centru de greutate îl constituie Cartea, un alt nume dintre multe posibile – Graal, piatra filozofală, elixirul tinereții fără bătrînețe – pentru obiectul fascinației de veacuri a tuturor căutătorilor.

Olga Tokarczuk

Călătoria
oamenilor
Cărții

Olga Tokarczuk, *Călătoria oamenilor Cărții*, traducere și prefață de Constantin Geambașu, Iași, Polirom, 2001, 204 pag., 89.000 lei

Cei care pleacă în această călătorie sînt personaje emblematice - Marchizul cărturar, Veronica prostituata de lux dornică de iubire, Gauche (*Stîngul*) copilul-vizitativ analfabet și mut, posesor al tainelor naturii, - la fel cum sînt și cei care *nu* pleacă: iubitul nobil al Veronicăi, temătorul de Berle, misteriosul de Chevillon colecționînd tablouri la fel de misterioase. La capătul unui drum în necunoscut la fel de plin de primejdii ca cel al lui Odiseu spre Ithaca, numai unuia îi e dat să ajungă; literatura creștină occidentală a instituit în Evul Mediu motivul tînărului cu sufletul și cugetul neatîns de păcat merit

să afle secretul lumii – cazul cel mai celebru: Perceval din legendele Graalului (opus mult mai viteazului, dar adulterinului Gauvain). Și aici (o spun cu riscul de a deconspira finalul romanului) cel care învinge necunoscutul și moartea, cel căruia îi e dat să vadă Cartea este cel mai puțin în măsură să-i deslușească taina: lui Gauche, înlănțuirile de semne nu-i spun nimic de vreme ce el nu poate citi. A nu ști carte devine astfel a nu afla Cartea.

Băiatului căruia îi fuseseră refuzate în același timp știința scrisului și darul vorbirii își capătă glasul la contactul cu magicul obiect ascuns printre ruinele mănăstirii. I se păruese totdeauna că „puterea omenescă stă în cuvinte” și se purtase față de ele „cu un respect deplin, ca și cum prin realitatea lor ele erau egale cu lucrurile” (p.22). Considerațiile lui Gauche, prezente în primele pagini ale cărții, reanșează lectura *Călătoriei...*, pentru că ele sînt cele care dau cheia acestei căutări romanești.

De fapt, marea taină a omenirii e puterea de a crea lumea prin cuvinte, mai mare chiar decât aceea de a reproduce viața în eprubetă (există o excelentă scenă construită în jurul unui *homunculus* asexual hrănit cu esență din sîngele creatorului); un al doilea secret al împlinirii este dragostea: odată înlănțuită, ea se dovedește fatală pentru Marchiz și de asemenea pentru Veronica, vinoați de a fi vrut prea mult să afle misterele dumnezeiești: acel *hybris* al trașicilor definit prin lipsa măsurii omenești.

Iulia Popovici

Proiectul unei culturi terapeutice

HENRY DAVID THOREAU a fost unul din utopiștii secolului al XIX-lea, implicat în mișcarea transcendentalistă a lui Emerson, bun eseist, dar destul de puțin cunoscut la noi. Analiza operei lui, realizată de Marius Jucan din perspectiva proiectului cultural alternativ pe care Thoreau l-a căutat și, implicit, a modernității americane, se adresează, în afara pasionaților de studii americane, și celor interesați de doctrine sociale în general.

Normalitatea socială, așa cum o cunoaștem azi (nu chiar atît de diferită de normalitatea socială a epocii lui Thoreau în

Marius Jucan – *Singurătatea salvată. O încercare asupra operei lui Henry David Thoreau din perspectiva modernității americane*, Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2001, 192 p., f.p.

multe puncte esențiale), este cea chestionată. *Cultura terapeutică* pe care Thoreau a căutat-o încearcă să reabiliteze în primul rînd individul, să-l aducă în prejma ideii despre Om așa cum este ea în tradiția umanistă. Primul pas pentru realizarea acestei reabilitări ar fi ieșirea din societate (mediu nefast prin dependențele economice pe care le presupune) și stabilirea în "salbaticie". Dar în *salbaticie* mai curînd în forma ei de *grădină* (America în chip de grădină fiind un topos obișnuit al epocii). Cum "livrescul și naturalul se însoțesc într-o determinare reciprocă", "înglobarea culturalului în natural se petrece pentru Thoreau fără nici un obstacol; individul fiind abilitat prin experiența singurătății să asimileze ca <<naturale>> preferințe culturale care indică o fermă orientare filosofică, morală și chiar politică". Și asta pentru că singurătatea în natură, spre deosebire de cea la care duce viața socială, creează singularizare, șansa a diferenței, plenitudine: "doar singurătatea îl redă pe om distinct".

Unul din punctele programului lui Thoreau este "nevoia reorganizării întregii activități a individului sub auspiciile unei investiții diferite a timpului afectat muncii" și prin urmare resemnificarea nu numai a muncii ca atare, ci și a divertismentului. În centrul atenției rămîne mereu individul, considerat ca egal majorității, cel pentru care munca, lectura, plimbarea capătă aceeași importanță pentru regăsirea inte-

lecturi la zi

rioară și pentru descoperirea lumii. O "retorică a eliberării", o *utopie*, fără îndoială, pe care Marius Jucan o analizează în contextul modelelor utopice ale secolelele XIX și XX și a consecințelor lor asupra modernității. Dar, din perspectiva *Nesupunerii civice*, textul lui Thoreau cel mai apropiat de mișcarea anarhistă, "retragerea din lume devine prin practica singurătății, anticamera insuregenței împotriva statului", în numele *dreptului* individul poate contesta *legea*, pentru că nu individul trebuie să se adapteze la societate, ci guvernul să se *adecveze* individului ("guvernul fiind suma unor interese de grup, nu poate avea nici un ascendent asupra vieții comunității", "majoritatea favorizează duplicitatea în care opinia individului este practic redusă la tăcere").

Dincolo de deficiențele inerente oricărui proiect utopic și de lectura pe care eseurile lui Thoreau o impun (nici în cheie strict realistă, nici conținând exclusiv pe alegorismul lor), critica *modernității* (a efectelor revoluției industriale, a primelor semne ale societății moderne, de fapt) vizează repunerea emancipării, plenitudinii și libertății în slujba individului, într-o linie a criticii societății industriale care culminează cu mișcările de stradă ale anilor '60.

Analiza lui Marius Jucan surpinde în eseurile lui Thoreau premisele și caracteristicile proiectului unei culturi terapeuice, precum și pericolele și utopismul ei, dar și elemente legate de stilul și ale formației autorului în discuție. Totul pus în termeni cât mai simpli, punct de plecare doar pentru o discuție asupra tradiției individualismului american față de doctrinele noastre sociale.

Roxana Racaru

Despre alte morți „anunțate”

PROLOGUL cărții de față este însăși povestea celor 18 ani în care „divinul columbian” a notat, a scris și a rescris cele câteva povestiri până la a deveni, așa cum mărturisește, „cartea de povestiri cea mai apropiată de aceea pe care întotdeauna mi-am dorit s-o scriu”. Din șaiszeci și patru de subiecte, Márquez n-a mai recuperat decât jumătate după distrugerea accidentală a carnetului în care erau comentate lapidar. După rescrieri repetate n-au mai rămas până la urmă decât cele douăsprezece de

față, din care o parte au fost mai întâi scenarii de film.

Ideea acestei cărți de proză scurtă s-a conturat pe fundalul unei crize de creație ce a urmat scrierii *Toamnei Patriarhului* (1975). Inițial scriitorului i s-a părut o reală provocare să scrie povestirile păstrând un fir călăuzitor și o unitate de structură „care să le facă inseparabile în memoria cititorului”, dar perspectiva în timp și plă-

García Márquez *Douăsprezece povestiri călătorești*, traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți, Editura Rao, București, colecția Rao special, 154 p., 169.000 lei

cerea de a (le) povesti, „care este poate starea omenească cea mai asemănătoare levitației”, a condus la o „viziune panoramică” care i s-a părut suficientă.

Cititorul obișnuit cu realismul magic márquezian are toate șansele să fie dezamăgit, aceste povestiri punând la încercare toleranța receptorului obișnuit cu un anume fel de a face literatură (de pildă, nici *Generalul în labirintul său* n-a avut succesul celorlalte creații). Fenomenul ar fi interesant de urmărit cu un instrumentar teoretic, cu atât mai mult cu cât chiar și un comentator specializat poate fi ușor tentat să considere aceste povestiri cu o treaptă mai jos.

Dar să vedem care este „viziunea” care leagă povestirile de față și ce le deosebește de celelalte. Aproape toate au ca figură centrală un personaj ajuns într-un punct al vieții pe care, deseori fără să-și dea seama prea bine de ce, îl simte de răscruce.

Este un moment în care un fel de speranță vagă se întâlnește în mod bizar cu împăcarea de sine. Starea de schimbare iminentă care se resimte în toate povestirile traduce de fapt apropierea, dacă nu chiar așteptarea morții. Sentimentul personajelor este un amestec de prudență, teamă și resemnare. Moartea pare mai mult familiară decât înspăimântătoare, un fapt inevitabil de viață, își pierde deseori atributul violenței (nici o moarte nu se desfășoară sub ochii noștri), este „anunțată” prin semne și presimțiri mai mult sau mai puțin vagi.

Momentul de „ruptură” se lasă deseori întrezărit printr-o dezlănțuire a naturii indiferent de punctul de pe glob unde se află în acea clipă personajele: la Geneva toamna începe brusc, la Paris se stârnește ninsura secolului, la Havana moartea vine sub forma unui val uriaș nemaivăzut și inexplicabil, la Barcelona ploile torențiale fac primăvara insuportabilă iar în Cadaqués revine un vânt de uscat neîndurător numit de localnici „trămontana”.

Filonul fantastic al povestirilor nu este însă legat de aceste secvențe. Dacă în *Sfânta* întâlnim un caz asemănător cu cel din *Despre dragoste și alți demoni* (roman apărut în 1997, la cinci ani după publicarea acestor povestiri): corpul unei fetițe moarte de 11 ani este intact, miroase a trandafiri proaspeți și nu are deloc greutate, în *Spaime de august* avem o povestire cam simplistă și schematică, tipică fantasticului francez de secol XIX. În *Șaptesprezece englezi otrăviți* o singură secvență de câteva rânduri amintește de atmosfera povestirilor din *Trista poveste a Candidei Erendira...*, în timp ce „Am venit doar să dau un

telefon” seamănă destul de mult cu micul roman al lui Adolpho Bioy Casares, *Dormind la soare*. Cea mai scurtă povestire a volumului, *Lumina e ca apa*, e construită inspirat și ingenios pe o surprinzătoare „găselniță” metaforică, și care culminează cu o imagine extraordinară: câțiva puști se îneca jucându-se fericiți într-o casă inundată dintrodă de... lumina scursă din toate becurile aprinse.

Cu foarte mici excepții fantasticul e, așadar, difuz; se simte poate datorită mai mult unei prejudecăți de receptare. Impresia e deseori de fantastic vlăguit, unele scene potențiale purtătoare de magic sunt expediate plictisit, alteori Márquez mizează pe efecte facile. În *Mă ofer să visez* un bărbat visează că este visat de o femeie misterioasă. Povestirea se încheie previzibil cu visul femeii care-l visează pe bărbat... visând-o. Trimiterea ironică și directă la Borges nu salvează povestirea al cărui sens este căznit împins spre metaforic.

Dacă destinul personajelor pare să se intersecteze cumva prin singurătatea lor așteptând momentul nedefinit care se apropie cu destulă blândețe, în ultima povestire *Urma sân-*

gelui tău pe zăpadă moartea își dezvăluie fără mila absurdul și forța crudă cu care poate învinge viața în cele mai neașteptate și inexplicabile feluri. De altfel, aceasta împreună cu *Vara fericită a doamnei Forbes* (publicată anul trecut și în revista noastră) sunt și cele mai reușite povestiri ale acestui volum care pare să marcheze începutul unei tendințe de „ascundere” a fantasticului în ficțiune, de diluare a lui până la dispariția totală, fapt care creează o senzație (foarte puternică în unele povestiri) de congruență a verosimilului faptului trăit, fără însă a estompa prea mult departarea de coerența lumii reale.

Cât despre traducere, numele Teodorie Șandru Mehedinți este deja o garanție. Poate, cine știe, traducătoarea ne va oferi în viitor și plăcerea infinită a întâlnirii cu noi romane ale lui Camilo José-Cela sau ale tinerilor autori de limbă spaniolă deloc traduși la noi. Cele *Douăsprezece povestiri călătorești* scrise acum 20-25 de ani și publicate în 1992 sunt astăzi o binevenită recuperare, dar parcă n-ar strica să cunoaștem și creații literare „la zi”. Măcar pentru binele tinerilor noștri prozatori.

Marius Chivu

am primit la redacție

Cărți

- Dan David, *Lacrima de câine*, antologie, prezentare și fișă biobibliografică de Constantin Hrehor, Botoșani, Ed. Axa, col. "La steaua - poezi optzeciști", 2001. 162 pag.
- Chiril Tricolici, *Nebunul din Dallas (Los Alamos)*, roman, prefață de Ieronim Șerbu, București, Ed. Nemira, 2002. 464 pag.
- *Cenaclul literar "George Coșbuc" 30*, antologie, cuvânt înainte de Eugen Uricaru, prefață de Cornel Moraru, postfață de Ion Moise, Bistrița, Ed. Aletheia, 2001. 312 pag.
- Dumitru Peristeri, *Sângele alb al morții*, poeme, ediție îngrijită și cuvânt înainte de Angela Marinescu, București, Ed. Cartea Românească, 2002. 94 pag.

Un eseu-pamflet despre etimizarea tranziției românești

Informații și comenzi la
Editura Albatros
 (222.84.93)
 și la
Librăria Sadoveanu
 (211.29.65)

O incursiune în timpul și spațiul civilizației străjuite de Marele Zid

ROMANUL lui Eginald Schlattner și prezența lui aici riscă să contrarieze. În ce măsură este vorba despre o carte românească? Nu pentru că asta ar fi în sine un titlu de glorie, ci pentru că la pagina cronicii literare se discută în mod tradițional despre literatura română. Răspunsul nu e unul ușor și nu are rost să încercăm aici o rezolvare a marii dileme (ce e mai important, limba în care e scrisă o operă, cetățenia autorului, spațiul în care trăiește, locul publicării etc.), o dilemă care a traversat veacurile și a devenit cu atât mai dramatică în acest secol XX, numit deseori secolul exilului. Romanul *Cocoșul decapitat* nu a fost scris în limba română, mai mult, a fost publicat mai întâi în germană și nu în spațiul românesc, ci la Viena, în 1998, la Editura Zsolnay Verlag. A avut un imens succes de public și de critică acolo. Autorul spune însă precaut: "Nu știu în ce măsură această carte este într-adevăr mare; rezonanța ei este mare: mulți își văd oglindită în ea existența lor." Cartea a fost tradusă apoi de Nora Iuga. Sunetul ei a devenit, datorită traducătoarei, dar poate și datorită locului în care trăiește autorul, un sunet splendid românesc. Editura Humanitas, zgîrcită de obicei cu scriitorii români, s-a întrecut de data asta pe sine și a realizat un volum de zile mari, care merită poate premiul pentru cea mai frumoasă carte a anului. Lectura e în primul rând vizual o plăcere, deși cartea are peste 400 de pagini.

În fine, argumentul hotărîtor pentru discutarea acestei cărți la cronică literară românească e unul simplu: Eginald Schlattner este român, trăiește de o viață la Roșia, lângă Sibiu, unde este preot luteran. Scrie însă în limba strămoșilor săi, germana (atenție, germana literară, pentru că familia sa de burghezi înstăriți le-a oferit copiilor o educație atentă), iar cultura în care s-a format nu e una românească (personajul principal de sorginte autobiografică spune la un moment dat că a început să învețe româna la nouă ani și atunci primele cuvinte au fost "nu știu românește"). În consecință, atmosfera cărții nu e nici pe departe patetic românească așa cum ne-a obișnuit istoria literaturii noastre să căutăm la scriitorii ardeleni. Dar acest autor care este german, dar alege în ciuda tuturor adversităților postbelice să rămână într-o Românie din ce în ce mai ostilă, într-o Românie căreia îi cunoaște închisorile și din care majoritatea sașilor pleacă, care spune într-un interviu recent că este coplesit de ordinea societății germane, dar de-abia așteaptă să se întoarcă în țara noastră *așa cum este ea*, acest autor este mai român decât mulți români. Poate suna patetic ce spun, dar Eginald Schlattner, cel puțin așa cum se

arată el în interviul acordat Rodică Binder, este un personaj emoționant.

Deși, trebuie spus de la bun început, romanul *Cocoșul decapitat* poate avea alte defecte, dar cu siguranță nu are defectul patetismului. Nu este nici român, personajul lui nu trece munții niciodată, nu are nimic din fiul învățătorului ardelean care își caută norocul și faima în vechiul regat, nu este nici pro-german, nu doar pentru că personajul său nu trece cealaltă graniță, dar și pentru că o rafinată ironie deconstruiește sistematic imaginea superiorității germane. Începînd cu refuzul tatălui comerciant de a pune în vitrina magazinului plăcuța cu mesajul, *într-un scris gotic afectat* "Nu servim evreii", trecînd prin delimitarea adolescentului de Horde, grupul de copii antrenat pentru a-l servi pe Fûrer, pînă la o scenă anecdotică memorabilă. Două mame românce și una armeană vin în vizită la familia lor și admiră adăpostul anti-aerian din grădină: "După ce au părăsit adăpostul și au aruncat o privire cercetătoare spre cer, cele trei doamne au exclamat ca dintr-o singură gură rujată la fiecare într-o altă nuanță de roșu: <O veritabilă operă germană! Cu adevărat treabă nemțească.> Nu am înrăznit să repun adevărul în drepturile lui, și anume că aceasta era o operă românească, proiectată și executată de șeful nostru de magazin, Sorin Mircea Nicoară, care căzuse la Soroca pe Nistru."

Înainte de a discuta acest roman din punct de vedere estetic, foarte importante sînt alte două aspecte pe care această carte le atinge inevitabil: aspectul politic și cel social-cultural. Primul, pentru că acțiunea sa este plasată la granița dintre două lumi politice opuse: nazismul și comunismul. Al doilea, pentru că personajele trăiesc într-o Transilvanie multiethnică și oricît de *felix* ni s-ar părea astăzi această Transilvanie interbelică, interacțiunea dintre etnii nu a fost și nu este o realitate cu totul idilică.

Fără ca autorul să cadă vreodată în păcatul naratorului reflexiv mai peste marginile iertate și fără a putea delimita vreodată o poziție apăsător sau anti-nazistă, totuși lumea reconstruită în roman se ordonează de la sine în funcție de cei doi poli ideologici pe care politica mondială a anilor '40 îi impusese și îi adusese cu forță în intimitatea cea mai adîncă a oamenilor. Mătușile decorative, pe care altădată ne-am fi amuzat să le vedem cu ticurile lor de fete bătrîne, salută acum militaros cu *Heil Hitler* și susțin în jurul mesei cu ceai aberațiile arianiste de la Berlin. Prietenul cel mai bun al personajului principal, Hans sau Adolf, așa cum le impune celorlalți copii să-l strige, pentru a-i ruga apoi zadarnic să revină la Hans, se

c r o n i c a l i t e r a r ă

de
Luminița Marcu

COCOȘUL DECAPITAT

Eginald Schlattner
Foto: Konrad Klein

transformă într-un mic tiran comandant de Horde, într-un Dolffûrer care-și politizează inconștient ambiția proprie vîrstei. Nici personajul principal nu e un echidistant înțelept și suferă atunci cînd e detronat din fruntea grupului de mici nazişti. Protecția pe care i-o acordă colegei evreice exmatriculate Gisela Gluckselich se bazează mai ales pe frumusețea fetei și mai puțin pe condiția ei de victimă. Pe de altă parte, teama de bolșevici e majoră în rîndurile sașilor, iar simbolul comunismului ce va să vină e extraordinar construit în personajul soldatului Ion, armăsarul servitoarelor, locuitor al pivniței care pe 23 august 1944 fuge la bolșevici pentru a-l putea spînzura în voie pe colonelul a cărui ordonanță fusese. Toată această tensiune ideologică se rezolvă

în dimensiune umană. Adolescentul parcurge un drum al formării de la filosofia lui "Da e da și nu e nu", inculcată la DJ (*Tîneretul german*), la relativismul natural al vieții adevărate. E un întreg joc de posibilități în acest roman, posibilitățile fiind de natură existențială, în genul aceluia pe care Milan Kundera le descoperea în *Somnambului* lui Hermann Broch. Între posibilitățile extreme, nazismul și comunismul, întrupate pe rînd în diverse personaje-posibilități, există o cale de mijloc, acolo unde se întîlnesc iubirea, religia, afacerile, politetea, umorul, buna-dispoziție. Petrecerea care are totuși loc în după-amiaza zilei de 23 august 1944 neutralizează de fapt stridențele unei lumi în derivă și reface pentru cîteva ore armonia diferențelor. Între Heil

Hitler și Gruss Gott biruie ultimul, chiar dacă vremelnice și chiar dacă cum neapărat din pioșenie, familia personajului nu e tocmai cucernică, iar bunicul *cezaro-crăiesc* spune despre preotul care îi frecventa: "Un preot nu e de lepădat. Dă bine în societate, e decorativ ca un tablou futurist, nu-l înțelegi, dar îl privești cu plăcere."

Cît despre Transilvania multiethnică în care tatăl, un adevărat domn (sau un adevărat comerciant, cum sugerează mătușile) salută în cîteva limbi, romanul nu compune o imagine tocmai armonioasă. Totuși, ne aflăm într-un spațiu în care nu se vorbește românește decît de nevoie și atunci prost. Țiganii le strigă germanilor cuvinte nu tocmai politicoase ("Sasalăi afurisiți! Cu Hitler al vostru cu tot! Cărați-vă la dracu în Ger-

mania!"), obsesia purității etnice e generală, ungerii sînt undeva mai jos în ierarhia socială, românii și mai jos. Educația atenuază totul, diferențele rămân însă clare în mintea personajelor. Cel care le transgresează o face de nevoie și e privit cu mare dispreț: "Cînd România a capitulat în august 1944 și a declarat război Reichului, comandantul de județ, Schenker, de profesie tăbăcar și cizmar, s-a lepădat de toate pieile lui. Fără să se sinchisească de ele sau să-și ducă într-un loc sigur familia, s-a aruncat într-o căruță, deghizat în țaran român cu un brîu lat și cu cămașa pînă deasupra coapselor, cu țări albi și s-a lăsat dus de cărașul Ollmützer, îmbrăcat și acesta în haine românești, și mînînd caii în picioare, spre vest, pe urma frontului german." Niciodată nu se simte tendința de a îndulci toată această tensiune etnică reală, niciodată personajele nu fac paradă de toleranță, dar nici nu exagerează șovinismul. Tabloul e foarte credibil și nu impune vreun mesaj artificial împăciuitoare. Există însă unele fragmente cu adevărat tulburătoare, mai ales pentru cei care n-au cunoscut vreodată Transilvania de atunci: "Vorbeam nemțește și toți ne ascultau cu pioșenie. Așa era în Transilvania: ascultai, chiar dacă nu înțelegeai limba celuilalt. Suna familiar și solemn ca liturgia în biserică ta."

Din punct de vedere estetic, *Cocoșul decapitat* e mai ales o carte extraordinară de bine scrisă. E un debut și lucrul e cu atât mai surprinzător. Autorul spune însă în același interviu ceva foarte important, de pus în ramă pentru

Eginald Schlattner, *Cocoșul decapitat*, roman, Traducere din germană de Nora Iuga, Editura Humanitas, București, 2001, 472 pag. f.p.

scriitorii de la noi: "Mă simt foarte onorat că această editură mi-a preluat manuscrisul și împreună cu redactorii de acolo (subl. L.M.) am făcut un roman care poate fi citit..." "Se întîmplă să știu cel puțin două cărți recente, între ele un roman foarte bun, care datorează enorm redactorului. Nu am observat ca vreunul din cei doi autori să recunoască public acest lucru. De ce? Nu am depășit încă provincialismul de a vedea o operă literară ca pe un produs realizat pînă la virgulă într-un birou numai bun de transformat în muzeu, de către un scriitor inspră-

și infailibil. Lucrurile nu stau așa, din păcate o știu redactorii și apropiații lor. Eginald Schlattner poate fi un exemplu de onestitate care nu costă pe nimeni nimic, autorul rămînînd oricum cu toate onorurile.

Concepția romanului și stilul scriiturii nu vin din tradiția literaturii române. Modelul e construcția simfonică amplă, de tip *Buddenbrooks* sau *Somnambulii*, deși cu unele delimitări curajoase. Personajul vorbește la un moment dat despre dejunurile care se întind pe pagini întregi în *Muntele vrăjit*, iar autorul încearcă să nu cadă în același păcat. Acțiunea centrală se desfășoară într-o singură zi, 23 august 1944, cu ample ramificații proustiene în trecut. Imaginea și simbolul cocoșului decapitat sînt recurente (poate prea recurente înspre finalul romanului), mult mai interesant ca procedeu de structurare a conținutului pare să fie jocul "cuvintelor enigmatice". Adolescenții deschide mereu lexiconul sau dicționarul de neologisme sau îl întreabă pe bunicul care e un adevărat lexicon ambulant pentru a afla ce înseamnă "exitus" sau "orgasm" sau ce se ascunde în spatele unor sintagme, "duminică poleită cu margini arzînde" sau cum se pot traduce antroponimele dintr-o limbă în alta. Între dicționar și realitate, un adolescent încearcă să descifreze lumea și pe sine, într-un moment teribil al istoriei secolului XX. *Cocoșul decapitat* este o carte despre care ar trebui să ne grăbim să spunem că aparține și spațiului cultural românesc și să înțelegem ce mare dar ni s-a făcut. ■

am primit la redacție

Cărți

- Shaul Carmel, *Hoțul de frumos*, poezii, București, Ed. Cartea Românească, 2001. 144 pag.
- Cristina Tăcoi, *Elegie pentru Hesperara*, trei piese într-un act, București, Ed. Semne, 2001. 84 pag.
- Cristina Tăcoi, *Antologie de versuri*, București, Ed. Semne, 2002.
- Elena Dulgheru, *Tarcovski, filmul rugăciune*, studiu, prefață de Manuela Cernat, București, Ed. Arca învierii, 2001. 268 pag.
- Aurel M. Buricea, *Arhivele cerului*, poezii, Brăila, Ed. Danubiu, 2001. 156 pag.
- Cătălin Bursaci, *Prima carte, ultima carte*, ediția a treia (adăugită), București, Ed. Eminescu, 2001. 380 pag.
- Ana Il, *Femeia-Târziului*, Brașov, Ed. "Dealul Melcilor", 2001 (versuri). 144 pag.
- Iulian Nuță, *Vis fără somn*, versuri, București, Ed. Perpessicius, 2002. 74 pag.
- Gr. C. Bostan, *O evadare din "Eterna 1"* (roman-eseu SF), Cernăuți, Ed. Universității Naționale "Iu. Fedicovici" din Cernăuți "Ruta", 2001. 256 pag.
- Vlad Zbârțog, *Lumina rămâne...*, Timișoara, Ed. Augusta, 2001 (proză scurtă). 186 pag.
- Alexandru Corduneanu, *Cînd vine dimineața va fi luni*, Timișoara, Ed. Augusta, 2001 (versuri). 96 pag.
- Leonid Popescu, *La porțile mării*, roman, prefață de Ion Ciocanu, Chișinău, Ed. Ulysse, 2001. 302 pag.
- Denis McQuail, Sven Windahl, *Modele ale comunicării - pentru studii comunicării de masă*, traducere de Alina Bărgăoanu și Paul Dobrescu, București, Ed. SNSPA - Facultatea de Comunicare și Relații Publice, 2001. 200 pag.
- Sabina Măduța, *Vasile Voiculescu și "Rugul aprins"*, vol. I, București, Ed. Florile Dalbe, 2001, 2000 pag.
- Marin Beșcucă, *Scrisori către Gheorghe Pituș*, postfață de Gheorghe Tudor, Oradea, Casa de presă și editură Anotimp, 2001 (versuri). 106 pag.
- Maia Cristea-Vieru, *Reverberații*, Botoșani, Ed. Axa, col. "Poesis", 2001. 74 pag.
- Constantin Turturică, *Jandarmul și cartea*, București, Asociația Scriitorilor din București și Ed. Muzeul Literaturii Române, 2001 (roman). 112 pag.
- Dan Mănușă, *Opinii literare*, București, Ed. Cartea Românească, col. "eseuri/critică", 2001. 164 pag.
- Serafim Belicov, *Procesul lui Narcis*, prefață de Mihai Cimpoi, Chișinău, Ed. Prometeu, 2000 (versuri). 124 pag.
- Nicolae Tudor, *Iubirea ca salvare de timp*, prefață de Ion C. Ștefan, București, Ed. Arefeană, 2002 (studii critice). 140 pag., 65.000 lei.
- Ionuț Țene, *Reflecții critice despre o teologie a istoriei*, Cluj, Ed. Napoca Star, 2001. 128 pag., 70 000 lei.
- Florentina Florescu, *Există un timp al iertării*, Cluj, Ed. Napoca Star, 2001 (roman). 150 pag.
- Nicolae Panaite, *Aproape un cerc*, versuri, cu o postfață de Liviu Leonte, Iași, Ed. Alfa, 2002. 84 pag.
- Maria Pal, *Măsura cenușii*, Versuri, cu o prefață de Adrian Popescu, Cluj, Ed. Napoca Star, 2002. 88 pag.
- Ieronim Tătaru, *Conexiuni și confluente*, Ploiești, Ed. Premier, 2002 (critică literară). 312 pag.
- Titus Suciuc, *Ana*, roman, Timișoara, Ed. Amarcord, 2001 (prezentare pe ultima copertă de Ion Nicolae Anghel). 216 pag.
- Ion Băias, *Praf și pulbere*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. "Poetii urbei", seria "Poetii Sătmărulei", 2001. 72 pag.
- Ilie Marinescu, *Maieutica iubirii*, poezii, București, Ed. Eminescu, 2002.
- Ofelia Ichim, *Pădurea interzisă*, mit și autenticitate în romanele lui Mircea Eliade, Iași, Ed. Alfa, 2001. 230 pag.
- Gheorghe Andrei, *Blitz în eternitate*, versuri, Râmnicul Sărat, Ed. Rafet, 2002. 74 pag.
- Ion C. Ștefan, *Ceremonii solare*, versuri, cuvânt înainte de Horia Bădescu, Curtea de Argeș, Ed. Meșterul Manole, 2001. 118 pag.
- Ana Selejan, *Retorica vulnerabilității*, o monografie a poeziei lui Radu Selejan, București, Ed. Cartea Românească, 2001. 164 pag.
- Calistrat Costin, *Soare cu dinți*, miniaturi (în haiku și tanka), Bacău, Ed. Corgal Press, 2002. 80 pag.
- Ilie-Ștefan Rădulescu, *Să vorbim și să scriem corect*, erori frecvente în limbajul cotidian, București, Ed. Niculescu, 2002 (prezentare pe ultima copertă de Gh. Constantinescu-Dobridor). 240 pag.
- Ion Manu, *Ion Minulescu și conștiința simbolismului românesc*, București, Ed. Curtea Veche, 2001. 240 pag.
- Ion Manu, *Reviste românești de poezie*, București, Ed. Curtea Veche, 2001. 380 pag.

calendar

14.03.1854 - s-a născut Alexandru Macedonski (m. 1920)
 14.03.1888 - s-a născut Al. Mateevici (m. 1917)
 14.03.1911 - s-a născut George Drumur (m. 1992)
 14.03.1919 - s-a născut Alexandru Paleologu
 14.03.1920 - s-a născut Pavel Bellu (m. 1988)
 14.03.1921 - s-a născut Alexandru Struțeanu (m. 1996)
 14.03.1937 - s-a născut Szépréti Lilla
 14.03.1955 - s-a născut Marta Petreu
 15.03.1831 - s-a născut Pantazi Ghica (m. 1882)
 15.03.1905 - s-a născut Ernest Bernea (m. 1990)
 15.03.1929 - s-a născut Neboisa Popovici
 15.03.1949 - a murit Gh. Brăescu (n. 1871)
 15.03.1977 - a murit Tudor Măinescu (n. 1892)
 15.03.1996 - a murit Vasile Speranția (n. 1941)
 15.03.1996 - a murit Ovidiu Zotta (n. 1935)

16.03.1883 - s-a născut Carol Ardeleanu (m. 1949)
 16.03.1897 - s-a născut Margareta Sterian (m. 1991)
 16.03.1913 - s-a născut Radu Brateș (m. 1973)
 16.03.1933 - s-a născut Ion Bodunescu
 16.03.1935 - s-a născut Serafim Saka
 16.03.1936 - s-a născut Bujor Nedelcovici
 16.03.1986 - a murit Alexandru Traian Rally (n. 1897)
 17.03.1819 - s-a născut Alecu Russo (m. 1859)
 17.03.1883 - s-a născut Urmuz (m. 1923)
 17.03.1913 - s-a născut Alec Duma (m. 1980)
 17.03.1924 - s-a născut Alexandru Ivănescu
 17.03.1924 - s-a născut Pavel Starostin
 17.03.1929 - s-a născut Micaela Slăvescu
 17.03.1939 - s-a născut Mihai Ungheanu
 17.03.1944 - s-a născut Paul Cornel Chitic
 17.03.1946 - s-a născut Alexandru Deal

17.03.1948 - s-a născut Virginia Mușat
 17.03.1964 - a murit Al.O. Teodoreanu (n. 1894)
 17.03.1979 - a murit Emil Vora (n. 1906)
 17.03.1980 - a murit Traian Lăzărescu (n. 1904)
 17.03.1994 - a murit Liviu Calin (n. 1930)
 18.03.1823 - s-a născut C.D. Aricescu (m. 1886)
 18.03.1896 - s-a născut Alexandru Colorian (m. 1971)
 18.03.1909 - s-a născut Barbu Brezianu
 18.03.1910 - s-a născut Ioana Postelnicu
 18.03.1917 - s-a născut Mircea Ionescu-Quintus
 18.03.1921 - s-a născut Valeriu Anania
 18.03.1926 - s-a născut Romul Munteanu
 18.03.1936 - s-a născut Paul Săn-Petru
 18.03.1942 - s-a născut Eugen Dorcescu
 18.03.1973 - a murit Demostene Botez (n. 1893)
 18.03.1994 - a murit Petre Pascu (n. 1909)

Mă tîrăsc pe străzi bătrînă și poetă

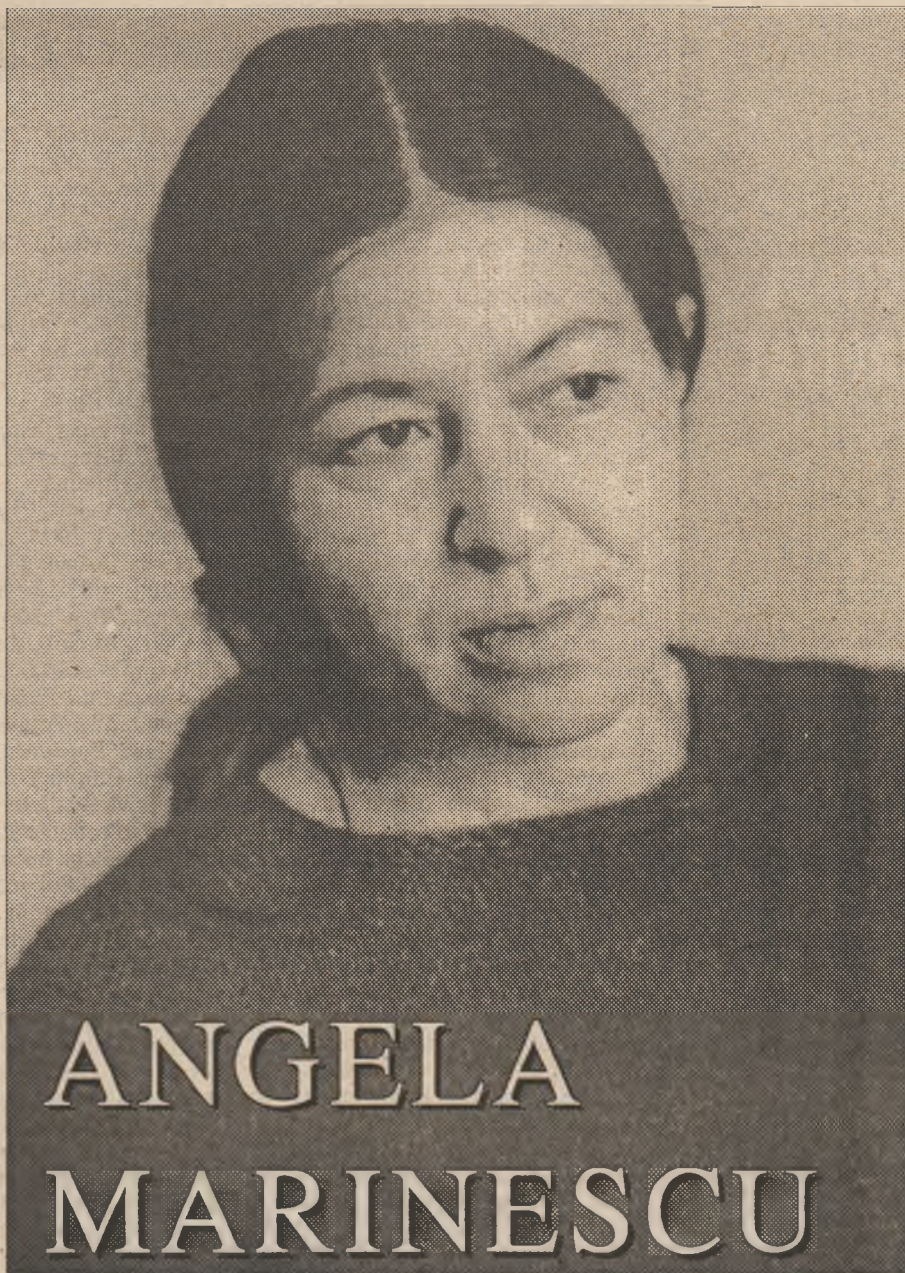
Mă tîrăsc pe străzi bătrînă și poetă (cuvînt
tă-uraș pe care
Iova îl reneagă) încălțată cu bocancii mei
de fier ce mă trag
în jos (acolo, în catacombele largi ale
unui oraș murdar unde zbier
isteric în fața putreziciunii și infernului
lumii)
ca o armă de infanterie
doamnele mă sună la telefon (ce zgomot
plin de o atenție înfricoșătoare)
domnii sunt absenți absența a devenit un
fel de calitate subversivă
ce transcende pre-zen-ța-rea și ratarea și
roata carului lasă urme adînci în noroiul
negru
domnule, nu fiți conformist, nu-mi
fluturați pe la nas versuri
rupeți-vă sexul
măcar acum cînd iubirea a devenit o
mare și de nepătruns absență
după cum vedeți un cuvînt mai frecvent
decît o conjuncție
amicii și prietenii trag la mîsea în jurul
unui foc
ce-mi arde poemul pînă la os
sunt revolta ce vede roșu în loc de verde

Cei de la marginea societății

Nu am muncit niciodată cu mîinile am
scris doar ceea ce aveam
în cap, de multe ori capul îmi cerea să-l
zdrobesc de zidul
familiei mele, nu am tras la galere nu am
semnat condica nu
am alergat ca nebuna printre scriitorii
mai mult sau mai puțin
autentici să le iau interviuri, mă izbesc
dimineața devreme
de mirosul tînăr al lui Alexandru, îi fac
pantofii îi spăl
mîncarea îi îngrop laptele în ceaiul
galben ca mierea
nu mă interesează nimic, sunt singură și
absentă
văd mereu la fereastră un gard înalt pînă
la cer
pe care stau înșirați vrăbioi demenți,
zdrențuiți,
cei de la marginea societății.
în gîtul lor scrisul stă drept
ca un cal ridicat în două picioare

Războiul meu

Ce parte a disidenței interesează
limbajul? cea verde sau roșie?
partea verde a celor infatuați ce au o
singură viață
plesnind de un umor atins de ridicol sau
partea roșie
a celor ridicoli ce vin cu pieptul
descoperit, naivi în fața
oricărei funcții sociale?
vreau să-mi gădesc locul, să fac un
război pentru un loc
pe care să-l sap cu mîinile și cu dinții
războiul meu este numai al meu,
bocancii mi i-am atîrnat
de gît ca pe o cruce pe care stau înfipte
cuie de fier

ANGELA
MARINESCU

i-am băgat în cap iubitelui meu cu sila
războiului
i l-am bătut cu ciocanul în cap, i-am
construit
o carcasă de fier războiului din cap să nu
o ia la fugă
cînd se deschid porțile grele
mă lupt în război cu războiul, am mîini
grele și mari
de războinic, nici un bărbat nu mă mai
vrea
nici un prieten nu mă mai vede.
ce parte a limbajului interesează
disidența? cea care mușcă
sau latră?
mușc și latru ca un ciine turbat pe care
astă noapte au venit
să-l ridice hingherii de la primăria
orașului
l-au băgat într-o dubă și dus a fost.

Străine, în luna august

Străine, în luna august, cînd sunetele
lumii devin guturale,
se repetă aceeași infracțiune senzuală ce
este semnul neputinței.
aș vrea ca atunci cînd vocea mea trece
prin gît
să se audă gîtul,
mucoasa înnegrită de mișcare a gîtului
singele care se ridică pînă în gît.

aș vrea ca atunci cînd vocea mea trece
prin gît
să se audă scrisul;
un hîrșit de sfîrșit de lume.

Baliverne de cafea

Baliverne de cafea îi spun prietenului
absent
optzeciștii nasc monștri atunci cînd lumea
doarme atunci cînd
parcul dracula inițiat-de ei- printre ei și
pentru ei apasă pe umerii
noștri cînd parcul dracula devine
hipertextul plin de o umbră uriașă
sub care noi ne găsim adăpost, ei mai
sus, sus de tot, revendicați
de însuși Spiritul Critic iar noi jos, jos de
tot, împinși la
marginea societății.
nu mă interesează parcul mă interesează
dracul,
spun cu mîna pe Acțiunea Absolută.
pe dracul îl calc în picioare pînă devine
una cu mine;
handicapat atribut sinistral.

Cei mai de pe urmă

Ești expresionistă cu neao în față îmi strigă
pe sub nas,

pe la subțiori plăpînde
la cenaclu se citesc poeme pline de aer
se înalță la cer cineva se urcă în balon și
zboară
cei care stau în spate au libertate de
mișcare, de fapt,
sunt liberi, pur și simplu, de unde
dragostea mea pentru
cei mai de pe urmă, de la spate, de jos de
tot,
vorbesc, nu tac, mă mișc, sunt învelită
din cap pînă în picioare
în mine locuiește frigul
și-a făcut mormint și pat de lemn
se recuperează limbajul licențios,
am voie să-i trag un șut în fund tatălui
meu?
întreb înfricoșată, deși îmi iubesc tatăl, a
murit sărac și nebun
dar, pentru mine, cuvîntul tată este
îmbibat de o spermă rigidă
și pătrunzătoare, se cuvine să se practice
jupuirea celui ce ar putea
deveni tată.
ta-ta-ta-tam ta-ram
nici tată nici mamă, problema mă ține
trează
n-ai tată, n-ai mamă, n-ai patrie adorată.
(n)-ai numai sex.

Ritmul, un macho cu țigara în gură

Încă mă mai joc, dar mereu mai încet,
ritmul a devenit cronic, lent,
sigur pe el, un macho cu țigara în colțul
gurii
ce se uită la putaine ca prin sticlă cu
vene gata să explodeze
la cea mai mică mișcare (a ei, nu a lui) și
eu mă țin de gard să nu mă
prăbușesc atît îmi este de rău de la ceva
ce vine și pleacă
de la faptul (apt de teroare), (full de ceva
ce poate pătrunde pînă dincolo)
triunghiul bermudelor stă mărturie în
largul oceanului acolo unde
numai cîțiva nenorociți pot ajunge, dar
nenorocirea este bună
ca și carnea de porc dulce (ulcele călite
în focul umilinței)
tu nu poți să fii călit precum un metal
deoarece (mise en abîme)
nimic nu te mai lovește ai trecut dincolo
fără să știi
cuvintele din limba română nu pot
spune cît de greu este să scrii
atunci cînd vrei să trăiești.

Despre imagine

Doar mă gîndesc doar îmi amintesc
iubirea cea mai adîncă ce mi-a schimbat
locul organelor vitale astfel încît, acum,
zeul de sus a coborît cu o lene imensă
spre interiorul
disciplinat al lui însuși și a devenit
altceva, un pumn
de semințe colorate ce se rotesc precum
motociclistii
pe zidul morții și atunci a țîșnit în locul
zeului, obsesia,
crudă, am rămas în fața ei așa cum pielea
capului
ascunde imaginea brutală a lui Dumnezeu

Un nou A.C. Cuza

„La un moment dat, oligarhia dă semne de curată demență: își inchipuie ca sorginți ale dezastrului fel-de-fel de conjurațiuni anarhiste, din Barcelona sau Paterson, din Honolulu – mai știm de unde? Nu mai vede nicăieri decît instigatori – fenomen și ridicul și deplorabil, ca totdeauna așanumitul *delirium persecutionis*. Nu le vine politicianilor noștri să creadă că dezastrul este urmarea fatală a sistemelor lor politice...” (I.L. Caragiale)

REGIMURILE totalitare n-au mai buni aliați decît oboseala și uitarea. Cuvintele noastre de ordine sînt deci limpezi: amintirea și încăpăținarea”. Aceste rînduri ale lui Albert Camus, din 1957, figurează ca moto al cărții lui Mihai Ungheanu, *Holocaustul culturii române (1944-1989)*. Curios ca ele să fie expropriate de către unul din cei mai cunoscuți și zeloși reprezentanți ai regimului totalitar din România, în sfera culturii. Își cere cumva scuze fostul redactor-șef adjunct al revistei *Luceafărul* și lider al așa-zisului protocronism pentru înalta sa prestație ideologică, își pune cumva cenușă-n cap? Nici vorbă! D-sa trece la contraatac în numele unei postideologii rapid recondiționate din materialele uzuale ale național-comunismului ceaușist al cărui herald a fost. Partitura pe care o execută acum e naționalistă pe de-a-ntregul. Comunismul se citește doar în subtext. „Metodologia” critică e, în bună datină totalitară, falsul. Falsul în diverse chei. Iată falsul prin simulare, nindoios tartuffian în deplîngerea represiunii comuniste, la un mod pe care propagandistul M. Ungheanu n-ar fi cutezat nici o clipă a-l adopta cît timp a fost în viață patronul său, Nicolae Ceaușescu: „În anul 1958, Vasile Voiculescu a fost implicat de un anticar într-o afacere cu cărți, ceea ce constituie pretextul unei arestări, amîinate pînă atunci. Va ieși din închisoare după cinci ani. Ce vină avea poetul zariștilor rurale, al deschiderilor cosmice, al aspirației către Dumnezeu? La puțină vreme după Vasile Voiculescu, într-un nou val de arestări, este ridicat un alt scriitor, a cărui candoare era egalată doar de marea lui valoare intelectuală: profesorul Edgar Papu, care preda literatura universală și comparată la Universitatea din București, a fost brusc arestat și zvirlit nevinovat în închisoare, de unde va ieși odată cu amnistia din 1964. În general, sufletul românesc refuză exhibarea ororilor pe care le-a trăit și proba cea mai bună este literatura română. Despre monstruoasele sedii de detenție de la Aiud, Poarta Albă, Gherla și Pitești abia după 1990 apare «România – pagini revelatoare». Abuzul, in justiția, violentarea dreptului uman elementar nu pot fi uitate”. Foarte adevărat, dar... Apoi falsul prin răstălmăcire: „În vara lui 1944, substituindu-se mareșalului Ion Antonescu, pe care-l arestează cu ajutorul unei conspirații de palat regizată de comuniști, regele Mihai I și camarila lui suspendă orice rezistență față de Armata Roșie, care pătrunde nestingherită în România, purtîndu-se ca o armată de ocupație. Efectele dezastruoase ale ticăloasei capitulări militare și politice nu vor întîrzia să se arate. Victima a unui șir devastator de ocupații militare ruse, în ultimele două sute de ani, populația românească se ferește din calea falsului aliat, ale cărui năravuri le cunoaște”. Deci regele Mihai I, care a salvat țara de o distrugere totală, ar fi „deschis calea” Armatei Roșii. O enormitate ridiculă.

colă dacă n-ar fi mai întii repulsivă...

Dar falsul de căpetenie îl reprezintă teza cărții după care am fi avut a face cu o aiuritoare conspirație antiromânească, ce s-ar fi manifestat pe un arc istoric de peste o jumătate de veac, mai întii sub forma proletcultismului, apoi sub cea – țineți-vă bine! – a revizuirilor de după 1989. Cu o ocultă francmason-kominternist-capitalist-iudeo-maghiară, insetată de-a răzui tot ce e valoare a neamului românesc. Iată cum concepția comunistă trece, aidoma unei viețuitoare cu deconcertante etape de evoluție, din faza de vierme în cea de gogoasă și apoi în cea de fluture singeriu! Metamorfoza e, să recunoaștem spectaculoasă. Ea are la bază un resort al supraviețuirii ideologice, capabile de oportuniste somatice: „Cu alte cuvinte, încercînd să se întoarcă la valorile pînă atunci contestate, reprimare, martelate de un regim adesea sufocant, societatea românească s-a văzut în fața unei noi contestări a lor. Faptul era de natură să stîrnească derută, să producă o criză de valori, o criză identitară, ceea ce s-a și petrecut. Persoanele experimentate, cele cu memorie culturală și politică, au identificat însă în noii dascăli lansați pe posturile de televiziune pe cîțiva dintre foștii propagandiști de marcă ai primei etape ai regimului comunist în România: pe Silviu Brucan, conducător al «Scînteii» legale postbelice, și pe Dan Deșliu, literat de formulă realist socialist, reprofilați amîndoi pe traiectoriile unui discurs politic, care spunea cu alte vorbe, ceea ce mai spusese amîndoi, în slujba unui regim terorist, și în anii patruzeci și cincizeci. Explicația este simplă. Blocînd întoarcerea firească la tradițiile și identitatea pierdută, se bloca accesul la grava realitate politică a primelor decenii postbelice:

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

torpilarea atunci a valorilor românești a fost întreprinsă de o echipă politică ale cărei interese s-au impus din nou în decembrie 1989 și în anii următori”. Ca și cum Silviu Brucan (lăsîndu-l la o parte pe ex-disidentul decedat de mai mulți ani, Dan Deșliu) s-ar fi situat în fruntea procesului de revalorizări! Ca și cum nu ravagiile regimului comunist în totalitatea sa ar fi stat în centrul revizuirilor inevitabile, ci doar „grava realitate politică a primelor decenii postbelice”! Ca și cum ar fi existat comunismul „bun”, maoist-ceaușist, situat la antipodul comunismului „rău”, stalinist-dejist, nu altceva decît o diversitate produsă de vădite interese succesorale! Evident (și aci fărîmele de adevăr sînt mixate în pasta groasă a minciunii), „revizuirea valorilor impune realism, respectul faptelor. Actul din 1989 nu poate fi înțeles fără precedentul grav al anilor '40-'50, precedent ocolit sau mistificat de lungă vreme. Fizionomia prezentului are rădăcini în trecut, iar situația postdecembristă cu degringolada ei caracteristică, atît de departe de promisiunile din decembrie 1989, n-are cum fi înțeleasă fără descifrarea lui 1989, fără descifrarea obsedantului deceniu postbelic”. Dar cuvintele următoare țin deja ele însele de-o degringoladă interesată: „Cei nemulțumiți sau indignați de atacurile care s-au dat imediat după 1989 contra lui Eminescu, contra lui Arghezi, Sadoveanu, Calinescu, Marin Preda, Eugen Barbu, vor înțelege mai ușor mobilul lor dacă vor examina modul în care au fost tratați aceiași scriitori după război. Ștergerea istoriei din România postbelică cu buretele este convenabilă pescarilor în apă tulbură”. Ca și cum noi, adepții revizuirilor actuale, ne-am fi pus ochelarii poliției politice din epoca „realismului socialist”! Adoptînd noțiunea de „holocaust cultural” pentru perioada 1944-1989, M. Ungheanu îi acordă o accepție de fantezie. Precum într-o sînsiră operetă ideologică, totul ar fi fost doar productul criminal al unui complot al alogenilor, care au atentat la

Mihai Ungheanu: *Holocaustul culturii române* (1944-1989), Editura D.B.H. 1999, 476 pag., preț nemenționat.

valorile naționale în anii '50, ca și în anii '70 și '80 și au încercat apoi a-și șterge urmele, așa cum un asasin își șterge amprente, tentînd a arunca asupra altora vina lor: „Metoda «țapilor ispășitori», menită să salveze acțiunea începută, a fost completată cu o altă operație exorcistică: transferarea vinilor. Ambele s-au desfășurat sub ochii tuturor și pot fi astăzi, în condițiile libertății de informare și de expresie, date la iveală”. Adăptarea la împrejurări a fost principala armă utilizată: „Comisarii kominternului în cultură au urmat valul schimbărilor, interne și internaționale, adaptîndu-se cameleonice după împrejurări, cu tenacitate și cu metodă”. Nu se suflă nici o vorbă, bineînțeles, cu privire la minirevoluția culturală ceaușistă, la stringerea șurubului ce-a urmat tezelor din iulie 1971, la naționalismul care s-a substituit internaționalismului, facînd ca intonarea Internaționalei să sune atît de desuet. Aceste schimbări la față ale regimului Ceaușescu sînt apărute indirect, însă cu dirzenie, sub înfățișarea unui rechizitoriu adresat criticilor național-comunismului, bizuit pe supoziția că s-ar încerca sistematic un boicot al vredniciei istorice a poporului român: „Marea tentativă românească, începută în anii '60, de a-și reface corpul social rînit de istorie, ca și rețeaua de valori, distrusă sistematic de agenții noii ideologii, este, în această viziune, vinovată și neavenită. De aceea a apărut curentul de inculpare a întregului popor român, a întregii societăți românești, începută pe unde scurte înainte de 1989, culminînd în decembrie 1989 și în anii care au urmat, inculpare posibilă doar prin manipularea istoriei. Se revenea astfel, la vechea teză kominternistă a unui popor român incapabil de a face istorie, de a face revoluție, de a se moderniza, de a exploda pentru o mare cauză. S-a reeditat astfel, vehement, după 1989, o teorie și o imagine asupra românilor, care nu ține seamă de istoria lor”. Așadar, din nou, o suprapunere abuziv-grotescă a schemei proletcultiste peste procesul de lichidare a moștenirii comuniste pe care îl conțin revizuirile. Un soi de vomă postideologică în poala preopinentului, murdărit cu dejecțiile totalitarismului intrat în agonie. ■

(Va urma)

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe postale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ:
Ed. Humanitas, Piața Pressei Libere 1, 79734 București; tel. 01/223 15 01; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

250 000 lei
În seria **Religie**
DUMITRU STĂNILOAE (ed.)
Filocalia VIII

190 000 lei
În colecția **Istoria Idelor**
GEORGES MINOIS
Istoria sinuciderii

Biografie

ANA BLANDIANA este originară din Timișoara, unde s-a născut la 25 martie 1942, ca fiică a preotului Gheorghe Coman și a soției lui, Otilia Coman (în. de căsăt. Diacu). La naștere se numea Otilia Valeria Coman, iar după căsătoria cu scriitorul Romulus Rusan a devenit Otilia Valeria Rusan. Cei apropiați îi spun Doina. Însă "poreclă" schimbată în renume, cunoscută de o lume întreagă și având rezonanța unui simbol al purității și intransigenței morale, este pseudonimul Ana Blandiana. (Poeta l-a compus preluând numele melodios al satului - Blandiana, din județul Alba - în care s-a născut mama ei și desprinzând din el și un prenume.)

După ce urmează cursurile Facultății de Filologie a Universității din Cluj (1962-1967), Ana Blandiana se stabilește la București, unde lucrează ca redactor la *Viața studențească* și *Amfiteatru* (1968-1974), bibliotecar la Institutul "N. Grigorescu" din București (1975-1977), redactor la Uniunea Scriitorilor (1977-1979).

Încă dinainte de a fi studentă, debutează cu poezia *Originalitate* în revista *Tribuna* din Cluj (1959). Între 1960-1963 i se interzice însă să mai publice, din motive politice. Începând din 1964 semnătura ei poate fi întâlnită din nou în presa literară, în special în *Contemporanul*, unde i se încredințează o rubrică săptămânală de însemnări (*Antijurnal*). Tot în 1964 publică prima sa carte de versuri, *Persoana întâia plural*, care o aduce în centrul atenției criticii literare. Când se stabilește, deci, la București, nu este o necunoscută. În 1969 primește, de altfel, Premiul pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor (primul dintr-o lungă listă de premii care îi vor aureola existența modestă, provocând în același timp mari invidii: Premiul pentru Poezie al Academiei Române, 1970, București, Premiul pentru Proză al Asociației Scriitorilor din București, Premiul Internațional Herder, Viena, 1982, Premiul "Opera omnia", 1994, Premiul Național de Poezie, 1997, Premiul pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor, 2000 etc.).

Cărțile de poezie care îi apar la fiecare doi-trei ani (și care i se și traduc în străinătate), numeroasele articole de critică literară care i se consacră, activitatea publicistică desfășurată cu o inepuizabilă fervoare intelectuală (rubrica sa *Atlas din România literară* devine un eveniment săptămânal), călătoriile întreprinse în străinătate (începând cu o bursă de studii de șase luni în SUA în 1973-1974), siguranța cu care debutează în proză (*Cele patru anotimpuri*, 1977), înalta ținută păstrată în diverse împrejurări publice, ca și legendara ei fidelitate conjugală (cu atât mai surprinzătoare cu cât este vorba de o femeie frumoasă, visată de mulți bărbați) îi conferă Anei Blandiana un prestigiu ieșit din comun. Cei care o invidiază o acuză că este o poetă de prezidiu, o persoană oficială, o răsfățată a regimului comunist. În realitate, ea este doar confundată, temporar, de autorități cu o persoană demnă de încredere, tocmai pentru că nu duce o viață boemă și nu face gesturi teribiliste. În curând se va vedea, însă, că atitudinea ei demnă și rațională reprezintă o formă de opoziție mai gravă și mai greu de tolerat de regim decât nonconformismul zgomotos al altora.

Nesupusă ca un personaj responsabil, și nu ca unul recalitrant, Ana Blandiana citește la întâlnirile cu publicul în perioada de apogeu a dictaturii lui Ceaușescu poeme-manifest care electrizează asistența: "O să vină ea./ Nu se poate altfel./ O să sosească/ Și ziua aceea/ Amănată de veacuri./ O să vină/ Se apropie./ Se și aude/ Pulsul ei bătând/ Între zări./ O să vină ea./ Se simte în aer./ Nu mai poate întârzia./ Nu vă îndoiiți, o să vină/ Ziua aceea/ Orbitoare ca o sabie/ Vibrând în lumină." (*Dies ille, dies irae*). În 1985, o suită de poeme ale ei încărcate cu dinamică politică, apărute în revista *Amfiteatru*, alertează autoritățile. Iar în 1988, după ce publică volumul de versuri *Întâmplări de pe strada mea*, cu numeroase trimiteri sarcastice la adresa dictaturii, i se interzice, ca pedeapsă, să mai publice în România.

Valul revoluției din decembrie 1989 o aduce în echipa eterogenă de conducere a țării, constituită în jurul lui Ion Iliescu (Consiliul Național al Frontului Salvării Naționale). Mai devreme decât alți intelectuali, Ana Blandiana își dă seama că girează involuntar, cu numele ei, o vastă întreprindere de restaurare, dacă nu a comunismului, cel puțin a poziției sociale a comuniștilor, și părăsește gruparea. Înființează și conduce Alianța Civică, la care aderă o mare parte din societatea civilă românească, creează la Sighet, cu eforturi supraomenești și sacrificii, împreună cu soțul ei, Romulus Rusan, Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, conduce PEN Clubul Român. Are o contribuție decisivă la impunerea ca om politic a lui Emil Constantinescu, președinte al României în perioada 1996-2000, dar nu se sfiește să-i critice lipsa de fermitate în promovarea valorilor democrației. Volumul de versuri *Soarele de apoi*, publicat în 2000, dovedește că Ana Blandiana a rămas înainte de toate o poetă, chiar dacă, animată de sentimentul răspunderii față de ce se întâmplă în țara ei, s-a lăsat absorbită multă vreme de politică.

O sugestie de sfințenie

ANA BLANDIANA nu joacă un rol saș altul atunci când își compune poemele, ci este mereu ea însăși. Așa cum mergeam pe vremuri la câte o piesă cu Leopoldina Bălănuță ca să o vedem pe Leopoldina Bălănuță și nu ca să facem cunoștință cu un nou personaj interpretat de ea, așa trecem de la un text la altul al Anei Blandiana pentru a o redescoperi pe Ana Blandiana, pentru a-i constata o dată și încă o dată *prezența*. O mie de poeme de Ana Blandiana înseamnă - dincolo de semnificația fiecăruia în parte - o mie de prilejuri de a ajunge în apropierea unei personalități care ne încântă prin însuși faptul că există.

Ce anume ne place la Ana Blandiana? Cel mai mult ne place că ea se înfățișează dezarmată în fața publicului, în fața ironiei publice de azi. Această vulnerabilitate dă o sugestie de sfințenie (evocându-l pe Sfântul Francisc d'Assisi, care s-a dus cu mâinile goale în căutarea lupului feroce) și paralizăază spiritul critic al cititorilor. Personajul liric din poezia Anei Blandiana este o fată îmbrăcată în alb, fără podoabe, desculță, care vorbește simplu și cu un fel de resemnare tragică.

În volumul de debut *Persoana întâia plural*, apărut în 1964, acest personaj avea o exuberanță tinerească (în care autorul prefetei, Nicolae Manolescu, identifica "jubilația intensă a descoperirii lumii"):

"Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile./ Înnebunite ploile și ploile calme./ Ploile feciorelnice și ploile-dezlănțuite femei./ Ploile proaspete și plictisitoare ploile fără sfârșit./ Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile./ Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor albă, înaltă./ Îmi place să le rup firele și să umblu cu ele în dinți./ Să ametească, privindu-mă astfel, bărbații." (*Descântec de ploaie*).

Încă de atunci, însă, era evidentă gravitatea poeziei Anei Blandiana. În cel de-al doilea volum al ei, *Călcâiul vulnerabil*, 1966, sunt atacate deja cu predilecție teme existențiale, în același limbaj simplu și direct:

"Ar trebui să ne naștem bătrâni./ Să venim înțelepți./ Să fim în stare de-a hotărî soarta noastră în lume./ Să știm din răscrucea primară ce drumuri pornesc/ Și iresponsabil să fie doar darul de-a merge. Apoi să ne facem mai tineri, mai tineri, mergând"... (*Ar trebui*)

Poezia Anei Blandiana este o *poezie de idei*, dar în cazul ei aceasta nu înseamnă nici pe departe o poezie complicată, artificială, livrescă etc. Ideologizarea forțată a poeziei românești în timpul comunismului a creat o aversiune împotriva oricărei forme de lirism reflexiv, considerat aproape prin consens im-

pur și inautentic. Ana Blandiana reabilitează instantaneu genul, promovându-l pur și simplu, fără să-și ia măsuri de precauție. Așa cum alți poeți visează sau plâng sau își declară dragostea, ea *gândește* la scenă deschisă. Gândește firesc, în felul în care respiră. Nu își ia o poză de inițiată, nu se înfățișează ca o preoteasă a adevărilor inaccesibile altora, nu vorbește sibilinic, ca să mărească impresia de profunzime. Reflectează și atât. Ideile din

rație - a "poeziei feminine". Poeta este, cum spuneam, vulnerabilă, dar nu naivă. Faptul că nu-și ia măsuri de apărare nu înseamnă că nu este conștientă de primejdiiile existenței - de acele "nesfârșite primejdii", cum le numea Mircea Horia Simionescu, care planează mereu asupra fragilei ființe omenești. Luciditatea intensă, arzătoare este, de altfel, o altă însușire care ne place la Ana Blandiana. Ea se definește ca o poetă care *știe* și care se simte copleșită de

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

ANA BLANDIANA

Fotografii de Ion Cucu

poezia ei au o nuditate de statui antice.

Cum să ironizezi o ființă care gândește cu simplitatea grațioasă cu care țărâna lui Geo Bogza mușcă dintr-un măr?

Reabilitarea reflecției

NU TREBUIE să se înțeleagă însă că poeta exploatează efectul pe care îl are ingenuitatea feciorelnică asupra unor conștiințe mature, răscolite de nostalgia inocenței pierdute. Ar fi prea simplu. Ar fi o formă de cochetărie ca oricare alta, care ar arunca poezia Anei Blandiana în categoria - privită mai mult cu indulgență decât cu admi-

cea ce știe.

Cunoașterea nu-i dă Anei Blandiana cea trufie care ne repugnă la alți autori, ca un însemn al parvenitismului în lumea spiritului. Pentru ea, înțelegerea, cu un sentiment tragic, a lumii din jur constituie *un mod de a fi*. Deși face parte dintr-o generație de poeți care a repudiat raționalitatea discursului liric (și aceasta nu numai pentru a satisface exigențele esteticii moderniste, ci și pentru a da o replică sfidătoare pretențiilor formulate de autoritățile culturale ale epocii), Ana Blandiana a reintrodus în poezie reflecția, adevărata reflecție, aceea pe care mari poeți, ca Eminescu sau Blaga, au considerat-o adeseori o diafană materie primă pentru fabricarea lirismului.

Multe poeme ale Anei Blandiana sunt poeme-eseu și ar putea fi traduse într-un limbaj exclusiv eseistic. Iată un exemplu:
 "Știu puritatea nu rodește,
 Fecioarele nu nasc copii,
 E marea lege-a maculării/
 Tributul pentru a trăi.
 // Albaștri fluturi cresc omizi,
 Cresc fructe florilor în jur,
 Zapada-i albă neatinsă,
 Pământul însă e impur.
 // Neprihănit eterul doar me,
 Vazduhul viu e de microbi,
 Poți dacă vrei să nu te

și-ar trece degetele pe corzile unei harfe. Lirismul Anei Blandiana este, dacă se poate spune astfel, o *mireasmă a logicii*, esență rar întâlnită în creația poetică, despre care se crede că se caracterizează exclusiv prin irracionalitate, revelație, vizionarism.

Există în opera Anei Blandiana și reprezentări de vis, dar și ele sunt construite rațional:

"Mi-ar place să mă fac păstor de fulgi,
 Să am în grijă tur-

motiv de insatisfacție estetică. Totul fiind bine făcut - simplu, trainic, neted -, lipsește orice amintire a efortului creator. Când ideea în sine nu este destul de dramatică pentru a-l captiva pe cititor, poemele par nu scrise, ci caligrafiate.

O altă caracteristică pe care, în ceea ce ne privește, am deplâns-o cândva este absența din limbajul poetic predilect al Anei Blandiana a unor termeni specifici stilului nostru de viață de dată recentă. Poeta preferă în mod vizibil noțiuni pe care trecerea sutelor de ani le-a rotunjit și purificat - așa cum rotunjește și purifică apa unui râu, în timp, pietrișul: *înger, vis, mormânt, floare, ploaie, soare, cer, tristețe, iubire, frunza ș.a.m.d.* Această tendință de a merge la sigur în alegerea limbajului ne face circumspecți. În mod automat privim cu mai multă simpatie curajul acelor poeți care recurg la termeni lipsiți de un trecut poetic prestigios, chiar rebarbativi. Circumspecția noastră devenit însă nejustificată în momentul în care Ana Blandiana a scris și a publicat - profitând de faptul că cenzura a ațipit pentru o clipă - subversivul poem *Totul* (revista *Amfiteatru*, 1985), format dintr-o enumerare de elemente ale vieții cotidiene; enumerare aparent inofensivă, dar având o forță acuzatoare neobișnuită:

"Frunze, cuvinte, lacrimi,
 cutii de chibrituri, pisici,
 tramvaie câteodată, cozi la făină,
 gărgărite, sticle goale,
 discursuri, imagini lungite de televizor,
 gândaci de Colorado,
 benzină, stegulețe, portrete cunoscute,
 Cupa Campionilor Europeni,
 mașini cu butelii, mere refuzate la export,
 ziare, franzele, ulei în amestec,
 garoafe, întâmpinări la aeroport,
 cico, betoane, salam București,
 iaurt dietetic, țigări cu kenturi,
 ouă de Crevedia, zvonuri, serialul de sâmbătă seara,
 cafea cu înlocuitori,
 lupta poapelelor pentru pace,
 coruri, producția la hectar,
 Gerovital, aniversări,
 compot bulgăresc,
 adunarea oamenilor muncii,
 vin de regiune superior,
 adidași, bancuri, băieții de pe Calea Victoriei,
 pește oceanic,
 Cântarea României,
 totul."

Acest poem a fost transcris de mâinile a mii și mii de necunoscuți, cunoscând astfel o mare circulație, dar și mai curios - și înduioșător - este faptul că a fost *completat* cu numeroase alte mostre de existență cotidiană de către diverși anonimi, astfel încât s-a transformat până la urmă într-o imensă jalbă colectivă, într-un inventar al urâteniei în care erau obligați să trăiască douăzeci și trei de milioane de oameni.

Poeta a devenit atunci, pe neașteptate, o Jeanne d'Arc a noastră. Până și azi mai sunt unii care vor să o ardă pe rug.

(fragment dintr-un studiu mai amplu)

Premiul Uniunii Scriitorilor, înmănat de Zaharia Stancu (1972)

Cu grupul de la Echinox (1990)

Ana Blandiana

Cu Matei Călinescu și Mircea Iorgulescu

naști. Dar dacă ești te și îngropi. // E fericit cuvântul năgând, Rostit, urechea îl defaimă. Spre care, azi, să mă aplec. Din talgere - vis mut sau faimă? // Între tăcere și păcat/ Ce-o să aleg - cirezi sau lotuși? // O, drama de-a muri de alb/ Sau moartea de-a învinge totuși..."
 (Știu puritatea).

Dacă însă chiar le-am traduce, am constata, surprinși, că o mare parte din sensul lor se pierde. Și cu cât am dezvoltat mai mult argumentația, cu cât am aduce mai multe clarificări, cu atât ar apărea mai multe contradicții irezolvabile. Poeta știe să păstreze ideile în acea stare genuină în care nu-și fac loc încă vicișitudinile actului de cunoaștere. Ea uzează de logică, însă numai în treacăt, ca și cum

me mari de-omăt/ Pe care să le port prin ceruri lungi/ Și să le-duc mai albe îndărăt. // În nopți clinchetitoare să stau și să contemplan/ Singurătatea lunii și plânsul ei enorm/ Reverberat în nouri ca-n murii unui templu/ Pe când viața-mi trece și turmele îmi dorm. // Să-astept să vină vara să-mi răpună/ Mieii sortiți spre setea dulcii hume/ Și-n transumanța sfântă să curgem împreună/ Muți, fără de prihană, dar anume" (Păstor de fulgi).

Surprize în alegerea limbajului

TOCMAI acest deplin control al poetei asupra creației sale constituie uneori, pentru cititori, un

Bibliografie

POEZIE. *Persoana întâia plural*, pref. de Nicolae Manolescu, Buc., EPL, col. "Luceafărul", 1964 • *Calcâiul vulnerabil*, Buc., EPL, 1966 • *A treia taină*, Buc., Tin., 1969 • *50 de poeme*, Buc., Em., 1970 (ant.) • *Octombrie, noiembrie, decembrie*, Buc., CR, 1972 • *Poezii*, Buc., CR, 1974 (ant.) • *Somnul din somn*, Buc., CR, 1977 • *Poeme*, pref. de Al. Philippide, portret de Eugen Drăguțescu, Buc., Alb., col. CMFP, 1978 • *Întâmplări din grădina mea*, Buc., IC, 1980 (versuri pt. copii; ilustr. de Doina Botez; ed. a II-a, 1986) • *Ochiul de greier*, Buc., CR, 1981 • *Poeme/ Poems*, ed. rom.-engl., vers. engl. de Dan Duțescu, pref. de Dumitru Micu, Buc., Em., 1982 (ant.) • *Ora de nisip*, Buc., Em., col. "Poeți români contemporani", 1983 (ant.) • *Stea de pradă*, Buc., CR, 1985 • *Alte întâmplări din grădina mea*, Buc., IC, 1983 (versuri pt. copii; ilustr. de Doina Botez) • *Întâmplări de pe strada mea*, Buc., IC, 1988 (ilustr. Doina Botez) • *Poezii*, pref. de Eugen Simion, notă bio-bibliografică de Elena Murgu, Buc., Min., col. BPT, 1989 (ant.) • *Arhitectura valurilor*, Buc., CR, 1990 • *100 de poeme*, Buc., Tinerama, col. "Scriitori români", 1991 (ant.) • *În dimineața de după moarte*, Buc., Du Style, col. "Biblioteca de poezie", 1996 (ant.) • *La cules îngerilor*, Chișinău, Ed. Litera, col. "Biblioteca școlară", 1997 (ant.) • *Cartea Albă a lui Arpagic*, Buc., Du Style, 1998 • *Balanța cu un singur talger*, Buc., Du Style, 1998 (ed. plurilingvă: rom., engl., fr., germ.) • *Soarele de apoi*, Buc., Du Style, 2000.

ESEURI, PUBLICISTICĂ. *Calitatea de martor*, Buc., CR, 1970 (ed. a II-a, ad., 1972) • *Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie*, Buc., CR., 1976 • *Cele patru anotimpuri*, Buc., Alb., 1977 • *Cea mai frumoasă dintre lumile posibile*, Buc., CR, 1978 (impresii de călătorie) • *Coridoare de oglinzi*, Buc., CR, 1984 • *Autoportret cu palimpsest*, Buc., CR, 1986 • *Orașe de silabe*, Buc., Sp-T., 1987 (ant.) • *Geniul de a fi*, Chișinău, Litera, 1998 (ant.) • *Ghicitul în mulțimi*, Buc., Du Style, 2000 • *Cine sunt eu?* Cluj, D., 2001.

PROZĂ. *Cele patru anotimpuri*, Buc., Alb., 1977 (nuv. fantastice, ed. a II-a, pref. de Dan Cristea, Buc., CR, col. "Micro-megas", 2001) • *Proiecte de trecut*, Buc., CR, 1982 (nuv. fantastice) • *Sertarul cu aplauze*, roman, Buc., Tinerama, 1992 (ed. a II-a, Chișinău, Ed. Litera David, 1998) • *Imitație de coșmar*, Buc., Du Style, col. "Biblioteca mileniului III", 1995 (sunt reluate nuv. fantastice din vol. *Cele patru anotimpuri* și *Proiecte de trecut*, li se adaugă un dosar al receptării critice în România și Germania).

*

Traduceri din scrierile Anei Blandiana: *Homokóra*, ötven vers, fordította Hervay Gizella. Buc., Kr., 1971 (magh.), *Pietà achillesowa i inne wiersze*, Wydawnictwo Literackie, Krakow - Wrocław, 1982 (pol.), *Honnan jön a nyár?*, Lendvay Éva fordította, Buc., IC, 1984 (magh.), *Valaki engem àlmodik*, Kriterion Könyvkiadó, Buc., 1985 (magh.), *Don't be afraid of me*, "Romanian Communion", Spiritual Poetry Collection, Detroit, Michigan, 1985 (engl.), *Im Einverständnis mit der Erde*, Banater Hausarchiv, Vogt, 1986 (germ.), *Sân v sânia*, Narodna Cultura, Sofia, 1986 (bulg.), *Slučki v mojata gradina*, ilustrații: Doina Botez, prevela ot rum"nski: Paulina Korbu, Buc., IC, 1986 (sârbă), *L'ora di sabbia*, Edizioni Saval, Bologna, 1987 (ital.), *Stihotvorenia*, rasscazi, esse, Radouga, Moskva, 1987 (rusă), *Kopie eines Alptrausms*, Volk und Welt, Spektrum, Berlin, 1988 (germ.), *Poems*, Revue des Etudes Roumaines, Paris, 1989 (engl.), *The Hour of Sand*, Anvil Press Poetry, London, 1989 (engl.), *Mineviku - Plaanid*, L.R., Tallin 1989 (estonă), *Sniega Stunda*, Liesna, Riga, 1989 (letonă), *En Kyrka Full av Fjärilar*, Symposion Bokförlag, Stockholm, 1990 (sued.), *Kanskje noen drommer meg*, Solum Forlag, Oslo, 1990 (norv.), *Kopie eines Alptrausms*, Steidl Verlag, Göttingen, 2. ediție, 1990 și 1993 (germ.), *Etoile de proie*, les Ateliers du Tayrac, 1991 (fr.), *Kopie van een nachtmerrie*, Van Gennep, Amsterdam, 1992 (oland.), *Med läppar blasvarta av ord*, Bokförlaget Hypatia, Stockholm, 1992 (sued.), *L'église fantôme*, Syros-Alternatives, Paris, 1992 (fr.), *Svedotzi* Biblioteka Kov, Vrsatz, 1993 (sârbă), *Poezi*, Shtepia Botuese Enciklopedike, Tirana, 1993 (alb.), *Présentation/ Vorwort/ Prezentare*, DAAD, Paris, 1993 (ediție trilingvă: germ., fr., rom.), *Die Applausmaschine*, Steidl Verlag, Göttingen, 1993 (germ.), *Engelermte*, Ammann Verlag, Zürich, 1994 (germ.), *Clair de mort*, Librairie Bleue, Troyes, 1994 (fr.), *Kopi av et Mareritt*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1995 (norv.), *L'architecture des vagues*, les Ateliers du Tayrac, 1995 (fr.), *Kopie eines Alptrausms*, Fischer Tachenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1996 (germ.), *Szélet Állat*, Pont, Budapest, 1998 (magh.), *Gedichten*, Go-Bos Press, 1998 (oland.), *Sternherbst*, Dionysos, 1999 (germ.), *Cekmedjeto s aplodimentu*, DAR, Sofia, 1999 (bulg.), *Potreba za priciom*, ARKA, Smederevo, 2000 (sârbă).

CITIND acest titlu, unii se vor întreba, probabil: "Ce, a înnebunit Balotă? Scrie el însuși o cronică la propria sa carte?" Chiar și cei mai avertizați, culegându-și informațiile din lucrări de referință, cum ar fi marele Dicționar al scriitorilor români redactat sub conducerea Profesorului Mircea Zăciu, sau din alte lucrări nu mai puțin serioase, precum și din presa literară, ar recunoaște poate, cu aceeași mirare, titlul *Din spuma mărilor...*, ce mi se atribuie în amintitele opuri și opusculi ca o carte de debut, mai exact volumul debutului meu în poezie. Indulgenți, cunoscătorii aceștia și-ar spune: "În definitiv, dacă vrea Balotă acum, la bătrânețe, să scrie despre încercările lui poetice din tinerețe, e treaba lui..."

Atât doar că, acea carte, volumașul de poezii, *Din spuma mărilor...*, a apărut la Cartea Românească, într-o primă ediție, în 1929, poeziile fiind scrise mult anterior și adunate sărguincios în cursul anilor. Or, voi fi fost eu un copil precoce, dar nici chiar în măsură să public un volum la patru ani și să le compun în bună parte chiar înainte de a mă naște!

Precocitatea mea se limita pe vremea aceea, a copilăriei mele, la o preatimpurie scotocire prin cărți. Pofta nesățioasă de cuvinte scrise m-a împins, printre altele, să frecventez ca mic elev Biblioteca Universității din Clujul meu natal. O frumoasă inițiativă a bibliotecarilor de acolo a fost, prin anii '30, deschiderea unei săli de lectură pentru școlari. Cu cărți potrivite pentru ei. Eram cel mai mic dintre cei ce începusem să-mi petrec timpul liber în acea sală. Dar curând aveam să mă strecor - cu complicitatea surzătoare a unor bibliotecari - în sala de lectură a celor mari. Trecând, bineînțeles, mai întâi prin sala fișierelor. Până la vârsta aceea (poate zece, poate unsprezece ani) nu scrisesem nici un rând. Din când în când doar, cu plăcerea vie a scrisului, câte o "compunere" mai liberă pe obșnuitele teme școlare. Dar, scriitor cum mă visam deja, sub imperiul unei premoniții sau a unei viziuni într-un viitor încă cețos, m-am uitat odată în fișierul cel mare dacă e vreo carte scrisă de Balotă. Am descoperit atunci unul care avea același nume cu mine, ba mai mult, același pronume. Titlul cărții: *Din spuma mărilor...* și subtitlul *versuri*. Cartea aparuse cu vreo șase-șapte ani în urmă, în 1929. Ceea ce mă tulbura era, desigur, potrivirea numelor, dar mai era gongol acela care răsuna îndepărtat, adânc în mine, când auzeam, citeam ori îmi aminteam doar ceva despre mare. Trăind pe uscatul tărâm transilvan, visam adeseori la marea depărtată, pe țărmul careia petreceam doar vara, pentru mine prea puține zile solare. Poate tocmai pentru că sunt un continental, Marea a exercitat dintotdeauna asupra mea vraja pe care doar Cu-Totul-Altul, fabulos ori miraculos, o poate exercita. Regăsirea acelor extaze marine le speram deschizând cartea scrisă parcă de mine, pentru mine. Dezamăgire, obișnuita dezamăgire a celui ce-și promite trăiri extatice ce nu-i sunt date în dar.

Fără îndoială, versurile omonimului meu nu-mi dăruiseră acele compensații imaginare pe care le doream; fapt e că le-am uitat. Au trecut apoi mulți ani, în care nu l-am mai cercetat pe acel Nicolae Balotă rămas stingher, cu cartea lui, prin fișierul bibliotecilor cu fond legal. Ani în care eu însumi scriam cărți, doar pentru sertar, sau nu mai puteam să le scriu. Și apoi alții în care cu o poftă multă vreme găuită, am început nu numai să le scriu, ci să le public. Și atunci am început să-l regăsesc pe cel ce publicase pe vremuri versurile *Din spuma mărilor...* Pe măsură ce cărțile mele sporeau prin bibliotecă, observam - cu amuzament, apoi cu oarecare iritare - că printre acestea, în ordinea alfabetică a titlurilor, sau în aceea cronologică a anilor de apariție, era întotdeauna trecută fișa versurilor lui Nicolae Balotă. Nu știu dacă cineva, în cursul anilor, le va fi citit atribuindu-mi-le mie. Le va fi scotocit, poate, un păcat al tinerețelor.

Dar, cărțile noastre urmează soarta noastră. Se pierd, dispar, se scufunda în uitare sau sunt redescoperite o dată cu omul care le-a scris. Nu întotdeauna, însă. *Din spuma mărilor...* a întovărășit avaturile cărților mele, deci soarta mea, nu pe aceea a poetului care le-a compus. Atunci când, rămânând în străinătate, ca refugiat politic în Franța, am început de astă dată cu numele meu și nu sub pseudonim ca până atunci, să colaborez la Europa liberă, cărțile mele aparute în țară au cunoscut destinul celui ostracizat: au fost scoase din rafturile bibliotecilor, împreună cu fișele corespunzătoare. Cum mi s-a spus, versurile lui Nicolae Balotă au urmat și ele fidel soarta cărților mele, fiind închise ani de zile în beciurile bibliotecilor, când n-au fost distruse.

Dar existența noastră pare să stea sub imperiul

metaforelor marine semnificând perena schimbare. Când am revenit în țară, cărțile s-au întors din infernul bibliotecilor în rafturi și fișele lor îngălbenite și-au luat locul prin fișiere. *Din spuma mărilor...* a revenit cuminte printre cărțile mele. Și cum a venit timpul retrospectivelor și gramăticii alexandrine s-au apucat să alcătuiască vaste dicționare, amestecând istoria cu mitul, cu fabulele, adevărurile și falsurile, într-o zi, la Editura Fundațiilor, cineva îmi arată un șpalt al primului volum din dicționarul lui Zăciu. Evident, am citit articolul scris despre mine și, printre alte inadvertențe din cuprinsul biografiei mele, era aceea a "debutului" meu în poezie, prin volumul amintit. Am semnalat de îndată eroarea, dar în zadar am protestat, o mare parte din tiraj era tipărită. Eroarea e tenace. Nimic, nici-o declarație scrisă, nici un protest public la emisiuni radio sau televizate (printre altele într-un plăcut dialog televizat cu Nicolae Mano-

Din spuma mărilor... de Nicolae Balotă

Fotografia comandorului

lescu) n-o îndepărtează de prin tipărituri. Am continuat să debutez în poezie cu *Spuma mărilor...* la vârsta de patru ani.

Mă întrebam uneori, cine va fi fost omonimul meu, dar în afara câte unei întrebări puse unor mari scotocitori printre cărți, cum a fost Șerban Cioculescu, n-am dus mai departe cercetările mele. Până într-o zi când, cu totul întâmplător, la o coadă la CEC, fiind chemat pe numele meu la ghișeu, o doamnă și-a declinat identitatea: purta și ea numele meu după soțul ei. Mă știa ca scriitor. Ca și mine - îmi istorisea ea zâmbind - socrul ei, care se numea tot ca mine, publicase și el pe vremuri un volumaș... Ce coincidență! În ziua în care, "România literară" îmi publica o poză din copilărie care mă înfățișa "marinar la patru ani", primeam o frumoasă fotografie înfățișându-l pe Nicolae Balotă la cincizeci de ani, purtător de decorații și însemne.

Autorul versurilor *Din spuma mărilor...* avea acum pentru mine un chip: cum se cuvinea pentru acea carte de versuri marine, era chipul unui falnic marinar, căpitan de vas, comandant de cursă lungă.

Un mare om al mării. Mă simt dator azi, când știu mai multe despre el, nu numai să-i redau poeziile, pe care de fapt nu i le luasem, ci să evoc un devotament, o rară feroare și, nu în ultimul rând, o amplă scriere necunoscută iubitorilor mării. Această scriere nu este mica plachetă *Din spuma mărilor...*

Dar, mai întâi, câteva cuvinte despre marinarul Nicolae Balotă, căci viața sa toată a stat sub semnul Mării. A urmat întreg cursus-ul Marinei. A intrat în Serviciul Maritim Român la 15 iunie 1922 ca simplu

matelot. Șase luni mai târziu, la 15 decembrie e avansat timonier. După alte câteva luni, la 1 aprilie 1923 devine elev-ofițer de bord. Urmează înaintările succesive în grad (ofițer al treilea, al doilea, secund), pentru ca la 1 aprilie 1933 să obțină brevetul de comandant de cursă lungă. În decembrie 1938 (eram în clasa treia de liceu) ia comanda iahtului "Taifun" al Marinei Militare. Doi ani mai târziu ia comanda cargobotului "Bucegi" la Haifa. A fost comandant pe vapoarele "România", "Suceava" și "Oituz". După 1944, pe vremea studenției mele, el devine comandant pe vasele "Sulina" și apoi "Midia". Comanda acest vas prin Dardanele când o cablogramă îl recomanda de urgență să ia un călător pe bord din portul Burgas. Deși secundul, ofițerii de bord, până și bucătarul vasului îl sfătuiesc, îl imploră să nu se întoarcă, deoarece bănuiau o cursă ce i se întindea, el le declară că a fost întotdeauna supus ordinelor Amiralității și nu se poate dezice nici de astă dată de la disciplina de o viață. Se întoarce deci în portul bulgar, unde îl așteptau agenții securității române care îl aduc în țară. E supus la o anchetă dură, lungă și închis. Soarta ironică a aranjat în așa fel lucrurile încât să fim închiși în același timp. El a fost eliberat după doi ani de detenție, pentru a nu i se permite să mai calce vreodată pe bordul vreunei nave. Moare în 1984.

Recitite azi, cu chipul marinarului-poet în față, versurile sale îmi spun mai multe decât odinioară, în mica mea copilărie. Marea mea închipuia atunci un paradis al desfătărilor jucăuse. Spuma mărilor era pentru mine o în-cântare, din păcate prea trecătoare. Pentru matelotul, mai apoi elevul-ofițer de bord era o amenințare continuă, o primejdie de înfruntat. El își scria poeziile "din jocul nesfârșit al valurilor furioase și amenințătoare, de departe, din largul nemărginit al mărilor...". Le trimitea "de pe comanda bătăută de toate vânturile pământului...". Prefața la *Spuma mărilor*, din care citez, pare scrisă în timp ce marinarul ascultă "mugetul înfricoșător al uraganului năpraznic", apoi misiva sa, cu versuri cu tot, vârâte într-o butelie, sunt azvârlite în valuri, înainte de scufundarea vasului. Soarta a vrut ca sticla aceasta să ajungă la mine. Versurile conțineau un mesaj, explicit explicat în acea Prefață: "Aflați, dar, că viața marinarului e grea; e plină de mizerii și de primejdii!...Marinarul e martir!"

Știm că sentimentele nobile, frumoase, înaltele mesaje nu fac neapărat bună o poezie. Și-apoi, martiriul condiției marinărești nu-l determină pe Nicolae Balotă să admire, să adore cu adevărat altceva decât Marea cu primejdiile-i cu tot. El nu se vede murind decât "la bord, în larg de mare" și funeraliile sale - în stilul eminescianului "nu voiui sicriu bogat" - nu și-le închipuie altfel decât în "freamătul furtunii", în "plânsetele delfinilor" și al "prietenilor de suspin", leșul fiind apoi slobozit "în valuri înspumate". Căci, în ciuda martiriului la care îi condamnă pe marinari, marea este, pentru acest om al mării, un abis luminat, ca să folosesc o formulă a celuiilalt Nicolae Balotă. Și mă bucur să întâlnesc în versurile omonimului meu, unul ce trimite spre același abis sau unul măcar analog: "Abisul tot, stă'n veșnică lumină". La el, bineînțeles, e vorba de abisul marin, cu "Cefalopode, alge, pești albaștri" care "Pe fundul mării-adânci țin loc de aștri".

Mărturisesc, însă, că ceea ce m-a determinat să scriu aceste rânduri nu este atât recitirea versurilor, cât revelația povestitorului Nicolae Balotă. Tot printre cărțile trecute în fișierele unor bibliotecă la numele meu, am văzut mai nou un volum semnat de Constantin Novac și Nicolae M. Balotă, intitulat *Oameni, furtuni, vapoare*. Volumul a apărut în 1984, autorul ei adevărat nu l-a văzut publicat. Murise înainte de apariția lui. Era fragmente din marea carte a sa, rămasă până azi în manuscris, în afara puținelor pagini extrase pentru a alcătui acel opuscul din '84. Nu cred că, de la Jean Bart încoace, s-a scris la noi despre mare cu autenticitatea cu care scrie Nicolae Balotă. Acel magnum opus al vieții sale era anunțat de tânărul elev-ofițer încă din prefața la *Din spuma mărilor...* El avea de gând să scrie "în câteva volume" istoria, istoriile și istorisirile marinarilor români. Și le-a scris; e opera întregii sale vieți. Termin de citit volumul al patrulea și ultimul (1356 pagini) al acestei ample opere cu titlul *România marinară*. E o istorie anecdotică, o epopee, dar fără patetism, o cronică, o operă memorialistică și o delectabilă colecție de povestiri marinărești. Ea va trebui într-o zi publicată. Numai astfel i se va face dreptate scriitorului Nicolae M. Balotă, care a cunoscut și el, ca și noi toți, vitregia unei mări mai furtunoasă decât cea pe care navigase: Istoria.

Nicolae Balotă

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

"Cam..."

ÎN TRE mijloacele (nu puține) de care dispune limba română pentru marcarea vagului și a aproximării, adverbul *cam* ocupă cu siguranță un loc special: prin frecvență, prin compatibilitatea cu (aproape) toate registrele stilistice, prin calitatea de particulă cu multe posibilități de combinare sintactică (inclusiv de apariție intercalată între auxiliar și participiu: "timpul a *cam* trecut"). *Cam* determină adjective, adverbe, dar și numerale: *cam trist*, *cam departe*, *cam zece*, de fapt, poate proiecta ideea de aproximare, de ezitare sau atenuare asupra unui grup sintactic - *cam cu greșeli*, *cam pentru asta* - sau chiar a unui enunț, în care nu vizează neapărat numai verbul predicat (*Cam doarme*). Folosirea adverbului e veche: nu puține citate care să-l conțină se pot aduna, de exemplu, din *Letopisețul* lui Neculce, unde *cam* apare în forma (curentă în limba veche) *can*: "era o samă din ficiorii lui *can* făr' de ispravă, zlobivi"; "în rē parte era *can* strășnic"; "răcniē tare, *can* cu grabă"; "numai nu pre puțință, ce *can* încarcat"; "era boierii *can* grijiți"; "nu sînt toți așezați la minte, ce o samă sînt și *cam* zlobivi". Unul dintre exemplele cele mai interesante cuprinde chiar de două ori instrumentul atenuării, repetat la mică distanță: "care și *can* samăn-ancel lucru să fie fostu și *can* adevărat". De obicei acumularea de mărci ale impreciziei semnaleză o lectură ironică; citatul din Neculce poate indica un sincer efort al autorului de a atenua greutatea unei acuzații (e vorba de suspiciunea unui asasinat), dar e cel puțin la fel de posibil a-i atribui intenția ironică de a sublinia insinuarea. Într-o acumulare cu evidentă intenție glumeață și parodică - la Creangă -, *cam* apare ca unul din elementele excesului de birfe și aluzii incerte: "îi spunea cumva cineva câte ceva de pe undeva, care era *cam* așa și nu așa (...)" (finalul la *Povestea lui Stan Pațitul*). În folosirile "serioase", imprecizia poate privi gradul de specificare (cantitativă sau calitativă) a unui conținut reprezentat (*cam o sută*, *cam mult*), sau poate indica gradul de adevăr atribuit de locutor enunțului (*a cam băut* - cu sensul "s-ar părea că a băut"); în fine, poate marca pur și simplu gradul de angajare limitată a locutorului în actul său de limbaj, formulat - adesea din rațiuni de politețe - cu rezervă, într-o manieră atenuată ("ai *cam* greșit"; "*cam* ce ai vrea?"). Ori-cum, cazurile enumerate presupun o perspectivă și o apreciere subiectivă, inevitabilă în

tot ceea ce ține (cel puțin în limbajul curent) de gradare. Adverbul indică și o orientare argumentativă a enunțului: cel puțin dacă e implicată funcția sa de atenuare, se presupune că elementul marcat de *cam* e simțit de vorbitor mai curînd ca negativ: îmbinarea *cam rău* e mai normală decît *cam bun*, iar enunțul "a venit *cam repede*" presupune că ar fi fost preferabil ca venirea să se producă încet. Evident, regulile de uz folosec mai ales pentru a se putea descrie efectele încălcării lor. În astfel de cazuri se declanșează ironia: cînd *cam* însoțește un element pozitiv, care nu ar avea de ce fi scuzat, atenuat - "ai o părere *cam bună* despre tine" (felicitari.post.ro; indic abreviat sursele citatelor care urmează, culese din Internet); "băut două Estrell Damm la presion, reci și *cam bune*" (romani.co.uk); cînd însoțește un element precis, care nu poate fi aproximat, de exemplu un numeral ca *doi*: "Nu știe ce să spună despre el, dar ne-a dat *cam două* adrese" (antena1), sau un verb care nu admite gradația - "a cam plecat", "s-a cam însurat"; cînd intră în contradicție cu un alt segment al enunțului - "e *cam* (prea) tîrziu" (ziua.net); "un pic *cam devreme*, deși *cam tîrziu*" (provincia.ro). De altfel, ironia (asociată cu strategia aluziei complice sau agresive) poate proveni din mimarea tuturor funcțiilor serioase ale aproximării și atenuării: din afectarea dubiului intelectual în legătură cu chestiuni curente și foarte evidente tuturor, a prudenței pentru lucruri lipsite de orice risc, a politeții - pentru lucruri care în realitate nu sunt prețuite etc. Într-un singur număr din *Academia Cațavencu*, pot fi găsite chiar mai multe exemple de folosire a adverbului *cam* decît în toată cronică lui Neculce: "Ne tot întrebăm *cam* ce a făcut (în mărci sau dolari la cursul zilelor din alegeri) A.B. - patronul de la firma de turism Paralela 45 - de a ajuns secretar de stat la Ministerul Turismului"; "Altfel, TVR-ul, aflat în pană de programe noi, ne-a fericit cu câteva din secolul trecut. *Mai exact, cam de pe la jumătatea secolului trecut*"; "Ei bine, cum spuneam, după viziunea programelor de revelion, dar mai ales după analiza audiențelor pe emisiuni, mare parte din iluzia poporului superior *s-a cam dus pe apa sîmbetei*"; "...Ajungem taman la tatăl nefericit al defunctei CDR: PN CD. Care și-a *cam băgat* singur mortul în casă, pregătindu-se de alegeri interne." (AC, 1, 2001) etc. ■

ÎN MOLDOVA, îndeosebi, după cum scrie Neculce, ceea ce astăzi numim *democrație* era un lucru învederat, putem spune spontan, și asta *avant la lettre*. Privim trecutul cu dezaprobare, deseori, uitînd că în neamul nostru au existat, și există încă, orice s-ar spune, dovezi trainice de *putere populară*, în spirit și, în general în comportament.

Iată ce scrie Neculce în *Letopisețul* său. Să luăm aminte, uitînd de prezent care este întrecut de pildele din vechimea noastră. De exemplu, Dabija vodă, printre candidații plecați la Țarigrad, habar nu avea că el va fi alesul...

Neculce notează: *Dabija-vodă nemica nu știe, nici în gând nu-i era că va fi numit domnitor al Moldovei*. Dar și Vizirul respectiv, ce fler!... El se uită ce se uită la bietii candidați moldoveni și, la un moment dat, întreabă: *Care este Dabije? Exact ca la armată: Care ești, Vasilescule?...*

Sfiosul candidat este căftănit pe loc, dus cu alai la Iași, și domnia începe.

Vorbeam, la început, de democrație, și că aceasta ar fi în firea Moldovei. Întocmai. În *scaon*, apucăturile democratice ale lui Dabija, în loc să scadă, sporesc. Vinul îl bea tot din cana de lut roșie. La ospete, gândul său se îndreaptă spre nevoiași. Neculce mai notează:

Acest domnu avea obicei, cînd șede la masă și vide niscaiva oameni săraci dvorănd prin ogradă, învăța de lua cîte două, trii blide de bucate din masa lui și pâine și vin și le trimitea acelor oameni din ogradă, de mîncă acei oameni.

Ce i-a lipsit politicii și oricărei ideologii până în zilele noastre este mila, este Transcendentul. O coajă de pâine, creștinește întinsă, ruinează orice imperiu falos. Dar, impozit pe viile oamenilor, acest domn milos tot puse. Statul e stat, economia, economie. Mila, aici, cu interesul obștesc, nu prea merge. Importantă este împărțirea dreptății, Divanul, oamenilor să li se împartă la timp judecata, să nu aștepte... Ședințele de seară, nu se știe de ce, țineau mai

mult... Poate oboseala, enervarea de peste zi... Neculce lămurște: *Care aceli Divanuri den amiadzăzi în deseară nu cede toate pre de laudă.*

Portretul se încheie lapidar: *Omu bun și blîndu, fără nici o răutate*. Dabija...

DIN COLO, în Muntenia, domnea Gligorie-vodă. Altfel de om. Abil, aventurier, cu multe relații. Amândoi, și Dabija și Gligorie sunt convocați la Țarigrad, la Vizir, să pună la cale lupta oștilor otomane contra Neamțului. Neamțul îi bate de-i usucă... *că li să și supărare tur-*

duce repede la nemți și-l părăște că l-a azvârlit pe tatăl său în in-chisoare, că l-a schingiuit și i-a luat toți banii... *și l-au și omorât*. Gligorie neagă. Împăratul vine prima dată în contact cu astfel de intrigi orientale. Constantin Stolnicul aduce și un martor, pe Ionașcu, *Cap-deghindă*. Dovedit, învinuitul își smulge părul din cap, se lamentează. Și, ca să vedeți cum este Occidentul, un prieten îl povățuiește să treacă la catolici. Așa scapă de moarte. S-a făcut catolic, s-a aranjat. Nu se mai auzise ca cineva să treacă la ortodoxi, ca să scape cu viață, pentru ortodox viață fiind peste tot, berechet. Și pleacă Gligorie la Veneția, unde stă șapte ani. Se întoarce, incognito, la Țarigrad, stînd în umbră și trăgînd sfiorile, cu istețimea lui muntenească. Boierii săi, crezîndu-l pierdut, vin la Țarigrad să caute un domn nou. Între timp, Gligorie intrase pe sub pielea Vizirului.

"Alegeți-vă un domnu dintre voi... și veniți mâine dimineață să vi-l fac" - li se adresează scîrbît Vizirul boierilor veniți în delegație...

Aici se cuvine să ne oprim puțin și să medităm asupra acestui "să vi-l fac"...

A doua zi, boerii munteni se prezintă în fața Vizirului cu propunerea lor, nepierzînd ocazia să-l vorbească de rău pe Gligorie, ocărîndu-l blestemîndu-l. În estimp, Gligorie, pus la curent de marele Vizir, cu care se împrietenișe, sta și asculta pîit după o perdea. În cele din urmă cu cinismul său, Vizirul îl scoate la iveală pe domnitorul pe care-l credeau dispărut... și-l căftănește pe loc în fața *nemer-nicilor*, pieriți de stupoare... "Iară boierii muntenești, dacă l-au văzut, numai ce-au incremenit."

Sunt dați cu toții pe mîna lui Gligorie-vodă. Singurul care scapă este Șerban-vodă viitorul. Dînd să intre și el la Vizir, că întîrziase, un amic îi suflă la iuteală - Gligorie e la Vizir, șterge-o, că te-nhață!

Ajuns la București, Gligorie bate, pune la cazne opoziția, o închide și pe doamna lui Șerban Cantacuzino și pe toți frații săi... ■

prepeleac

de Constantin Țoiu

Politichia la rumâni (variantă)

cilor a ma oști...

Domnitorii celor două țări românești se vorbesc să se refugieze la polonezi. Stamatie, ministrul de interne al lui Dabija, îl sfătuiește pe domn să nu fugă, și să se întoarcă la Vizir, că nu se știe... Deștept, acest Stamatie. Dabija îl ascultă. În schimb, Gligorie, neștiind nimic, pornește cu familia spre Transilvania, îi lasă pe-ai săi la adăpost, trece prin Moldova, pe la Suceava, - Dabija nu-i! - trece Nistrul, o ia prin țara leșescă, se abate din nou prin Transilvania, își ia nevasta, copiii, și fuge cu ei la *Împăratul nemțescu*, unde rămâne câțiva ani.

Constantin Stolnicul, dușmanul său de moarte, aflînd, se

Destinul ciudat al operei lui Cantemir

INTR-O literatură nici prea veche, nici prea bogată în scriitori prolifici, unde Sadoveanu și Rebreanu fac figură de adevărați Gargantua, și deci unde cine ar ține cu tot dinadinsul ar putea citi în câțiva ani toate textele ei mai mult sau mai puțin importante, a devenit un loc comun să se deplângă lipsa edițiilor din cărțile scriitorilor de al doilea și al treilea raft, dar chiar și din cărțile marilor scriitori, dintre care prea puțini își au ediția cu adevărat reprezentativă; deși plângerea este justificată, vreau să observ că nu aceeași unanimitate se păstrează în preocuparea pentru a saluta sau măcar a semnala evenimentele care vin să contrazică sau măcar să îmbunătățească această situație. A apărut, de pildă, de curând un tom care astupă o mare pată albă în biblioteca literaturii vechi, dar nu chiar atât de vechi, în operele lui Cantemir adică, și nu știu ca această publicație să fi fost măcar anunțată.

Cantemir este, e drept, unul dintre autorii care au circulat în cultura noastră, începând chiar cu istoricii Școlii ardelenne, și prima ediție de „opere”, la nivelul posibilităților și științei textologice de atunci, datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea; mai mult, pentru a putea cuprinde mai tot ce trebuie inclus într-o asemenea ediție – prima ediție academică a unui autor român, dacă nu mă înșel – a și fost plătit cineva care să meargă în bibliotecile rusești, să vadă și să copieze acolo ceea ce lipsea din arhivele noastre. De un secol și aproape jumătate însă lucrurile au progresat mult, noua ediție academică inaugurată în anul 1973 de V. Căndea a dat la lumină câteva volume de texte nu numai rare sau încă inedite, dar și de o acuratețe incomparabilă cu aceea a predecesoarei sale. Cartea pe care vreau să o prezint însă, deși face parte din același lanț și trebuie probabil inclusă în același șir virtual de opere, chiar dacă vechea ediție în forma ei academică pare să-și fi dat obșteșcul sfârșit, are un statut deosebit: este vorba de textul original în limba latină al celebrei istorii otomane a lui Cantemir: *Incrementorum atque decrementorum aulae othmanicae sive aliothmanicae*. Statutul deosebit al acestui text latin este dat de faptul că n-a fost niciodată publicat (nici tipărit, nici făcut public în alt fel în această formă), deși pe el se bazează toate traduceri care l-au făcut celebru pe autorul său ca o reparație tirzie după moar-

te: cea engleză a lui Tindal, din 1734, cea franceză a lui Jonquières din 1743, cea germană a lui Schmidt din 1745. Toate, însă, reproduc originalul latin lăsat de Cantemir și adus în Occident de fiul său Antioh cu abateri: voite sau nevoite, aceste abateri înseamnă eliminări (mai ales la ediția engleză), adaosuri și prelucrări (mai ales la cea franceză, care a tradus textul englez) sau pur și simplu alterări datorită traducerii im-

traducerii englezești, apoi a fost vândut și... a dispărut. El n-a fost regăsit decât acum câțiva ani (cine ar fi crezut: într-o colecție americană), răsplătind eforturile laborioase și susținute ale unuia dintre cei mai importanți, mai erudiți și mai eficienți cantemirologi ai noștri, dacă nu cel mai important și mai eficient, adică ale academicianului de astăzi Virgil Căndea.

Manuscrisul latin, găsit de dl Căndea în opulenta Hough-

când ne împinge nevoia în zonele leonine ale culturii noastre. D-sa împlinește astfel ceea ce a început cu editarea textelor din vol. IX al amintitei ediții: *De antiquis et hodiernis Moldaviae nominibus* și *Historia moldavlahica*, acum aproape douăzeci de ani, și nu mă pot împiedica să nu observ că nu am multe șanse de a vedea apariția încă unui alt volum sub aceeași savantă egidă.

Publicată nu de Editura A-

perfecte. O comparație a acestor forme mai mult sau mai puțin corupte (cărora li se datează și unele din principalele critici adresate textului lui Cantemir de comentatori, de Hammer în special) cu cele ale originalului n-a mai fost însă posibilă cercetătorului modern, pentru că manuscrisul său, manuscrisul textului latin deci, a intrat într-o colecție particulară la puțin timp după apariția

ton Library de la Harvard, a mai fost editat chiar de d-sa în 1999, într-o ediție fototipică, greu de utilizat chiar pentru cunosătorul de latină; sarcina transcrierii acestui manuscris, copiat după bruioanele autorului probabil și purtând intervențiile sale manuscrise, și-a luat-o un mai vechi colaborator al ediției academice, profesorul Dan Slușan-schi, la a cărui știință de latină medievală recurgem cu toții

cademiei, care începuse această serie, ci de o foarte activă și serioasă editură din Timișoara (Ed. Amarcord, condusă de dl. Ion Nicolae Anghel, care este și redactorul acestei cărți), *Creșterea și descreșterea curții osmane* nu este, din păcate, însoțită și de necesara traducere românească. Și eu, ca și ceilalți laici care n-au făcut carte serioasă, care nu știm deci latinește, vom aștepta apariția acestei traducerii

pentru a putea vedea mai în-deaproape cum arată un text căruia i s-au pus în socoteală atâtea calități și defecte, în necunoașterea formei lui adevărate însă. Este evident că partea originală a textului stă nu în cele trei cărți care urmează compilativ probabil (e de văzut dacă după compendiul lui Saadi din Larisa sau după alt istoric otoman) și ruș sultanilor de la Osman și fiul său Orhan la Murad II, dinainte de căderea Constantinopolului (prima carte), de la Mehmed II la Mehmed IV (a două carte, care încheie ciclul urcător: *Incrementa Aulae*) și apoi de la Mehmed II, partea doua a domniei sale, până la Ahmed III, care marchează descreșterea și sunt cuprinse în cartea a treia: *Decrementa Aulae Orhmanicae*, care cuprinde însă și ea o cantitate importantă de informații privind în chipul cel mai direct istoria noastră; ceea ce constituie miezul cărții și a constituit fără îndoială principala ei forță de atracție se cuprinde în „adnotările” autorului care cuprind aproape jumătate din text (p. 293-524 în ediția Slușan-schi) și se bazează pe informații directe sau cunoscute de el în contactul direct cu lumea respectivă, în anii petrecuți la Istanbul, și încă în intimitatea unei bune părți din lumea atât de închisă față de europeni a curții, a savanților și a familiilor obișnuite, cu obiceiurile, tradițiile și regulile ei, de neînțeles și de neabordat pentru un orientalist european, dar nu și pentru un tânăr privit, într-un fel, ca de-al casei. Dincolo de aceste informații, unele de ordin istoric, altele de ordin etnografic, pot fi găsite și altele de ordin cultural, cum sunt de pildă cele privind religia și practicile islamului, sau cele privind literatura orală, de pildă cele relative la anecdotele cu Nastratin Hogeia, „Esopul turc”, cum îl numește autorul, a căror însemnătate a semnalat-o încă acum patruzeci de ani regretatul coleg Gh. Constantin.

Pe scurt, este o apariție cu totul remarcabilă, ale cărei efecte benefice vor începe să apară treptat și în timp, care pune abia acum la îndemâna istoricilor și istoricilor culturii noastre un instrument de prima mână, cum ne-am dorit de multă vreme, cu un index de nume dar nu și cu note, pe care le așteptăm totuși la partea a doua a acestei cărți, care trebuie desigur să cuprindă traducerea textului.

Mircea Anghelescu

nr. 11 • 20 - 26 martie 2002

cronica edițiilor

Monumentalitatea epică

Cenaclul "Sburătorul" - caricatură de Jiquidl

NUMISEM în cronică anterioară *Două decenii de scris zilnic*, ediție monumentală, asocierea dintre practica de lector pasionat a lui E. Lovinescu, în formula proprie a „agendelor literare”, și suflul viu, cu totul special, al abordării acestora în „note”. Fusese raționament exterior, dedus din sutele de pagini ale fiecăruia din cele cinci volume E. Lovinescu. *Sburătorul*. „Agende literare”. Luciditatea, diversitatea, mobilitatea „notelor”, alergările în prezent și în trecut, reconstituirile analitice, identificările relevante și, până a ajunge la ele, însușirea autorilor lor de a epuiza informarea și argumentele, logica interpretărilor, prin care „notele” ajung să provoace la lectură ca o bibliotecă de calitate, mă îndreptățește să revin asupra subiectului. Beneficiind acum de un nesperat spațiu pentru atât de necesarele exemple, încerc să demonstrez că în realitate se poate vorbi despre monumentalitatea epică a mai sus numitei ediții.

Sfârșeam cronică, aruncând o nadă pentru incursiunea într-o realitate rămasă încă neștiută ori uitată, oricum, nefolosită, nevalorificată, de fiecare dată semnalată ca atare de autorii „notelor”, când dădeau de ele. Alexandru George semnaleză cariera de jurat a lui E. Lovinescu „despre care nimeni nu a pomenit până acum nimic”. În aceeași ordine a pătrunderii în biografia lui E. Lovinescu, Gabriela Omăt, după ce s-a lovit de inaccesibilitatea Arhivelor Statului, descoperă un *Anuar* al negustorilor, meseriașilor și liberilor profesioniști români, din 1927, care aduce lumină asupra unui „detaliu ignorat” care „întră astfel în atenția cercetătorilor”. Margareta Feraru „readuce în memorie” contribuția publicației *La Nation Roumaine* la cunoașterea preocupărilor eminesciene ale lui E. Lovinescu, prin pana lui Ionel Jianu. „Încă un minuscul text lovinescian recuperat datorită atestării agendei”, reține Gabriela Omăt în *Semnalul* din mai 1939. La fel, portretul lui Mateiu Caragiale din *Memorii III*, a cărui variantă din *Facla* „este astăzi practic necunoscută”, după cum este „o raritate bibliografică” un articol al lui Al. Sahia, „neînregistrat” în exegeza lui V. Pârvan și „nereluat” în edițiile Sahia. Dar iată și descoperirea lui Al. George: articolul din *Scinteia* din 9 iulie 1945, *Despre lipsa unui critic literar*, „rămas fără ecou în concertul vremii” prin care se cerea „repunerea în discuție a lui E. Lovinescu”.

Fiindcă tot îi citez mereu pe cei trei, încerc să le fac succinte caracterizări, deoarece adevărata lor carte de vizită de cercetători în domeniul literaturii o rea-

lizază fiecare prin relieful stilului lor propriu. Îi caracterizează perseverența, buna credință, știința dobândită în ani de aplecare peste periodicele și cărțile Bibliotecii Academiei, unde chiar că sînt ca la ei acasă. Îi deosebește, dar îi și apropie într-o emulație, de la voința de a demonstra până la culegere de date și analize, prin care se înscriu în rîndul celor ce îmbogățesc o operă. Nu e vorba de a elogia, ci de a li se recunoaște un drept și, mai ales, de a fi o provocare pentru doritele generații de editori. Al. George realizează adevărate fișe de dicționar, cu precizări de poziții și cu informate evaluări ale evenimentelor politice, literare, economice, mondene. El pune în mișcare un întreg sistem al relațiilor umane și al universului real. Cu o subliniată plăcere de a surprinde viața subterană a lumii literare bucureștene. Este maestru în determinarea pseudonimelor. Nu se mulțumește însă a pune semnul egalității între pseudonimul cunoscut și numele, ca rădăcina biografică, ci relatează situații cum este aceea a rolului lui E. Lovinescu în a-l face pe I. Calugăru beneficiar al unui nume, de veridicitatea căruia ajunge singur să se convingă, prin „descendența sa dintr-un presupus monah”. Prilej de a ne reaminti de schițările de portret ale lui E. Lovinescu din „agende”. Criticul îl aprecia ca autor, dar pînă să ajungă la semnatarul *Cailor lui Cibicioc* văzuse omul „cu aparența timpă, dar cu ochii extrem de șireți”, „cărui a îi scot mîna din buzunar, cînd dă mîna cu mine”. Gabriela Omăt, informată în urma lecturii unui text al lui Romulus Dianu, din *Rampa*, îl descoperă și ea „naș” pe E. Lovinescu pentru „debutul în literatură” al lui Dan Barbilian ca Ion Barbu. Dar Al. George ajunge să identifice tînărul necunoscut, întilnit de E. Lovinescu în Cișmigiu (Coriolan Carei), care „îmi dă poezii și îmi cere o prefață”, îi află date despre viață și că, traducător din literatura maghiară, a tradus din Petöfi. Nu

întotdeauna distanțat în interpretare, în schimb ostentativ schematic, în rolul său de a comenta identități concrete, Al. George este atent la prezențele în cenaclu și reține în ce măsură numele acestora au fost trecute de E. Lovinescu în paginile sale de istoric literar și de memorialist.

Margareta Feraru este autoare a unor note austere, substanțiale, de o concentrare a esențialului în citate și în rezumate, cu capacitate, deosebită de a plasa scriitorul în contextul literaturii române, de, a fixa fără îndoiele interdependența dintre scriitor și epocă, printr-o concretă a informației, întotdeauna depistată la sursă. Extrem de elaborată, pînă la austeritatea formulării, cum am mai observat, nu fac decît să enumăr contribuția la cunoașterea lui F. Aderca, Lucian Blaga dramaturg, în confruntarea cu Victor Eftimiu, în calitate de director al Teatrului Național, Anton Holban și Camil Petrescu, în relația determinată de drama *Oameni feluriți*, cînd Margareta Feraru găsește dovezi contrare părerilor lui E. Lovinescu în *Vremea*, din 1932 și în *Azi*, din 1934. Îmi rezerv plăcerea să citez măcar o dată cum se materializează scrupulul exactității: „Intitulat Ce rămîne din L. Rebreanu, textul lui E. Lovinescu apare în *Azi*, nu în *Ziua*, cum se consemnează”. Și cum crește în informații și nuanțe scena pusă de autoarea notei la adăpostul „putem presupune – cu un risc minim de a greși –” momentul relatat de Eugen Ionescu în *Nu*, al confruntării lui Camil Petrescu, evident, cu opinii total negative ale lui Eugen Ionescu despre el.

În textele Gabrielei Omăt se simte ca o revărsare de șuvoaie intensitatea bucuriei descoperirilor, vibrarea neobositului elan al căutării, asocierile dintre literatură, ca fapt de creație, și anecdotică vieții cotidiane, individualitatea de a apăra o teză, de a elucida conflicte, prin ocolirea clișeelelor, prin pateticul situațiilor în stare să descopere sufletul ome-

nesc, multiplu difețit în una și aceeași persoană. Faptul că reinnoiește, din spusele lui E. Lovinescu și Vlaicu Bârna, întimplarea dată uitării, „una din marile farse” în care s-au lasat antrenați „sburătorii”, cu mentorul lor printre ei, și pretinsul țaran din Ieud, talentat, care trimite scrisori inspirate criticului, este unul din modurile adiacente ale reconstituirii peisajului uman și material al literaturii. Dar Gabrielei Omăt i se dătoază urmărirea manevrelor lui V. Eftimiu de a pune mîna pe conducerea Teatrului Național, cărora i-a căzut pradă ministrul Muncii din guvernarea Maniu; cursul scrisorilor defaimătoare publicate de Mircea Damian la adresa membrilor Regenței, în *Cronica politică și parlamentară*, dar și punerea pe două coloane a *Jurnalului* ținut de Octav Șuluțiu, pentru cît reflectă sau nu o critică menționată ca „severă” la adresa lui, de E. Lovinescu în „agende”. Apoi, reconstituirile documentate ale verigilor care formează propunerea, candidatura lui E. Lovinescu, ale procesului alegerii și anularea rezultatelor alegerilor în Academie, campaniile din presă, tensiunea din casa Lovinescu. „Notele” sînt împărțite între cei trei (cu preponderență Gabriela Omăt), antrenați să dezvăluie jocul de interese, de adversități, de negativism agresiv ori lecția înaltei devoțiuni. Numai pentru entuziasmul polemic al vremii ar fi pagini întregi demonstrative de reținut în această cronică. Sistemul critic lovinescian sub tirul critic al lui G. Călinescu, pe prim-plan. Pentru „anchețele literare” și „interviuri”, de asemenea.

Întrucît, întotdeauna este loc de mai bine, țin să observ că Elena Iordache-Străinu a publicat în 1970, nu în 1984, cum apare în „nota” (vol. I, p. 240), romanul *Păuna și copiii ei*, nu *Păuna și ai săi*. Iar despre unii scriitori, mai ales cei plecați în exil, care au activat în străinătate, sondajele ulterioare au scos la iveală o activitate susținută. N.I. Herescu, eruditul classicist, profesorul și traducătorul din opera lui Horațiu, virulent publicist anticomunist scrie două romane despre viața în exil, *Agonie fără moarte* și *Ciinii*. Iar V.V. Stanciu, cel care pledase în procesul de pornografie intentat lui Geo Bogza, criminolog și pionier în victimologie, înainte de a fi publicat la Paris *Carnetul unui metec*, a scris și publicat în țară *Altă lume. Însemnări dintr-o călătorie în America* (1927), prefațată de Radu A. Rosetti, care precede cu zece ani *Instantanee braziliene*, cît și textul conferinței *Pledoarii pentru criminalii în literatură* (1938).

Cornelia Ștefănescu

 PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Informații exhaustive pentru toate domeniile cunoașterii umane în **NOUA ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA**, ce poate fi sursa dumneavoastră de referință pentru secolul al XXI-lea: 32 de volume, 32.000 de pag., 44.000.000 de cuvinte. Bonus: Anuar Statistic Britannica 1 vol., Atlas Geografic Britannica 1 vol. și Dicționar M. Webster's 3 vol.
Tel./fax: 210.89.08; 210.89.28; 212.35.61; 211.89.57
e-mail: prior@dial.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

LNTR-O încercare de lămurire a impasului identitar prin care, trebuie să o recunoaștem, trecem din nou de mai bine de zece ani, stabilisem ca din straturile noastre culturale constituite (numele noastre culturale constituie oarecum bine delimitate) lipsește tocmai cel mai important pentru o bună situație în modernitate – Renașterea. Consecințele sunt considerabile. Și nu numai prin faptul în sine – mari culturi prin faptul că asta – le-a oprit să se exprime în deplină splendoare – ci mai ales pentru că această eschivă a creat un complex adânc de „vinovăție”, mereu activat, mereu altfel denumit, dar ușor de recunoscut la origine sale.

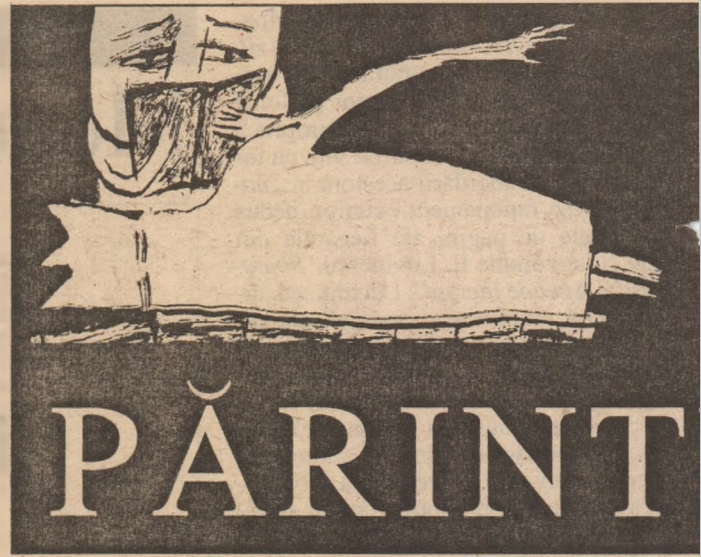
Al. Dușu, pe bună dreptate, reproșează „pașoptismului” apariția acestei nefericite „pedică” mentală. În efortul lor disperat de a ne scoate din criza puțin din care ne zbateam de cel puțin două secole – și care ajunseser la paroxism –, sub amenințarea de a dispărea pentru totdeauna de pe harta continentului, pașoptiștii au îmbrățișat în totalitate formele occidentale, și privind trecutul nostru cu acești ochi, au reușit să arunce odată cu apa din copăie și copilul. Adevărat, „înghițirea”, deseori pe nemestecate, a culturii occidentale, a dus și la strecurarea unor mici boabe de otrăvă, adică de clăncim milenară evoluție politico-religioasă, care au condus în bună parte la descalificarea trecutului nostru cultural. O întreagă scară de valori se sfărâmă, fiind înlocuită cu alta, radical diferită. Acțiunea pașoptistă (mai ales politica) a fost atît de plină de succes – aproape miraculoasă – încât repede s-a ajuns să se creadă că înainte n-a fost nimic demn de luat în seamă, ba chiar că „suntem un popor tînăr”, cu o cultură care apare sfios, dar pe calea cea bună, abia odată cu „Dacia literară”, precedată de o cauză de „alfabetizare”, marginală, „plagiată”, sclerotizată și care ne sortea unei eterne înapoieri. Primii care simt că ceva nu e în regulă sînt junimiștii: dar vorbind de *formele fără fond*, „fondul” este socotit, cu puține excepții, „cultura populară”, într-o deplină consonanță cu pașoptiștii. Abia după 1950 situația devine periculoasă. Pe de o parte, așa cum bine arată Nicolae Manolescu, G. Călinescu stabilește în *Istoria literaturii...* canonul modernității în li-

teratura noastră (scoțînd la iveală tot ceea ce putea intra în acesta din partea ei „veche”), pe de altă parte „o fantomă” începe să se plimbe prin cultura română: părintele ucis, nerecunoscut, ignorat, se ăntoarce și cere război. Ca orice duh, el „bântuie” și e înșelător. Se strecoară pe neștiute, benefic și revigorant în text „moderne și inovatoare”; alteori, insidios, pare a se oferi ca un paradis etic, politic și social – valorificat însă tot după canonul modernității – justificînd ideologii hibride și catastrofale. Ori, dacă vrem să știm cine suntem și dacă vrem să ne luăm soarta în propriile mîini, trebuie să abordăm fără tămeri și fără nejustificate poduri culturale, secole mult mai importante decît vrem să recunoaștem, secole care ne-au modelat chipul, care ne dictează deseori faptele zilnice, opțiunile, gândurile și visele.

Am aparținut (și, ne place sau nu, aparținem și vom aparține) lumii europene sud-estice, germană poate mai puțin norocoasă, dar nu mai puțin legitim moștenitoare a Antichității târzii decît sora apuseană. Scara de valori a acestei lumi era cea a medievalității ortodoxe, dominată de sacralitate, în care individul, simplă creatură și în nici un caz creator, își căuta, fără istov, mîntuirea sufletului. De aievea toate deosebirile fundamentale față de lumea Renașterii. Or, din istoria noastră lipsind marea ruptură pe care o produce aceasta din urmă în partea apuseană a continentului, cu toate frământările, crizele de conștiință și răsturnările, de viziuni care i se datorază, medievalitatea se prelungește excesiv de mult și își golește treptat conținutul, fără a lăsa loc liber noilor mentalități. Când, foarte târziu, lucrul acesta se întîmplă, sub ochii tinerilor de atunci nu se mai află decît un cadavru care le stă în cale. Dar acest cadavru a fost cîndva viu, plin de putere și de succes. Cred că pentru noi, azi, este imperios necesar să-i privim adevăratul chip, chiar dacă prejudiciile „modernității” ne fac demersul nu prea comod. Mai mult, efortul nici măcar nu ar fi prea mare, nu trebuie să descifrăm rafturi întregi de tomuri indigeste, căci, deși într-o margine a lumii ortodoxe, medievalitatea noastră și-a construit propriul centru ordonat, desigur, după modelul ilustru al Bizanțului, dar nu fără

„coloare locală”, și l-a transpus într-o carte sintetică și esențială, care se numește *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, și pe care, datorită unor carturari devotați o putem găsi în toate bibliotecile.

Învățăturile... se însciu într-un gen literar cultivat cu deosebire în Evul mediu: ghiduri educative complexe pentru folosul viitorilor conducători de state. Primul lucru care trebuie menționat este faptul că Neagoe nu suferă de nici un fel de complex de inferioritate față de cei pe care-i consideră egali săi, adică domnii și împărații creștini – el se socotea un urmaș al Bizanțului, are atitudini și mentalități imperiale sprijinite pe o viziune politică bine structurată, este un ctitor în tot sud-estul continentului, cu înțelegere și aplicație pentru cultură. De notat că aceleași mentalități pot fi detectate din acțiunile și documentele predecesorilor săi – *vestea*. Cartea lui Neagoe teoretizează monarhia de drept divin – adică statul medieval care are ca singur stăpîn pe însuși Isus Hristos. Nu boierii îl aleg pe domn „nu te-au ales nici nu te-au unsu deînjnător al puterii. „Contractul” este încheiat între Divinitate și domn, acesta din urmă este „alesul” care îi îndeplinește nemijlocit poruncile în lumea pămîntească; firește, autoritarismul este o manifestare obligatorie a misiunii sale supreme, a „mandatului” primit: „cugetă că nu v-au adunat Dumnezeu să fiți toți domni [...], ci numai pe tine te-au ales și te-au pus să fii păstoriu turmei sale. Deci, de nu vei fi tu harnic și cunoști dreptate, ce domn și ce păstor te vei chema, cînd vei lăsa să se amestece toți în lucrurile domnii tale și să fie domni ca și tîni?”. Sigur, această ideologie statală deschide drum liber abuzului fără limite (cum de fapt se și întîmplă) dacă domnul s-ar reprezenta doar pe sine ca deținător al puterii. Dar atitudinea violentă autocratică (Neagoe, ca orice domn medieval, a porocit țepuri, decapitari, spânzurări și poate chiar asasinat ascunse) nu duce totuși, pe plan teoretic, la inflamarea personalității, căci singurul stăpîn absolut, etern și atotputernic, Dumnezeu, va „monitoriza” faptele „alesului” și dacă acesta înlocuiește cuvîntul lui Dumnezeu cu propria voință își va pierde favoare divină. Căci „puterea corupe” și Neagoe știe asta foarte bine: „cum mîncă rugina pe hier așa mîncă și pe om slava cea omenească dea i se va lipi inima de dînsa”. Aproape nu există pagină din carte în care teama de Judecata de apoi, cînd „nu să va cunoaște nici domn, nici împărat, nici boieriu, nici bogat, nici sărac, ci toți vor sta fieștecare ne cu lucrul său, măcar bune, măcar rele”, să nu

PĂRINT

cutremure sufletul voievodului. Puterea pămîntească se manifestă numai în limita conștiinței unei judecăți absolute de care nimeni nu scapă. De fapt una din temele pe larg dezvoltate în *Învățăturile...* este tocmai aceea a împărțirii dreptății în conformitate cu legile creștine – condiție obligatorie pentru ca autoritatea domnului să fie recunoscută și acceptată. Misiunea domnului este deci una etică și ordonatoare, și el o îndeplinește în umilință, fiind un exemplu pentru poporul său, aidoma unui bun părinte: „m-ai pus să fii păstoriu și învățătoriu turmei tale”.

Putem socoti că persoana umană, individul este ignorat, „pulverizat”, în viziunea lui Neagoe? Cu siguranță, dacă am pune în funcție canonul „modernității”. Dar pentru o lume în care „sufletul și nu trupul” are importanță, individul are o altă accepțiune: el este un suflet unic, irepetabil, în permanență cu divinitatea și în necontenită căutare a mîntuirii – pentru aceasta i s-a dat liber arbitru – și toate meritele, titlurile și averile pămîntești nu vor avea nici o importanță în ziua Marii judecăți. Fiindcă

este vorba de o lume acti-faptuirea trebuie să fie întru reaua Domnului; o lume „pennistă”, fiindcă modelul este ceresc și nu pămîntesc. Onbuie să trudească pentru sufletului său și al semenilor nici un caz pentru glorie lăcă – faptul este direct: să l-xemplu de la tatarii care l-corturi și să nu ridicăm corții mărețe de zid (cu excepție sigur, a celor întru lauda d-lui). Așadar în fruntea ie domnii, ci pustnicii și căl. „Ca înaintea aceloră împădomnii și judecătorii ninsint”. Nu doar domnul are siune de sus, ci fiecare m-al societății, fiindcă, în r-mai mare sau mai mică, d-excepție, toți poartă pe „grija lumii aceștia”. Socare deci o structură coerentne ierarhizată, în care fiecām „mandat” cu o responsal-pentru care „va da seamă”.

Iată în viziune re-partea „teoretică” a *Învălor...* Sfaturile practice vorși ele în primul rând păstranavointei divine pentru ocolaborare în treburile doncel mai important, care s-

ANTOMA LUI UCIS

ar în primele rânduri ale cărții
a așa: „iubitul meu fiu, mai
nte de toate să cade să cin-
ți și să lauzi neîncetat pre-
mnezeul cel mare și bun și mi-
și ziditorul nostru cel înțe-
și zioa și noapte și în tot cea-
și în tot locul”. Principalul
zem al domnului, în judecați,
omație, războaie etc. este re-
gerea rugăciunii (evident,
a cum se știe, cartea este im-
gnată de spirit isihast). Și aici
ngem la una din multele pro-
me interesante ale *Învățăturile*.
E vorba oare de un domn
aler războinic? În primul rând
derea de om, indiferent de ra-
i religie, este un păcat capital:
ngele omului nu iaste ca
eie vitelor sau ca altor fieri
ca al păsărilor, ci iaste într-
chip, singe ales și curățit de
tul singe al Domnului nostru
Hristos”. Singura justificare
ui război ar fi ca acesta să se
în numele Domnului; lumea
se împarte în „ai noștri” –
și „ceilalți” – păgînii.
atunci drumul pînă la de-
șare e lung: „Iar de vor pă-
i aceia cu oști mai mult și cu
ere mai mare decît voi, iar voi
să vă plecați lor cu cuvinte
e și blînde. [...] iar de nu vor

vrea să se împace cu voi cu acele
cuvinte bune, pentru necredința
lor, voi să le dați și bani cît veți
putea. Iar să nu iubiți răzmerițele
și războaiele, nici să vă ducă
mintea să vă bateți cu dinșii”.
Trebuie subliniat cu tărie că orice
glorificare a eroismului unui „can-
non occidental” – este exclus să o
găsim într-un text medieval orto-
dox. Sigur, asta nu înseamnă că
nu ne aflăm de fapt într-o epocă
militară-războinică, că nu s-au dat
lupte notabile în care au murit su-
medenie de oameni (în numele
Domnului), ci doar faptul că ero-
ismul și gloria individuală nu se
aflau pe scara de valori care situa
în vîrf pe călugăr și pustnic. Mult
mai prețuită este evitarea vărsării
de sînge, „cuvîntul bun”, diplo-
mația, cumpărarea bunăvoinței,
compromisul. Dar, mai mult,
prudența ajunge foarte departe
când sfatul este ca pe cîmpul de
bătăie domnul să nu se afle unde
e temeiul oștirii, căci acolo se va
da bătălia, și ar-fi riscant, ci să
stea „ca-ntr-ascunsu” și să urmă-
rească oștenii, să vadă cine se
leaptă cu adevărat pentru el. Im-
portantă deci este abilitatea com-
portamentului și cultivarea „ima-
ginii”, căci: „de vei vedea că ias-
te izbînda ta, lesne iaste să intri

iar în toiu și să mergi la locul ca-
re-ți va fi voia să stai”. Vom re-
găsi aceeași abilitate prudentă în
relațiile cu boierii. Neagoe, profi-
tînd și de experiența milenară a
Bizanțului, dar și din proprie ex-
periență, echilibrează autoritaris-
mul cu „munca în echipă”. În vir-
tutea aceluiași egalitarism creștin
– toți sint robii lui Hristos, deci
vorbele Domnului pot veni din o-
rice gură – domnul trebuie să as-
culte cu atenție orice sfat. Acți-
unea practică pune mereu accentul
pe „manipularea” cu răbdare, a-
bilitate și descreție a oamenilor –
importantă este mai ales deține-
rea controlului psihologic al cel-
lor din jur: el să cunoască gîndu-
rile slugilor, ale căror acțiuni vor
fi astfel previzibile, pe cînd su-
pușii să nu afle intențiile domnu-
lui. Deși cerind autoritate, ni-
căieri nu vom găsi în *Învățăturile*...
îndemnul la folosirea terorii ca
mijloc de stăpînire: din contră,
Neagoe preferă seducția, vorbele
frumoase, cadourile, lauda, pe-
deapsa educativă, ferindu-se să
rănească, pentru că „se întristează
inima și se vatămă ca o rană,
că inima omului iaste ca sticla,
decii sticla, deaca să sparge, cu
ce o vei mai cirpi?”.

SOCIETATEA – deși
strict și piramidal ierar-
hizată –, în virtutea ega-
lității tuturor în fața lui Dumne-
zeu, rămîne mereu permeabilă,
un transfer se face neconținut între
cele două poluri opuse: „Iată
că sintem datori noi cești puternici
să ajutăm celor slabi și să-i îndre-
ptăm, și să nu facem atîta în
voia noastră cît în voia vecinului
și săracului și a neputernicului”.
De fapt pârghia care unge meca-
nismul social și care trebuie să
rămîna mereu activă pentru a se
domni în pace este milostenia vă-
zută ca o „retrocedare de bu-
nuri”: „Iar de-ți va mai prisosi
venit din venitul domniei, acel
venit să nu gîndești că iaste
cîștigat de tine, ci iar l-ai luat de
la săraci...” (nu cu mult diferită
va fi teoria plus-valorii a lui
Marx). Deci milostenia are rolul
de a diminua tensiunile sociale,
căci, deși nu se spune, se înțe-
lege, cei care mor de foame nu se
mai tem de nimic. Pe lângă faptul
că averea este privită ca o formă
de spoliere, deci are un sîmbure
imoral, ea este condamnată și ca
o „ispititoare”, o „plăsmuire”
prin care „lumea înșelătoare”,
unealta diavolului, pune stăpî-
nire pe oameni: „Că într-această
vreme [...] nu foarte ascultă oa-
menii cuvintele cele bune și
dulci, ce totdeauna pohtescu
hicleana avuție”.

O atitudine cît de cît obiec-
tivă pentru un istoric ne obligă să
nu dăm note universurilor cultu-
rale (mai ales să nu amestecăm
criteriile), ci să le înțelegem și să
le observăm succesul sau eșecul
– or, este absolut evident că
această „soluție existențială” a
medievalității a fost una de suc-
ces, adecvată epocii ei, integrînd-

du-ne „sistemului” european,
desigur, în varianta răsăriteană –
geamană „lunară”, nu „solară”,
dar aparținînd aceleiași lumi.
Astfel *Învățăturile*... nu sunt o
carte fundamentală pentru că în
ea ar apărea (ceea ce nu se întim-
plă) niște elemente renascentiste,
ci pentru că este o expresie și o
ogîndă fidelă a timpului său, iar
pentru noi un ghid perfect al cul-
turii medievale autohtone, calea
de acces într-un teritoriu care alt-
fel ne-ar rămîne inaccesibil. Sin-
teză completă a tuturor „temelor”
mari ale timpului, ea este și o
lecție concentrată a felului în care
acestea trebuie abordate – și ele-
mentul fundamental care nu
poate fi scăpat nici un moment
din vedere faptul că universul
medieval era unul teocratic –
Dumnezeu este creatorul și omul
este creatura. Aceleiași ierarhii
valorice i se supune, desigur, și
esteticul. El nu poate fi „auto-
nom”, ci strict subordonat reli-
giosului. Creația „secundă”, este
rezultatul ascezei, reculegerii și
rugăciunii, fiind la rîndul ei o
manifestare a puterii divine. Evi-
dent că în această viziune origi-
nalitatea nu are ce căuta: „Și a-
ceastă să nu le gîndești că le gin-
descu eu din capul meu, ci toate
le-am aflat în Sfintele Scripturi”.
Orice este produs de „capetele
noastre”, inevitabil, este lipsit de
autoritate și trebuie sprijinit pe
textele sacre – actul creator ca
expresie a individualului și parti-
cularului este demonie curată. Se
constituie astfel o ierarhie a tex-
telor: Cartea Cărților este Biblia,
cea inspirată direct de Duhul
Sfînt, urmează apoi scrierile
Sfîntilor Părinți ai bisericii care,
desigur, se referă și ele în primul
rînd la Biblie, iar abia apoi „ca-
petele noastre” care, îndrumate
de aceștia, pot să comenteze,
pentru îndreptare și învățatură,
textele superioare lor prin autori-
tate, reluîndu-le în nenumărate
variante – astfel, orice lectură
conduce mereu la textul relevant.
Toată cultura Evului mediu nu e
altceva decît o ogîndire la nesfir-
șit a aceluiași chip (numai că a-
cest chip este atotcuprinzător):
cîntări, parafrazări, prelucrări, sin-
teze, antologii, trimiteri – o cas-
cadă de referențialități. Opera, ca
orice produs al „creaturii”, va fi
înghițită de timp: „au fost mulți
împărați și mulți domni, și multe
feliuri de cărți s-au făcut și au
scris și le-au pecetluit cu peceti
iar apoi toate au trecut ca roa-
cea de dimineață [...] numai lu-

crurile cele bune ce vor fi făcut în
viața lor, acelea nu vor peri în
veci. Pent-aceia și eu socotiiu și
văzuui că după puținea vreme și
eu voi să mă petrec din lumea a-
ceasta, și pecețile mele vor să se
strice. Drept aceia n-am legat pe-
cete”. După noi rămîn doar fa-
ptele creștinești și nu „pecețile”
cărților; dar probabil că și *Învăța-
turile*... au fost o „faptă bună”,
căci, iată, o avem în fața noastră
și regretăm proasta ei înțelegere
și asimilare în „canonul” cultural
național.

SE MAI pune întrebarea
dacă Neagoe „credea”
în cuvintele sale, dacă
nu cumva cartea sa este o culege-
re de „clișee”, de „figuri de stil”
după moda timpului, cu scop po-
litico-propagandistic. Nu este
aici locul să dezbaterem aceasta
problema, dat atît biografia dom-
nului, cît și momentul istoric ex-
clud ipoteza. Am mai spus că
textul este impregnat de spiritul
isihast, care însemna o recăș-
tigare a sufletului original al bi-
sericii ortodoxe. Neagoe trăiește
cu ardoare toate frămîntările
unui suflet profund credincios, a-
păsat de păcatul nevredniciei
sale: „Că acum eu intraiu în
pomenirea morții, că cu totul mă
îmbrăcui în grijă, în tristăciuni și
în frică, cugetînd cum voi să mă
întîmpin cu judecata ta cea înfri-
coșată și sufletul meu cel ticălos
cum va trece prin vămile cele
nefățarnice...”

Da, trecînd în revistă „învăța-
turile” lui Neagoe trebuie să că-
dem serios pe gânduri: ele se do-
vedesc a fi o sinteză a unor ele-
mente fundamentale societății
medieval-ortodoxe, care s-au
modificat ele mult în cursul isto-
riei, dar nu au dispărut aici în
ziua de azi. Din cînd în cînd pri-
virile s-au întors spre ele, dovadă
că se traduc în excepționala lim-
bă a secolului XVII, pe vremea
lui Matei Basarab, ca îndemn
pentru o revigorare politică, so-
cială și etică – o „întoarcere la
origini”. Uitate, pierdute apoi
mult timp, ele revin în actualitate
atunci cînd nimeni nu vrea să le
mai recunoască – sunt un text
vechi, aparținînd perioadei sla-
vone, impregnate de spirit biseri-
cesc, fără legătură cu o tînără
cultură modernă și occidentaliza-
tă. Așa să fie?

Manuela Tănăsescu

(Continuare în pag. 19)

TRAMVAIUL oprește lin în bucla stației. Vătmantul coboară să-și vizeze foaia. Aici e capătul. Cum stai cu fața către oraș, din stînga vine șoseaua Vergului, iar din dreapta – Pantelimonul. Suntem la o margine de București. Mai departe nu e decît drumul care duce la mare ori spre mănăstirea Cernica. În dreapta e un parc jîgărit; în stînga – o cîrciumă numită „La mielu care pierde rata”. Pe cîteva peroane subțiri oamenii așteaptă autobuze cu numere ciudate și aspect istoric. Mai sunt diverse chioșcuri, un mini-magazin alimentar, un punct de cumpărare a biletelor și o gheretă colorată în galben și roși care servește drept dispecerat. Blocurile din fundal, foarte înalte, sprijină cerul. E un început de primăvară leneș ca o pisică bătrînă. Mașinile trec neconținut în sus și-n jos. Miroase puternic a fum. Aerul are culoarea mierii.

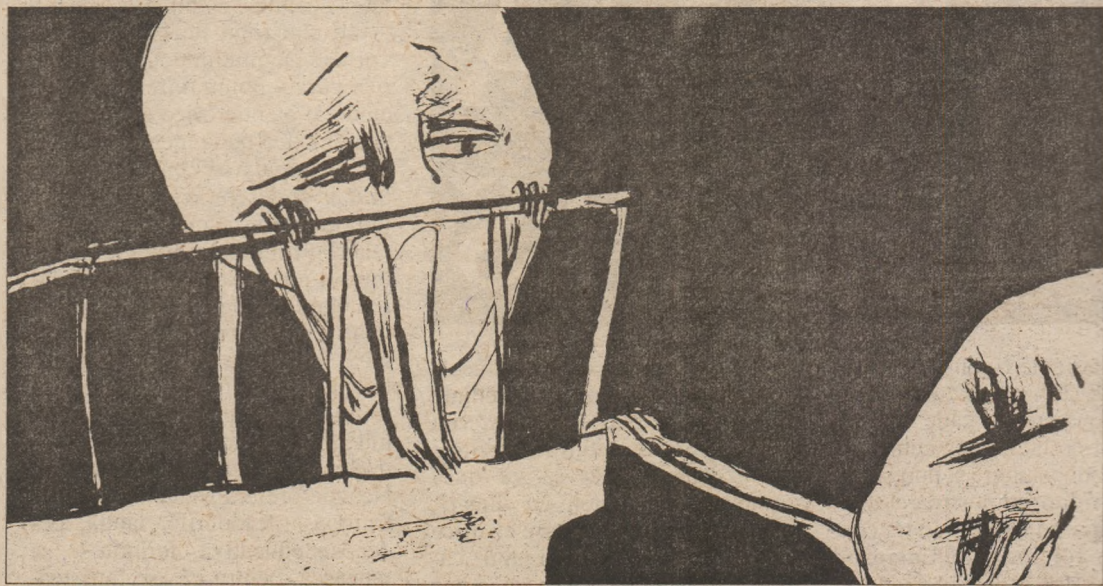
Nu e nici un stop, dar există mai multe treceri pentru pietoni. Parcul e, deocamdată liniștit. Duminica se transformă în talcioc. Sute de oameni vin aici și pun pe-o bucată de ziar nimicuri smulse din gospodărie, cu speranța că le va dori cineva. Alte sute de oameni ies puhoi din blocurile care străjuiesc pîrculețul și se plimbă preocupăți printre ceilalți, cu ochii mișcați. Talciocul durează pînă pe la orele prînzului, cînd toți se împraștie pe la casele lor, iar în urmă rămîne un ocean de gunoaie, mii de chiștoace ieftine și un soi de mizgă putredă, care continuă să

Cornel George POPA

Reportaj din balcon

plutească pe deasupra copacilor multă vreme după aceea.

Mai jos de pîrculeț e un loc viran, amenajat ca un teren de fotbal, care se întinde pînă la buza lacurilor. Unii își plimbă cîinii pe faleză și se simt aproape ca la mare. Trecerea de la oraș către exteriorul lui se face pe o porțiune de macadam pîtrățos, unde roțile mașinilor facăne sacadat. Aici, o dată cu lăsarea întinericului, dar și ziua, zeci de prostituate își oferă serviciile șoferilor aflați la volan. Fetele, chiar și iarna, sunt îmbrăcate sumar și fac gesturi provocatoare către șosea. Cînd se întîmplă ca vreo mașină să oprească, un stol întreg se abate asupra ei, într-o dispută dură și gălăgioasă. „Peștii” stau la umbră în automobile de „băieți”. Nu intervin decît rar, însă eficace. Tîrgul de vechituri se continuă oarecum normal cu talciocul de prospături. Cele aflate pe șosea au un fel de tinută, adică arată mai îngrijit și sunt relativ tinere, dacă nu-s de-a dreptul minore, dar există profesioniștii, permanent, și în dreptul pîrculețului, numai că acestea au termenul de valabilitate cam expirat, mișcări încete și o formă fizică mult mai încetoșată decît concurența din șosea, însă cum clienții găsești pretutindeni, doar locul să fie bine ales, atît o ta-

bără, cît și cealaltă se suportă în condiții de neagresivitate și conviețuire pașnică, plus că trecerile dintr-o parte-ntr-alta au loc permanent. Economia liberă, ajustată ferm după cerințele pieței, funcționează impecabil și trist.

Autobuzele scrișnesc, frîning moale în dreptul pîrculețului. Din ele coboară o lume amestecată, care locuiește în afara Bucureștiului, dar care de îndată ce pune piciorul pe asfaltul Capitalei se transformă subit. Domnișoarele devin mai preocupate,

bătrînii-s mai atenți, iar tinerii își ajustează pasul după călcătura de oraș, îndreptîndu-și umerii și țînind capul sus. Pînă și femeile între două vîrste simt că de-aici începe altceva, care demult le putea aparține, dar n-a fost să fie.

Trei tramvaie întorc la acest capăt de București. Unul vine tocmai din partea de Nord a orașului, de lîngă aeroportul Băneasa, coboară către lacul Floreasca, pentru a se înșuruba pe străzi din ce în ce mai aglomerate, care se deschid ori se închid apoi cu lungă șosea a Pantelimonului. Nimeni nu își amintește să fi întîlnit vreodată controlori pe această rută, ca și cum ea n-ar face parte din traficul complicat al orașului, ci ar fi o recreație reatebistă, unde orice e posibil și totul e permis.

Ultimul bloc de pe vergului are 17 etaje și mai multe antene GSM infipte în creștetul lui. De la balcoanele celor mai înalte etaje, oamenii văd pînă dincolo de complexul Lebăba, iar uneori, cînd cerul e limpede și aerul transparent, se poate zări, ca o pată verzuie, chiar și pădurea din dreptul mănăstirii Cernica.

Dedesubt, rondul, pîrculețul, autobuzele și oamenii par atît de mici încît seamănă cu un desen de jucărie animat miraculos.

La cîțiva pași de acest ultim bloc, se află un crîng semisălbatic, în mijlocul cărui a o baltă plină de stuf își duce zilele obosită. Din primăvară și pînă toamna tîrziu, zeci de pescari amatori, cu undițe de toate felurile, dau la pește. Cum stai cu fața către oraș, pe dreapta e șoseaua Vergului, situată mult deasupra nivelului bălții, iar pe stînga se înșiră carcase de uzine pîrășite, unde nu mai lucrează nimeni. Dincolo de tabla uzinelor, sunt cîteva șine de cale ferată pe care o dată la

cîteva luni se tîrîie un tren plin cu naiba știe ce. În restul timpului, printre șine crește o iarba înaltă și grasă, populată de buburuze plus alte gîze.

Citeodată, aici, pe malul iazului astmatic, vara, printre pescari, este atît de liniște încît ai impresia că te afli undeva la țară. Pare incredibil, dar unii chiar prind pește din apa aceasta năpădită de stuf și întorși acasă, nu-l dau la pisici și nici nu-l aruncă. Crîngul n-are bănci ori alei asfaltate, ci numai poteci făcute cu piciorul. Pentru a ajunge la el, ești nevoit să cobori mult niște scări foarte abrupte, pe jumătate îngropate în pămînt, semn că o dată, aici, era un loc amenajat, unde oamenii veneau să se recreeze ori, mai știi, poate chiar să petreacă?, dar toate lucrurile acestea au fost îngropate în uitarea ultimilor ani; astăzi, vara nu întîlnești decît pescari, ici și acolo, iar iarna – doar țigani veniți cu toporișca și căruța să taie lemnele nimănu.

Cîrciuma „La mielu care pierde rata” e în pragul falimentului. Cu o mică terasă în față și o săliță unde nu încap mai mult de trei mese, are preturi mici, populare: paharul de vin costă cinci mii de lei. Chiar dacă nu se poate plînge de lipsa clienților, patronul vrea să vîndă afacerea.

Lazăr, vagabond bătrîn, cu fața roșie, motolită de riduri și o barbă lungă, murdară, care-l face să semene cu un fel de sfînt în mizerie, stă la una din mese țînind între picioare veșnica lui sacoșă de vinilin, umplută cu resturi alimentare, ziare și haine vechi. Pe terasă, la o masă defără, bea o bere Flaviu. Și el poartă barbă, însă e îmbrăcat mult mai îngrijit decît Lazăr, deși paltonul lung, negru, chica netunsă și fața de călugăr, cu obraji supti și cearcăne cît pumnul sub ochi, îl fac să semene mult

cu primul. Flaviu locuiește în comuna Pantelimon. Sosește dimineața în oraș și pleacă noaptea acasă. Prin București, frecvența diverse medii subțiri, poate fi întâlnit la cene, ori în brăria Cinematecii. A făcut figurație prin mai multe producții cinematografice și are oricând la el un scenariu ori o piesă de teatru, pe care și-o citește contra unei sume modice, din care să-și ia și el o vodcă plus un pachet de țigări.

Maria, cea mai în vârstă prostituată din zonă, stă la aceeași masă cu Flaviu. Sunt prieteni. Maria e țigancă, dar de oraș, adică nu se amestecă niciodată cu pirandele în fuste colorate, fumează folosind un țigaret subțire și are o figură blândă, de mamă cu mulți copii. Când nu-i pe terasa circiului, o găsești pe trotuarul de lângă parcul, numărându-și conștiințioasă pașii. Formula de adresare este „O fetiță, ceva?”, iar ăia care n-o cunosc uneori spun da, însă repede își dau seama că „fetița” este chiar ea și cel mai adesea renunță la aventura.

Domnul Ionel e polițist și locuiește într-un bloc de la capătul Pantelimonului. Călărește o Dacie mai hîrbuită împreună cu un adjunct mai tânăr. Se salută prietenos atît cu Lazăr, Flaviu ori Maria. Uneori oprește mașina lângă trotuarul unde Maria patrulează fără grabă în sus și în jos și dacă femeia e liberă, stau de vorbă ca doi vecini de una, de alta.

Svetlana și Mirabela locuiesc la Cernica. Mama lor a vîndut apartamentul de pe Vergului și s-a mutat la țară, fiindcă nu mai făcea față, la patru camere, cu întreținerea. Fetele învățau la liceul Nichita Stănescu, situat dincolo de linii, pe bulevardul Lucrețiu Pătrășcanu. Astăzi, tot acolo învață, dar sunt navetiste.

Autobuzele merg bine, plus că anul acesta nici n-a prea fost iarnă, așa că n-au avut probleme cu transportul.

Doamna Doina e zugrăvită. S-a mutat din Tei, de la două camere, aici, în capătul Panteli-

monului, la trei camere, însă confort doi. Blocul nu e la stradă, ci e băgat mai în interior, ascuns în spatele altora. Sunt opt apartamente pe palier. Al ei e în capăt, după lift. Doamna Doina are 46 de ani, e divorțată și stă

împreună cu băieții ei, doi la număr, cel mai mare fiind căsătorit și avînd un copil.

Și eu stau tot într-un bloc de pe Vergului, la etajul șase. Când m-am mutat, pentru a mă încuraja, administratorul mi-a spus că mai sunt doi intelectuali în bloc, dintre care unul e fotbalist, joacă la o echipă din divizia be. Între timp, fotbalistul a vîndut apartamentul și a plecat în altă parte, așa că eu, plus o profesoară de istorie, nemăritată, care stă cu părinții deși are peste 40 de ani, am rămas singurii intelectuali de pe scară.

Vecinilor mei le place muzica dată tare și-l adoră pe Adrian Copilu-minine. Uneori, cînd nu mai pot suporta, ies în stradă și mă plimb. Din cîteva pași, am ieșit din București. Alteori, mă duc în crîng, lângă pescari. Pînă acum, i-am privit, dar la vară cred c-o să-mi cumpăr și eu o undiță. Mi-ar fi plăcut să locuiesc mai în centru, dar n-a fost să fie. Nu mă plîng. Aceasta e groapa mea, iar cîteodată, vara, v-am spus: pe malul bălții cotropite de trestii, dedesubtul uzinelor acelora părăsite, este o atît de mare liniște, încît aproape te simți ca la țară și îți vine să te-ntinzi, cu miinile sub cap, și să dormi. ■

Fantoma...

(Urmare din pag. 17)

Oare nu puține din mentalitățile noastre de azi – lipsa de entuziasm pentru „capitalism”, scepticismul, demonizarea a-verified, „egalitarismul”, fatalismul, evitarea confruntării directe, speranța în personalitățile providențiale și paternaliste, fidelitatea față de biserică etc. – pe care le socotim „păcate, handicapuri congenitale” ale nației ar fi mult mai ușor de înțeles și de făcut profitabile dacă am încerca să zăbovim puțin asupra ghidului medievalității românești pe care Neogoe ni l-a pus la dispoziție? Fiindcă aici avem exact opusul cazului cantemirian. Dacă principele moldovean nu a fost asimilat mentalității noastre colective, deși modernizarea noastră de la el începe, în schimb Neogoe, cel privit cu jenă de aceeași cultură, este de fapt „părintele” nostru, sângele lui ne curge prin vine; iar cînd Sadoveanu reconstituie în *Frații Ideri* statul perfect, acesta seamănă ca două picături de apă cu cel teoretizat în *Învățături...* E deci formula politică și umană păstrată în „genomul” nostru cultural și care era foarte departe de a presimți măcar marile prefaceri ale umanismului occidental și ale Renașterii. Trebuie să avem curajul să ne privim în față trecutul cu toate confuziile, întirzierile, uneori erorile lui, dar și cu eforturile, reușitele, zestrea de bunuri spirituale (pe care încă nu știm să le punem în valoare) și experiențele unice care ne fac să fim noi înșine și să avem ce transmite contemporanilor și urmașilor noștri. Nu Cantemir, nu Mihai – cu chipul lui machiat după „canonul” occidental – tulbură somnul românilor. România „profundă” tânjește după părintele ucis. Este cazul să depășim complexele prea marii noastre grabe, să ne întoarcem privirea înapoi și să stăm de vorbă cu fantoma lui care nu are încă odihnă și nici nu o va avea pînă cînd nu-i vom face dreptate. Prin ceața vremilor să încercăm să-i privim chipul. Să fie oare domnul autoritar cu ambiții imperiale, să fie domnul-călugăr responsabil de mersul lumii și urmărit de spaima ultimei judecăți, să fie teoreticianul politic, să fie cel dăruit cu har scriitoricesc, să fie tatăl și fiul îndurerat, să fie creștinul care-și caută mîntuirea sufletului? Sau toate acestea la un loc? Voievodul din *Învățături...* este de fapt omul total, omul perfect, omul arhetipal, „modelul” ascuns pe care acum, cînd trecem într-o altă vîrstă a culturii noastre, trebuie să ne străduim să nu-l mai ucidem încă o dată. ■

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

Transcriere împotriva sinuciderii (1)

(monolog)

CĂUTAM să scriu cît mai încheșat, topind cuvintele unul într-altul, dînd frazelor o formă lunguiață, ușor ondulată pe margini, compactă în miez. Da, centrul mă obseda, acolo aveam nevoie de curaj, de precizie, de fantezie... de abnegație, de... Franjurile fluturau de la sine, necotrobăite, într-o neglijență tandră, aducătoare de surîsuri binevoitoare, sau de nasuri strîmbate a dispreț, sau de miriituri, sau de, pur și simplu, un scuipat în plină figură a moacei mele de ucigaș (unii ziceau sinucigaș!) cu ora, cu clipa, pe loc... și banii în mînă, dom'le, ce mai turavura-murătura! Devenisem astfel o lichea vestită, un fel de vedetă a frigurilor galbene, purpurii, un grosolan, un spurcat printre candizi, nevinovați, sinceri, întemeietori de interminabile și mlădioase parade ale modelor de moralitate. Ei aveau har. Eu – lichidam! Ei erau 'ștepți, eu – bou. Ei erau, eu se pare că abia începusem să fiu, ba nu! deja fusesem, pa și... ■

ochiul magic

Privire în grădina vecinului

DRUMUL spre redacția noastră trece prin dreptul Academiei. Uneori trebuie să ocolești câte o baltă imensă ca să treci de intrarea în venerabila instituție, alteori trebuie să eviți o mașină care blochează trotuarul așteptând să prindă o pauză în fluxul Căii Victoriei. Șoferi blazați stau și așteaptă, lângă peluză, citind ziare și reviste deloc academice. În general, dacă nu e vreoa aniversare la care să participe oameni politici care atrag presa, curtea Academiei e un loc unde nu se întâmplă nimic. Nu îndrăznesc să fac presupuneri în legătură cu ceea ce nu se întâmplă în interior.

Zilele trecute am avut însă o surpriză: vasta curte era plină de mașini albe ale Salvării. Te întrebai, înfiorat, ce moli-mă poate să bîntuie printre stimaii academicienii, ce catastrofa se va fi consumat în interiorul zidurilor de s-au adunat atîtea salvări la un loc sau dacă nu cumva academicienii, în genere oameni de vîrste înfloritoare, au făcut o investiție pentru sesiunile mai animate, care se lasă cu infarct și apoplexie. Răspunsul l-am aflat întâmplător, în aceeași zi: fusese un simpozion pe teme medicale. Participanții folosiseră salvările pe post de taxi. Poate nu se decontează. O economie de 25.000 de lei contează pentru buzunarul oricui, nu-i așa?

În grădina Cișmigiu

CÎȘMIGIUL a înflorit brusc: tremură de floare și l-a schimbat pe Bacovia cu Alecsandri. O dată cu soarele și pastelul parfumat a-

par și oamenii: primele sînt măturătoarele care se mișcă încet și trist, apoi iubitorii de cîini comunitari cu mîncare pentru protejia lor, apoi adversarii cîinilor comunitari care se răstesc la cei dintîi, diverși inși grăbiți în drum spre serviciu, ceva mai tîrziu mamele, cu copii care tropăie mărunt pe alei, pensionarii cu sîmîntă de vorbă, boschetarii care mîncă din ziar aruncînd priviri furioase în jur și, în partea a doua a zilei, îndrăgostiții fără cuib. Dacă ți se nîtmplă să auzi o frîntură de conversație a unui cuplu aparținînd oricăreia dintre categoriile de mai sus descoperi cu mirare că toți vorbesc despre același lucru și că el nu are nimic de-a face nici cu parcul, nici cu primăvara, nici cu joaca, nici cu dragostea. Presupun că această temă de conversație unică e pe cale să devină o monomanie națională: banii.

Mare e grădina lui Dumnezeu...

...și mulți oameni care au terminat liceul sau facultatea, în ea. (Ajunge să-i vezi pe cei de la *Vrei să fii miliardar*). Pentru toți aceștia, deunăzi, cineva propunea înființarea unor colecții de cărți în care, ca în ghidurile practice, să se dea un minim necesar de cunoștințe geografice, muzicale, literare, matematice, de chimie și fizică etc. Sugerez celor interesați cîteva titluri de colecție: "Cartea inculturii", "Colecția pentru proști", "Cînd ești bîta", "Handicapul cultural și remediile lui", "Cvasi-analfabet". Problema ar fi că e destul de dificil să faci cadou o carte dintr-o asemenea colecție. Deci nu rentează.

Ioana Pârvolescu

O rugă sus aștern:

- Răsfiră crinolina norilor...
alină zăpada mieilor...
rodește sterpele turme...
stucește ghiftuitele rîme

Barbu Brezianu

O rugă sus aștern:

Răsfiră crinolina norilor...
alină zăpada mieilor...
rodește sterpele turme...
stucește ghiftuitele rîme

Barbu Brezianu

Tabletă

Jocuri și jucării

DESPRE raportul minoritate/majoritate se rostesc, azi, tot felul de oameni importanți: politicieni, sociologi, istorici, medici, teoreticieni ai culturii, analiști ai mentalităților, filosofi, ficționari. Problema e veche, de cînd lumea, și își are originile prin majoritatea zonelor acțiunii umane; ghemul se adună, însă, fatal, în jurul așa-zisului *spațiu vital*, în strînsă legătură cu dreptul la proprietate, la cultura și limba proprie, la viață, în fond; și se știe ce s-a întimplat, în istoria mai veche sau mai nouă, atunci cînd firul s-a rupt și ițele care îl compun au luat-o razna. Uitîndu-ne mai atent, războaiele secolului trecut și ceea ce oamenii politici de azi numesc „focare de conflict”, din Balcani pînă în Caucaz și din Orientul Apropiat pînă în Cașmir și mai departe, trecînd acum prin Afganistan, regăsim, în esența lor, o problematică specifică acestui raport rareori nivelat, dintre o minoritate care își cere drepturile și o majoritate care revendică tot: de la dorința la ordinul de luptă nu sînt, adesea, decît un pas și privirea rătăcit-încruntată a unor lideri extremiști, militaroși, selectați parcă dintre pacienții doctorului Sigmund Freud.

E România mai liniștită din

acest punct de vedere? Se poate spune că, înainte de a pune de acord legislația noastră cu aceea europeană (și faptul s-a produs, se știe, în ultimii ani), s-au pus de acord oamenii care au împărțit fără resentimente și, în consecință, fără violență, „spațiul vital”, merindele, casele, locurile de joacă, la Botoșani și la Timișoara, la Tulcea și la Satu-Mare. Iată cum era la Botoșani. Vecinul meu era un lipovean; îl chema Conovici. Cu el jucam fotbal în parc, fugeam de paznicul care apăra spațiul verde de acolo, ne luam unul altuia nasturii la un joc ce se chema „nasturi la zid” (așa încît el purta nasturii mei și eu pe ai lui pentru că, o dată cîștigați, nu mai făceam schimb în ruptul capului). Colegii mei din școala primară – în banca a doua stăteam, bineînțeles, cu Conovici – erau greci (cu părinții socialiști, e adevărat, dar veniți dintr-o țară capitalistă); cu Vangelis, Sotiris, Caranicas jucam tot fotbal – în „cadrul organizat”, dimineața la școală, pentru că restul normei îl făceam în amintitul parc – și un joc pe care îl numeam „tangentă” (un soi de fotbal de masă) cu doi bani mai mari (din cei cu Carol al II-lea, luați de la bunicul) și unul mai mic (socialist, firește). Mai apoi, la liceu, am fă-

cut o revistă, vorbeam despre cărți, muzică, sport și fete cu un polonez, Markiewicz, cu doi români, Protopopescu și Puiu și cu un evreu, Silviu Hoișie; la facultate, tot cu ei, coleg de cameră din Tîrgușorul Copoului, în Iași. Era bine.

Despre exterminarea evreilor și a țiganilor în cel de-al doilea război mondial am aflat din cărți. Despre revendicările ungurilor – Ungaria Mare – am aflat tot din cărți. Despre minunatele isprăvi pescărești (și felurile de pește gătit) ale lipovenilor din Delta, tot din cărți am aflat. Despre ucraineni, ruși, sirbi, bulgari, aromâni, turci, tătari, la fel. Și tot în cărți ar fi rămas dacă nu apăreau, după 1990, cîteva extremiști, scăpați de sub supravegherea bunului Freud (unguri, români și de alte naționalități), care inventează tot felul de conflicte și care vor să inducă în societate proiecțiile unor minți atinse de boli cu nume frumoase dar ciudate (paranoia, schizofrenie, sindrom depresiv, complex de superioritate, mitomanie, megalomane, mania persecuției, cite și mai cite...) Altfel, totul e bine.

Ion Holban

POLIROM

NOUĂȚI
martie 2002

Mircea Flonta, Gheorghe Ștefanov (editori)

**Ludwig Wittgenstein
în filosofia secolului XX**

Mika Waltari

Etruscul

Bernhard Schlink

Cititorul

In prognoză:

Clăsim din Trădătorii

1999 Murray

Căsuțel nostru vă prezintă:
Deșertul tătarilor

Reduceri de 30%

Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro » Agenda

Comenziile CP 246, PANO, Iași, Tel & Fax: (0356) 214900, (0356) 214111, (0356) 217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 3, et. 2, Tel: (01) 31638/8, Timișoara, Tel: 0424/48/48
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

„...Încă un Eminescu, adică un alt volum al acelorși minuni.”

DINTR-UN caiet manuscris, aflat în posesia familiei, fără file de început (după numerotare), lipsesc 32 – și care după pagina 303 se încheie cu un „sumar”, ne-am putut face o idee despre personajele sau grupurile de personaje ale romanului *Străina*. Început în anul 1942 (februarie) după cum atestă o notiță din caiet, romanul urma să apară în 1947 când scriitoarea avea 66 de ani.

Romanul a fost, pare-se, tipărit în 1947, dar, din cauza naționalizării editurilor, s-a rătăcit și s-a pierdut. Acasă la d-na Elena Stamatadi, fiica scriitoarei, am aflat în anul 1965 (când pregăteam volumul de *Teatru*) trei caiete-manuscrite ale romanului *Străina*. De altminteri, într-un proiect de editare a operei scriitoarei, d-l Stamatadi, nepotul scriitoarei, are în plan un volum *Străina*.

În acest roman întâlnim personaje cunoscute din romanele anterioare: Elena, Marcian, Aimée și doctorul Walter care moare în urma unui experiment medical, neizbutit, dar și personaje noi precum Ina și Lucian, Leopardul.

Din manuscrisul *Străinei* nu se cunosc decât câteva fragmente, în majoritate publicate până azi în „Viața Românească”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Lumea” lui G. Călinescu, „Kalende”, „Gazeta literară”, „Ramuri”, „Revista scriitoarelor”...

Într-o „notă scurtă” se face precizarea: Numele de *Străina* ales de mama cea cam excentrică, motiva că familia bărbatului ei, vorbind de ea, îi spunea Străina. I se păruse, nu ofensator, ci foarte interesant, măgulitor și crezuse de cuviință să-și boteze fata astfel; preotul refuzase – de aceea căpătase pe deasupra și numele de Maria – cel care de drept aparține oricărei femei creștine – spusese tot preotul.”

Străina, cu derivatul Ina, ajunge în casa Elenei Drăgănescu adusă de Marcian, numit de Ina „Maestrul”. Ea însăși muziciană – dintr-un fragment aflăm că Ina este o pianistă foarte dotată.

După nefericitele întâmplări din viața ei (traiul cumplit lângă un om aproape nebun, cu care fusese căsătorită de timpuriu), Ina „se dedicase muzicii, cum te arunci în brațele cuiva și în adevăr găsisse brațele deschise ale Elenei, ale lui Marcian.”

Ina concertase sub bagheta lui Marcian – acesta din urmă o considera foarte talentată. Maestrul încearcă să-i facă un program de lucru, dar Ina are o fire refractară și nu vrea să se supună cerințelor și canoanelor lui Marcian. Și, totuși, bombănind, ea se supune, fără să vrea.

Dar ceea ce ne-a atras în mod deosebit atenția din aceste

răzlețe însemnări este faptul că Hortensia Papadat-Bengescu se oprește la poezia eminesciană „Melancolie” și, imaginând o scenă în care Ina se chinuie să afle versului eminescian corespunzător muzical cât mai adecvat, scriitoarea exprimă nu numai cazna actului creator, dar analizează într-un mod aparte poezia eminesciană.

Fire capricioasă, Ina este revoltată că Maestrul Marcian îi spune și îi repetă că este talentată, dar îi impune un program de lucru. Ina trebuie să compună pe o temă dată. Iar tema dată este *Melancolie* de Eminescu. Părea Inei este: „Eu am spus și spui: cap de operele trebuiesc la-

zică! exclamă în gând cu ironie.”

Ironia Inei se spulberă, însă, la o gândire mai profundă care nu poate separa muzica de poezie, dimpotrivă: „Totuși, undeva în sine știe bine că cuvintele poetice sunt un efort muzical, că muzica dibuie prin sunete vorbele ce ar vrea să pronunțe...”

În raționamentul contradictoriu al Străinei, „de ce două arte suprapuse”, caută totuși „melodia pentru astfel de cuvinte”, căutarea împinge imaginația compozitoareii către acel moment al trăirii sentimentului poetului, numit „minut al contemplării”: „Nu sunt versuri, sunt vorbe ce s-au născut firesc, privind în sus, cerul, într-o anume

petrece undeva în lumi pe care un minut le contemplă. Fiecare cuvânt simplu dezbrăcat de orice simțire... numai albă... De ce atât de albă?”

Și, mai departe, constatarea că: „O propoziție oarecare, directă, simplă poate fi cel mai minunat vers”.

Așadar, inchipuirea Inei cheamă firesc imaginea poetului prins în chingile inspirației care-l izolează de lumea înconjurătoare: „geamul scund cu sticla murdară”, dar și faptul că: „o căruța trece sărind pe pietre prin dreptul geamului, dar omul nu o aude și nici nu simte mirosul de grăsimă arsă de pe gratarul din curtea vecină. – Regina Noptii a

parcă vrăjite adolescentele de la pensionul de domnișoare Bolintineanu, după cum mărturisea Hortensia Papadat-Bengescu în autobiografia scrisă pentru revista „Capricorn” (și publicată mai apoi în „Adevărul literar și artistic”, în 1937) „pe nopțile cu luna plină, sunt vegheri interzise în fața ferestrei prin care, cu câteva prietene fixăm astrul până la măsura unei migrene, aproape a unei stări hipnotice”, e foarte posibil să fi fost provocată chiar de poezia eminesciană.

E, așadar, o veche obsesie, dar ea revine târziu, având alte rezonanțe. Ca acelea din sufletul Inei, eroina romanului ultim, *Străina*.

În cartea *Lui Don Juan în eternitate*, în capitolul „Clar de lună”, scriitoarea aminteste, prin vocea eroinei; (cu care pare a se confunda) de magia astrului asupră-i din adolescența sa: „Luna din astă-seară se întorsese poate dintr-o călătorie de cincisprezece ani întocmai aceeași deoarece ni-a adus înapoi o seară din copilăria mea adolescentă.”

S-ar putea ca această obsesie a lunii să fi venit din poezia eminesciană.

Cu toate că scriitoarea nu aminteste nicăieri de vreo influență a poeziei eminesciene, totuși nu putem să nu observăm că „visul lunatic” al Biancăi este aproape o transcriere – în altă cheie – a scenei dintre copilul de casă și Cătălina din „Lucașfăruș”.

Magia lunii revine, după aproape douăzeci și doi de ani (*Lui Don Juan în eternitate* apăruse în 1920), dar într-o tonalitate aproape sumbră în care este inclusă însăși ființa poetului, imaginat de scriitoare și numit „omul de la fereastra”:

„Totul trece prin ochiul, și el mort, al omului... În acel ceas el n-avea inimă – îi fusese smulsa, fusese prădat de ea, și, iată, tocmai atunci trece printre nouri convoiul patetic al Reginei albe... moartă. Lentila privirii primește acest spectacol... Dar nu e omul de acolo, și el, în acea secundă, mort?... Nu trecea prin sufletul sec al Poetului un convoi mortuar care ducea cu el, în lumi îndepărtate refuzul vieții, dublul ei refuz: cel de a trăi, cel de a fi sclavul oamenilor așa cum sunt?”

O interpretare deosebită a poeziei „Melancolie”, radiind nu numai o înțelegere a destinului tragic al poetului, dar având ecou și într-o existență destul de tristă a scriitoarei sexagenare, înțeleasă și receptată, ca și astăzi, doar de o elită intelectuală.

Doar așa îmi explic faptul că împlinirea a o sută douăzeci și cinci de ani (născută în 1876) de la nașterea acestei mari scriitoare a trecut – cu excepția unui articol al domnului Nicolae Manolescu – aproape neobservată.

Istorie literară

Eminescu în proza Hortensiei Papadat-Bengescu

sate singure în pustiul lor, până unde nu poate ajunge nimeni... Nu trebuie preluate, parafrazate...”

Furioasă, Ina, care se află în „camera de muzică”, silită să compună: „Vreau să citesc! decide, dar știe că minte că își minte ei însăși(!). Pe pian e o carte, aceeași, *Versurile* lui Eminescu. O găsești în toată casa în diverse ediții și legături. În fiecare un Elena își întreabă odorul ce dar vrea, și el, grăbit ca un copil care abia așteaptă, îi cere «*încă un Eminescu*», adică un alt volum al acelorși minuni, altfel legat. (subl. n.)

E volumul care stă la locul cel mai de cinste pe coada pianului”, concluzionează Ina și, prin ea, scriitoarea.

„Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă, prin care trece albă, regina nopții moartă... N-a deschis volumul, îl știa aproape întreg pe dinafară și versurile i-au venit în minte – acele dintre atâtea – ca o obsesie bruscă, căci repetă acum: «părea că... poartă... albă... moartă...»

Totodată prin ea dibuiesc apoi se întonecă, dispar, revin sunete. Străina caută să prindă echivalența muzicală a vorbelor, n-o crede posibilă, nu admite cumulul poeziei cu muzica: muzică pe cuvinte... Cuvinte pentru mu-

seară la acel minut anume...

Cuvinte simple, directe, acelea, numai acelea, și numai ale aceluia, deși le va fi putut spune oricine... O silabă nu poate însă lipsi din ele și nici acel minut al contemplării nu poate fi înlocuit.

Străina își inchipuie o fereastră la catul de jos al unei case vechi, undeva pe o uliță a Bucureștiului, cu cincizeci de ani în urmă. La o fereastră joasă, cu geamul deschis stă un bărbat și privește fără voie în sus: fug norii cenușii, alții albi, peste cerul albastru – atâta de albastru, mai albastru, de subt norii subțiri... și deodată, grăbită, trece luna – dar fără de suflet, chip palid, supt de lumină – Moartă!

Pervazul ferestrei e jos, la genunchii omului, îl lasă aproape întreg, mai singur parecă...”

Repetând, cuvintele-cheie: *albă și moartă*, Ina inchipuie scenariul inspirației poetice, îl întoarce pe toate fețele, prin reveniri succesive: „În acel (moment), în luminile acelea se petrece acea moarte, pe care omul o contemplă, o constată; turburările lui sunt de aci, de pe pământ, nu poate evada decât o secundă (?) din ramul unui geam scund, cu sticla murdară, privește și spune cu simplitate: «părea că printre nouri...»

E ceva care în acel ceas se

murit. – A văzut-o trecând printre nouri, fără de viață. Luna în astă seară trecea în convoiul nunții prin volbura unor nouri albi... sus... departe, foarte departe... Dacă aș repeta de mii de ori vestea, ar fi zadarnic... vestea că un bărbat singur, cumplit de singur sta înfipt în timp, în timpul cel de jos, de pe pământ.”

După numeroase frământări, Ina, învinsă până la lacrimi de momentul inspirației poetului imaginat și de neputința ei de a compune, conchide firesc, într-un final în care ea recunoaște forța versului care „oprește” mersul timpului: „Ce muzică să compună cineva! Strigă în ea spaima: e pericol, e pericol de moarte... Nourii se vor fugări nesfârșit, iar tu vei fi albă... moartă... Numai omul de la geamul camerei scunde, căruia pervazul îi ajungea numai la genunchi, numai acela va dăinui. E al tău, e al oricui, e al tuturor și va fi... Acolo nu e o uliță bucureșteană, pavată cu lespezi strâmbe, acolo e un drum fără de sfârșit. «Regina nopții moartă» putea trece nevăzută peste grădini, peste păduri, peste drumuri, peste întinșuri, peste ape, dar a trecut pe aci, pe deasupra geamului scund, și odată cu ea, timpul s-a oprit din mers.” (subl. n.)

Obsesia lunii la care priveau

Premieră la Operă, în două comentarii

Fluturi de Ceylon

NU AM ASCULTAT niciodată integral opera *Pescuitorii de perle* de Georges Bizet. Nici nu știu dacă a fost montată la noi pînă acum. Cunoscută de pe vremea cînd nu-mi deslipeam urechea de pe Radio România Cultural. Într-un fel m-am mirat aflînd că regizorul Mihai Măniuțiu, invitat la Opera Națională din București, a ales să pună în scenă această partitură, nici foarte cunoscută, nici prea spectaculoasă, cu un libret deloc ofertant. Povestea lui Michel Carré și Eugene Cormon (nu este menționat în programul de sală cine anume a tradus libretul în limba română), destul de inconsistentă și de neînchegată a fost pusă într-o lumină extrem de favorabilă, cu un aport esențial de teatralitate și de impact vizual de Mihai Măniuțiu. Nu am mai fost de ceva vreme la operă din pricina prăfuielii, a unui soi de imobilism estetic prezent în diferite spectacole. Ceea ce am văzut și am regăsit acum, într-o seară de duminică, m-a bucurat însă cu adevărat. Deși am ajuns cu minute bune înainte de începerea reprezentației, esplanada era plină. Oameni eleganți, parfumați și surizători intrau în foaiere. Alții stăteau încă la coadă pentru a mai prinde un bilet, atenție, prețul unuia fiind de o sută șaptezeci de mii de lei. Mulți dintre spectatori fac parte din publicul fidel Operei obișnuit premierei și nu numai. Se salutau cu căldură și schimbau câteva cuvinte amicale în care își pronunțau, relaxat, curiozitatea. Prezența unui regizor de teatru surescintă cumva interesul *en avant* și provoacă, de regulă, manifestații pro și contra, susținute vehement după, dacă violentările sînt prea evidente.

Nu știu care sînt părerile criticilor muzicali care privesc și ascultă altfel decît mine un spectacol de operă. Cred că *Pescuitorii de perle* este un moment fericit, în care viziunea regizorală nu este în sine, nu incomodează pe nimeni. Dimpotrivă. Construiește o atmosferă epurată de clișee într-o manieră modernă, perfect armonizantă, așa spune chiar dinamică, mergînd mai departe decît propune libretul. Miza montării pleacă de la însăși ideea de spațiu, maiestuos, inobilind printr-o desfășurare ritualică satul de pescari din Ceylon. Povestea de iubire dintre Leïla și Nadir, prietenia dintre acesta și Zurga, conflictul dintre ei (*cherchez la femme!*), blamarea cuplului de îndrăgostiți strigată de comunitate sînt mutate în mijlocul cetății, pe scena unui amfi-

teatru. Un efect extraordinar la ridicarea cortinei! Comunitatea ocupă toate locurile acestui amfiteatru amplasat pe scenă. Sîntem în Ceylon. O baie de culoare se revarsă pe costumele acestui personaj, Corul: roșu, galben, verde, albastru, în desene stilizate, recognoscibile în intenție pentru zona de sud a Asiei. O anumită solemnitate capătă acest protagonist, punctînd clar atributele unei instanțe, la urma urmelor, destul de impietrită în verdicte și prejudecăți. Ca și ultima montare de la Teatrul Național din Cluj, *L'oubli*, și aici ridicarea cortinei are un impact considerabil. Acolo, noi, spectatorii așezați pe scenă, pe gradele, tot ca într-un fel de amfiteatru, vedeam o sală plină cu mirese, pe locurile pe care le ocupă de obicei aceia care vin la teatru. Acum, în amfiteatru stau parcă multe statuete, colorate puternic, viu. Un merit indiscutabil al scenografelor Iuliana Vîlsan și Adriana Urmuzescu. Ideea dublului, una din teme obsedante ale lui Mihai Măniuțiu (*Richard al III-lea*, *Omor în catedrală* și *Caligula* alcătuiesc o trilogie ce stă pe această axă) apare în *Pescuitorii de perle*. Cuplul, perechea, dorința care îi unește mai presus de orice, chiar și de amenințarea cu moartea, funcționează nu doar revelator, ci și emoționant într-un alt plan, într-un comentariu coregrafic. Absența unui membru al cuplului din prim plan este completată în spate prin corpurile a doi balerini – femeie și bărbat – care, într-un alt limbaj reiau și spun aceeași poveste dramatică. Un plus de tensiune, de emoție. Aș îndrăzni să spun însă că, de la un punct încolo, coregrafia devine excesivă, transformîndu-se într-o demonstrație în sine, acoperînd prea mult din economia montării. Fastul, explozia de culori, de unitate cromatică sînt continuate și pe costumele protagoniștilor. Mai mult. Un joc de cortine (altă temă din *L'oubli* după Georges Banu), dintre care una imensă, pictată manual, creează niște elemente de decor cu o profundă intensitate vizuală. Protagonisti, fluturii din Ceylon. Pe trei imense panouri sînt prinși zeci și zeci de fluturi, de toate dimensiunile și de toate culorile, delicați, fragili, vulnerabili, ex-

presivi, impetuoși, cu forța zborului în aripi. Preluînd această mirabolantă realitate a Ceylonului, scenografia creează un alt palier unde, iarăși, subiectul libretului își găsește un alt comentariu. *Pescuitorii de perle*, așa

Opera Națională din București: Pescuitorii de perle operă în trei acte de Georges Bizet. Libretul: Michel Carré și Eugene Cormon. Conducerea muzicală: Adrian Morar. Regia: Mihai Măniuțiu. Costume: Iuliana Vîlsan, Adriana Urmuzescu. Coordonație execuție de decoruri: arh. Cătălin Ionescu-Arbore (după o idee de Mihai Măniuțiu) Maestru de cor: Stelian Olaru. Coregrafia: Vava Ștefănescu. Distribuția: Mihaela Stanciu, Marius Brenciu, Iordăche Basalic, Valentin Vasiliu. Soliști balet: Andreea Duță (compania *Contemp*), Cristian Crăciun, Mădălina Slăteanu-Bulgaru, Roxana Ciucă, Monica-Alexandra Petrică.

spune o construcție sincretică: muzică – orchestră, soliști, cor, decor, culoare, cuvînt, dans. Mărturisesc că mi-a sunat bine orchestra dirijată, energic, de Adrian Morar, m-a impresionat realmente vocea dumnezeiască a tenorului Marius Brenciu, un artist al sunetului, un artist tînăr, cu o frumoasă afirmare internațională, cu o sensibilitate care aduce, la rîndul ei, o vibrație specială, un flux de emoție puternic în spectacol. Mă opresc aici și las locul specialiștilor.

Marina Constantinescu

Simbol efemer

IN ADEVĂR, de la regia semnată de Mihai Măniuțiu și pînă la realizarea muzicală propriu-zisă, realizare datorată soliștilor, ansamblurilor primei scene lirice a țării, recenta montare a operei lui Bizet, *Pescuitorii de perle*, se constituie într-o reușită. Este o reușită importantă din care aș retrage anume credite; în primul rînd creditul acordat celor care au decis ca spectacolul să nu se cînte în limba originală în care și-a gândit compozitorul sonoritățile, sonorități îm-

treaga concepție a unui spectacol. Folosirea unei limbi sau a alteia nu se constituie într-o simplă translație mecanică; menirea ecranului instalat deasupra scenei, la noi, de asemenea în toate marile teatre de operă, este firească. Nu am înțeles textul nici de această dată, cînd a fost intonat – s-a pretins! – în limba română; evoluția corală, excelent condusă muzical de neobositul maestru Stelian Olariu, a fost ininteligibilă; ...dicțiunea soliștilor de asemenea.

Pe de altă parte... nivelul realizării spectacolului, unul în adevăr remarcabil, ar trebui să se constituie într-un etalon al condiției obișnuite, și nu într-o situație de excepție. Știm că s-au făcut eforturi considerabile... în condițiile în care susținerea culturii, a artei, este în acest moment, la noi, derizorie la nivelul autorităților statului. Mișcarea managerială instituită în vederea acestei montări a fost dintre cele mai importante.

Disonanțe – le pot numi astfel? – au fost puține și țîn de tentația realizatorului de a împlini și ceea ce nu era de împlinit... mă refer în anume măsură la complementul coregrafic imaginat drept un contrapunct al arilor, al evoluțiilor vocale – este drept! – statice.

Pe parcursul actualei montări bucureștene, muzica lui Bizet, evoluția vocală, cea orchestrală, plastica scenică, regia, totul se împlinesc într-o devenire unică. Iată-l aici pe Bizet înainte de Bizet! ...pe Bizet înainte de *Carmen*, capodoperă finală a creației compozitorului.

Diferența este importantă, investiția de creativitate, rezultatul acesteia, sunt spectaculoase; ...de aici și pînă la *Carmen*, saltul este imens. Regăsim aici, în *Pescuitorii...*, multe dintre conveniențele muzicii franceze romantice de mijloc de secol XIX, o anume calofilie, caracterul oratorical, o anume lentoare privind mișcarea muzicii... Sunt aspecte care, în sfîrșit, au fost la noi pentru prima oară înțelese de un regizor care vine din afara teatrului de operă.

Domnul Mihai Măniuțiu, regizorul spectacolului, a pătruns aceste date esențiale ale muzicii lui Bizet; a conferit complementului scenic al muzicii tocmai ceea ce acesteia îi aparține, a înțeles faptul că ai noștri vocaliști sînt în primul rînd cîntăreți; nu a intenționat a-i transforma în actori. Din păcate. A intuit că efortul ar fi fost covârșitor? Nu a manifestat această ambiție. A construit pornind tocmai de la aceste date

plinite la nivelul relației determinate, stabilite dintre verbul francez și muzică. Declamația intonată în limba în care autorul și-a imaginat opera țîne și aceasta de actul creației; originalul nu poate fi violat. Este condiția respectului operei, a respectului datorat publicului meloman și nu în ultimul rînd condiției de muzician performer al primei scene lirice a țării.

Nu este vorba de snobism... ci de un anume profesionalism ce trebuie să condiționeze în-

imaginând o altfel de mișcare scenică orientată de mișcarea însăși a muzicii.

Și a reușit.

Montarea sa reține tocmai acest caracter static acceptând contrapunctul unei mișcări coregrafice în parte acceptabile, o reușită parțială datorată coregrafei Vava Ștefănescu.

Mișcarea coregrafică devine deranjantă atunci când duetul vocal al protagoniștilor este explicat cu ostentație prin evoluția balerinilor Andreea Duță și Cristian Crăciun... de altfel dansatori ce dispun de harul unei comunicări sensibile. Frumoase, foarte frumoase, spectaculoase chiar, sunt costumele ce devin cadru scenografic, împlinind tocmai acest aspect al calofiliei ce aparține, în fond, muzicii; este o cromatică ce se dorește a fi vitalizatoare. Este pe ansamblu unitară. O datorăm celor două plasticiene, pictorițele scenografe Iuliana Vîlsan și Adriana Urmuzescu. Fluturii multicolori înfloresc feeric drept simbol efemer al iubirii renăscânde. Sunt evitate, pe bună dreptate, particularizările istorice, trimiterile în timp și în spațiu sunt vagi, abia aluzive, cum o face chiar și libretul – de altfel subțirel! – al lui Bizet.

Impresionantă rămâne realizarea muzicală a spectacolului.

Este o excepție? Doresc să sper că nu. Evoluția orchestrală este atent coordonată prin strădania tânărului dirijor clujean Adrian Morar; este o fericită achiziție pentru scena bucureșteană de operă! Cvartetul vocal al soliștilor a avut o evoluție unitară de bună calitate. Particularizări? Cu excepția unui accident, acuta din ultimul act, soprana Roxana Brihan a etalat o tinută muzicală excepțională, cea mai bună din câte a putut fi auzită în ultima vreme; cunoașterea stilului, suplețea vocii, finețea atacurilor, a filajelor vocale, denotă condiția unei virtuozități dobândite în baza relației actuale cu maestra ei de canto, cu soprana Mariana Nicolesco. O excelentă tinută muzicală a putut fi apreciată și în cazul tenorului Marius Brențiu; ...deși poziția vocală a falsetului în registrul acut nu aparține partiturii - am în vedere în mod special celebra arie a lui Nadir din primul act; totuși acceptarea acestei situații a făcut posibilă susținerea însăși a spectacolului. Compromisul a fost util, chiar necesar.

În celelalte roluri, baritonul Iordache Basalic – în ascensiune de la un act la celălalt!... am în vedere tinuta vocală, și, de asemenea, basul Valentin Vasiliu, au împlinit fiecare în parte condiția de autentică profesionalitate muzicală privind nivelul evoluției protagoniștilor.

Dumitru Avakian

NU ESTE de ignorat faptul că trei dintr-zece producțiile americane înscrise în competiția Oscarurilor și aflate și pe ecranele românești trimit într-un fel sau altul la CARTE, la lectură!

În 1937, J.R.R. Tolkien, profesor de literatură medievală la Oxford, publica volumul ce anticipa ceea ce avea să se finalizeze în 1955 ca faimoasă trilogie *Stăpînul inelelor - Frăția inelelor, Cele două turnuri, Înțoarcerea regelui*. Lumea fantastică – populată cu spiriduși, vrăjitori și hobbiți (ființe asemeni oamenilor de talie scundă și cu tălpi păroase) – gravitează în jurul unuia dintre cele 20 de inele cu puteri magice și capacitatea de a subjugă universul, evocînd indirect întreaga mitologie a acestui simbol de care și-au legat numele eroi precum Solomon, Prometeu, Policrate, Gyges, Nibelungii etc.

În 1978 a existat o ambițioasă tentativă de parțială transpunere cinematografică într-o formulă mixtă de animație în rotoscope, datorată lui Ralph Bakshi, regizor cu experiență în domeniu. George Lukas și Steven Spielberg au cochetat cu ideea unei ecranizări, dar, pînă la urmă, sorți au căzut asupra neozelandezului Peter Jackson. Remarcat în urmă cu 15 ani printr-un scurt metraj intitulat nu întimplător *Prost gust*, despre un cretin care salvează omenirea de niște extraterestri canibali, regizorul, care a interpretat rolul principal, a rămas credincios genului provocator de sorginte primară, perfecționîndu-se în efecte speciale numerice în cadrul unei companii proprii. Astfel că în 1997, cînd s-a început lucrul la acest proiect de anvergură, și-a putut lesne întocmi o echipă de 300 de profesioniști de clasă, 20.000 de figuranți și citeva duzini de actori, dintre care cițiva remarcabili – maturii Ian McKellen, Ian Holm și tinerii Liv Tyler, Cate Blanchett, Viggo Mortensen, Elijah Wood – care l-au urmat cu entuziasm în patria sa unde descoperise locații extrem de spectaculoase cu o vegetație luxuriantă, conformă cu viziunea aleasă pentru configurarea peliculei: *modern style* în varianta sa ondulatorie și – din păcate – cu sechele artizanale. De unde un supărător aer prăfuit de reconstituire butaforică a ambiantei cărților de povești vetuste, cosmetizate degeaba într-o ostentativă manieră de estetism kitsch, îngrozitor de plictisitor prin emfaza extinsă din planul vizual și în registrul narativ. O pedantă descriere lentă se întilnește frecvent în această incursiune bătrînicioasă într-un tărîm de basm unde e clar determinat conflictul dintre buni și răi. Emoțiile – cite sint – provin din performanțele ordinatorului ce s-a luat la întrecere ad-hoc cu imaginația autorului

cărții care, de astă dată, a fost integral scenarizată și filmată așisderea. Declarînd că-și dedică opera cinematografică atît celor ce nu cunosc trilogia cit și celor ce o știu pe de rost, Jackson nu se teme nici să-l evoc pe unul dintre personaje, Bilbo, care preferă să stea lingă foc și să citească o carte!

Nu trei, ci șapte volume a plănuit englezoaica astăzi în vîrstă de 36 de ani Joanne Kathleen Rowling să-i consacre eroului ei, *Harry Potter*, care întimplarea face să se dueleze în rețelele de difuzare planetare cu Frodo Baggins, moștenitorul inelului fermecat. Luată în antrepriză de către Chris Columbus, popularul cineast, primele patru volume (tipărite în 110 milioane de exemplare și traduse în aproape 50 de limbi străine printre care și româna) nu mai reprezintă o inițiere doar în tainele magiei, ci și ale educației de bună calitate. Erou este un puști orfan, interpretat cu farmec indicibil de către Daniel Radcliffe, care glisează – la propriu – dintr-o contemporană lume dickensiană (sic) într-un univers fantastic al unei epoci revoluate ce uzează însă de cele mai extravagante tehnologii, cu un real simț al umorului și ironiei care molipsește nu doar distribuția, în frunte cu Maggie Smith, Richard Harris, John Hurt, Alan Rickman, plus copiii Emma Watson și Rupert Grint, ci și spectatorii, mici și mari. Puse în slujba apărării pietrei filozofale, virtuțile pe care personajele de-

șchioapă și le cultivă la Colegiul Hogwart sint de fapt precepte ale descoperirii și modelării de sine. Ambele superproducții sint distribuite în România de către InterComFilm.

De Mărțișor, Agenția Champions s-a asociat cu ARCUB – care a inițiat „Săptămîna poveștilor magice” (un salon expozițional reunind apariții editoriale, teatru de păpuși, proiecții video) – pentru a lansa o producție Disney-Pixar distribuită în România de către GlobComMedia. *Compania monștrilor* în regia lui Pete Docter (care conduce o echipă rodată în succese precum *Toy Story* și *Aventuri la firul ierbii*) este un film de animație menit atît să-i încinte pe copiii de acum familiarizați cu violența divertismentului-educativ, cît și să-i incite pe părinții cinefili să-și rememoreze capodopere de referință cum ar fi *Metropolis* (1926) al lui Fritz Lang, *Brazil* (1985) al lui Terry Gilliam și – inevitabil – *1984* (1984), ecranizarea lui Michael Radford după romanul scris în 1948 de George Orwell, care a impus terifiantul personaj Big Brother.

Deși încorporează momente frisonante care îți îngheață singele-n vine și trimit cu gîndul la distopiile mai sus citate, toată povestea aceasta este o îndrăzneată tentativă de demistificare a filmului horror, o parodie declarată chiar din prima secvență, care se petrece pe platoul de simulare filmică a unei imense corporații care produce, captea-

ză și inmagazinează strigăte de spaimă ale copiilor speriați de monștrii anume trimiși să le calce pragul în timpul nopții. Întreg potențialul de energie astfel dobîndit este administrat cu scrupulozitate de către cei ce diriguiesc Monstropolis. Un adevărat megalopolis a cărui turnanță este *ușa*, simbolizînd canotdeauna trecerea dintre două stări, dintre două lumi, dintre lumină și întuneric, dintre cunoscut și necunoscut. Pragul dintre cele două tărîmuri se-nțimplă să-l treacă o fetiță a cărei imbatabilă armă este risul (o altă posibilă trimitere livrescă la „Numele trandafirului” al lui Umberto Eco). Un veritabil frate mai mare îi va deveni copilul tocmai torționarul pufos, experul trustului pe care însă micuța reușește să-l îmblînzească, transformîndu-l nu doar într-un justițiar exemplar, dar și într-un prieten devotat. Alături de muzica atașantă a lui Randy Newman, timbrul vocilor lui John Goodman și Jennifer Tilly, Billy Crystal, Steve Buscemi, James Coburn contează enorm în personalizarea creaturilor computerizate, care mai de care mai trăsnete. În această împărăție a ușilor (vezi cadrele demne de *Al 5-lea element!*), hotarul arbitrar între lumea umană și lumea bestioară ce se erijează în salvatori rămîne să funcționeze în continuare, odată ce călătoria dincolo de limitele condiției individuale și-a atins țelul!

Irina Coroiu

SE AFLĂ în pregătire, la Editura Polirom, albumul de pictură *Uși celebre, uși umile* de Val Gheorghiu. Prefața este semnată de Alexandru Zub. O prezentăm în avanpremieră, însoțită de câteva din imaginile albumului.

AUTORUL acestui album tematic, Val Gheorghiu, a dorit să aibă câteva rânduri de la mine în chip de prefață. Îmi făcea astfel o nespusă bucurie, însă rar mi-a fost dat să resimt un asemenea disconfort la luarea deciziei, întrucât autorul (scriitor și publicist totodată) era esențialmente pictor, unul cu profil aparte, anevoie clasificabil chiar și de critica domeniului. Ce putea spune însă un istoric, absent îndeobște la vernisaje și nedepins a frecvența atelierelor de creație plastică? Aș fi decis repede negativ, cum am făcut adesea în situații anologice, însă Val Gheorghiu mi-a fost coleg de facultate, spre mijlocul anilor '50, unul dintre cei mai distinși, implicat și în sărbătorirea lui Ștefan cel Mare la cinci secole de la înscăunarea sa. El a realizat și expus atunci, la 12-14 aprilie 1957, un portret al marelui voievod, în aula Universității, de unde a dispărut brusc și fără urmă peste câteva zile. Era tributul său într-un moment când studențimea voia să contribuie cât de cât la recuperarea valorilor naționale ca element indispensabil de revitalizare a societății noastre. Tabloul lui Val Gheorghiu, unul de tradiție „clasică”, a dispărut îndată, curând aveam să dispar și eu pentru multă vreme, închis sub învinuirea de a fi dat manifestării un sens naționalist, ceea ce voia să însemne atunci: românesc.

Cu Val Gheorghiu am rămas însă prieten, deși ocaziile de a ne vedea, după consumarea detenției, au fost destul de rare. Din când în când, l-am mai întâlnit în sălile întunecoase ale revistei „Cronica” sau pe stradă, mișcându-se fără grabă și parcă neantent la lume, în timp ce ochiul său înregistra cu siguranță forme și culori, descifra sensuri, articula idei, în slujba cărora a pus deopotrivă penelul și pana. Era, neîndoind, un artist aparte, al cărui mesaj nu era lesne sesizabil și nici nu sugera prea ușor analogii cu altele. Când Virgil Mocanu i-a dedicat o monografie, la mijlocul anilor '80, după ce pictorul traversase decenii de căutări, experimente, dileme, el l-a pus sub semnul căutării-de-sine, cu deplin temei, fiindcă orice creator se caută în operă și nu-și menține în fond statutul decât continuând să caute și să dăruie din ce a găsit: mărturii *sui generis*, înțelesuri din lumea prin care i-a fost dat să treacă.

În 1963, Val Gheorghiu lua

parte la o expoziție cu tema *Iașul din trecut și de astăzi oglindit în artă*, tema reluată și în 1974, la expoziția *Iași în arta plastică*, o temă inepuizabilă, desigur, la care pictorul avea să se întoarcă mereu, fiindcă nu era o simplă secvență de parcurs, ci o materie susceptibilă de noi și noi investigații, dincolo de retorica rutinieră ce amenința îndeobște arta. Peisaje urbane, case, acoperișuri, interioare, figuri stilizate la maximum, pe linia unei prestigioase tradiții plastice, aveau parcă un „muzeu imaginar” în expansiune, a cărui formă ultimă (dacă există) nu se putea bănui. Toate se întemeiau pe o reflecție severă, sistematică, asupra

bol de mare complexitate, asupra căruia semiotica ne-a prevenit demult. Loc de trecere în altă stare, lume, situație, de la cunoscut la necunoscut, ușa comportă un sens misterios, dar și o valoare dinamică, o transgresiune de prag, o invitație la *de-pășire*, cum s-a spus deja, identificându-se ușa cu poarta și relevându-se mereu polisemia conceptuală. *Per me si va...* Se intră în alt spațiu, al durerii sau al bucuriei, al căutării chinuite sau al speranței luminoase, ca peste o punte magică între două lumi. Sensul ei de epifanie divină a fost nu o dată relevant. „Eu sunt ușa”, *ianua coeli*, sună un verset evanghelic, regăsit și sub alte forme. În timpul li-

cetății. Le-am văzut pe unele într-o incintă academică, invitând la popas spiritual, la meditație fără grabă într-o lume al cărei ritm se află în plină creștere. Uși modeste, ca aceea de la bojdeuca lui Creangă, dar și somptuoase ca acelea de la Palatul Culturii și Teatrul Național. Ușa Casei Pogor și cea de la Bolta Rece, mai frecventată aceasta, pare-se, decât ușa prin care se intră la Filarmonică, în vechea, solemnă „Notre Dame”, evocă toate un spațiu cultural al cărui specific n-a conținut să intereseze lumea. Unele par simple pretexte de meditație, cum e cea cu papuci dinainte sau una, la fel de modestă și abia dezvăluindu-și conturul

Uși destule a văzut oricine în viața lui, trebuind să le treacă pragul ca să pătrundă în realitatea de dincolo. Ușile pictorului diferă însă prin sugestiile pe care le provoacă, prin magia lor plastică, aceeași în esență la ușile masive de cetăți și palate, ca și la colibele umile. Stă în puterea artei să transfigureze. Într-un film de Robert Bresson, *Balthazar*, incită frecvența cu care eroii deschid și închid uși: gesturi simbolice, cu sensuri ce invită la reflecții pe marginea a ceea ce înseamnă prezență sau lipsă, chemare sau refuz, perspectivă sau opacitate, inocență sau greșală, apropiere sau depărtare etc. Ușa separă lumi, dar le și unește, lumea din afara, a privitorului, e consubstanțială cu cea dinăuntru, aceea pe care pictorul o sugerează discret și persuasiv. Fiecare ușa comportă o personalitate distinctă. Izolată de context, îți dezvăluie o poveste. Luată împreună, juxtapuse după afinități cromatice, ușile din album evocă legitime complementarități.

DIALOGUL plastic inițiat aici de Val Gheorghiu nu putea fi decât foarte selectiv. Căci el nu și-a propus să inventarieze obiecte, ci să degaje sensuri, profunzimi, esențe. Cu toate acestea, nu s-a lăsat atras de acele „uși închise” care adăpostesc intimitatea oricui, pregătind-o să devină fecundă, ca în reconfortantele *Entretiens spirituels* rămase de la Monseniorul Vladimir Ghica. Nu același lucru se poate spune despre *Ușa* lui Paul Goma, un roman pe tema recuziunii, publicat la Suhrkamp sub titlul de *Ușa noastră cea de toate zilele*. Viziunea scriitorului, fost deținut politic, sumbră și denotă mai curând dorința punitivă decât resemnare în fața destinului sau refugiu în meditație, ca în epigraful de sursă costiniană, așezat de Maiorescu la intrarea în bibliotecă sa: *Birui-va gândul...*

Ușile comportă desigur o istorie a lor, așa cum au pentru scriitorii mesele de lucru (Eulenberg le-a pus cândva, în *Siluetă literară*, să facă destăinuirii fascinante) sau șevaletele pentru pictori, acestea convocate la dialog, în felul său, și de Val Gheorghiu în *Viețile după Vasari*. Periplitul de acum prin Iași de ieri și de azi, adaugă o nouă secvență, una susceptibilă să dezvăluie sensuri și să aprofundeze cunoașterea unui spațiu cultural. Pictorul pare a-i atribui o însemnătate specială, din moment ce expoziția din Cupola ieșeană a avut o „replică” pe Canaregio, alături de vechile uși venețiene, a căror faimă îi era desigur cunoscută.

Albumul de față îi va asigura, fără îndoială, o mai amplă difuziune și grațitudinea celor sensibili la „bunurile simbolice”.

Alexandru Zub

Ușile lui Val Gheorghiu

realului, sugerând în același timp o reverie superioară, capabilă să inducă un efort de comprehensiune, a cărui miză artistică se recunoaște în orice temă a înțeles să trateze.

Dacă Ardeluța Tarcăului, cu case vechi și uși deschise, i-a oferit, în 1976, destulă „materie” pentru o expoziție personală, ușile din urbea în care a decis să-și ducă veacul, identificându-se oarecum cu ea, i-au putut furniza cu atât mai mult elemente semnificative pentru conturarea universului său plastic. Un univers plin de semne și simboluri, în care ispita plutirii, a zborului, a levitației, sesizată de critică, e prezentă la fiecare pas. „O casă, un copac, o căpiță, un gard, o fântână” îi păreau, în satul de sub munte, „semne veșnice” pe care căuta să le integreze, așa cum va face și cu ușile din vechea capitală a Moldovei, într-un sistem personal.

De ce uși? Poate fiindcă ele îi ofereau un nou suport de reflecție, de extensie a dialogului metafizic, pe seama unui sim-

turghiei, există un moment tulburător când preotul clamează: „Ușile, ușile!”, invitând la separarea celor chemați de cei nechemăți, a lumii sacre de cea profană. *Janus* din mitologia latină era inițiatorul în mistere și purtătorul cheilor de la poarta solștiului, precum Sf. Petru, în lumea creștină, deține cheile raiului. Folclorul nostru e plin de referințe consonante. Poarta maramureșeană, somptuoasă, are și o replică modestă, aceea ușă strâmtă și scundă prin care se intră numai „lăturiș”, silind pe oricine să-și vadă măsura. Un călător ostenit, un pelerin al speranței așteaptă parcă toate ușile.

DIN ATÂTEA uși întâlnite în urbea unor osteneli cvasicincantare, Val Gheorghiu a ales câteva, îndeosebi din spațiul civil, pentru a le fixa pe pânză și a le rândui apoi într-o expoziție, la Iași (1995) și la Veneția (2000), iar acum într-o carte plină de sugestii pentru iubitorii de artă, ca și pentru fideli

sub o vegetație așa de opulentă, pe când alta, surprinsă pesemne iarna, e vegheată de un trunchi desfrunzit și melancolic.

Ușile lui Val Gheorghiu denotă, ca toată pictura lui, o aplecare spre esențial, o regândire a lumii, a realului în ansamblu. Ușile se pretau de minune la o lectură plastică precum aceea propusă în albumul de față. Dincolo de ele, abia sugerată, o lume solemnă sau umilă, după caz, invită oricum la atitudine comprehensivă. Memoria ei se regăsește în suita de imagini cuprinse în album, confirmând o dată în plus acel *genius loci* pe care străinul de cetate îl recunoaște, fără a-l defini totdeauna, la Iași. Pictorul însuși pare că se apropie, respectuos și tandru, de valorile specifice locului, așa cum făcuse altădată în Dorohoiul natal, la Voroneț sau la Ardeluța, stabilind firește analogii și misterioase conexiuni, ca în acea „etnografie spirituală” la care s-a referit cândva, studiind *viața formelor*, H. Focillon.

c r o n i c a   p l a s t i c ă

de Pavel Șușară

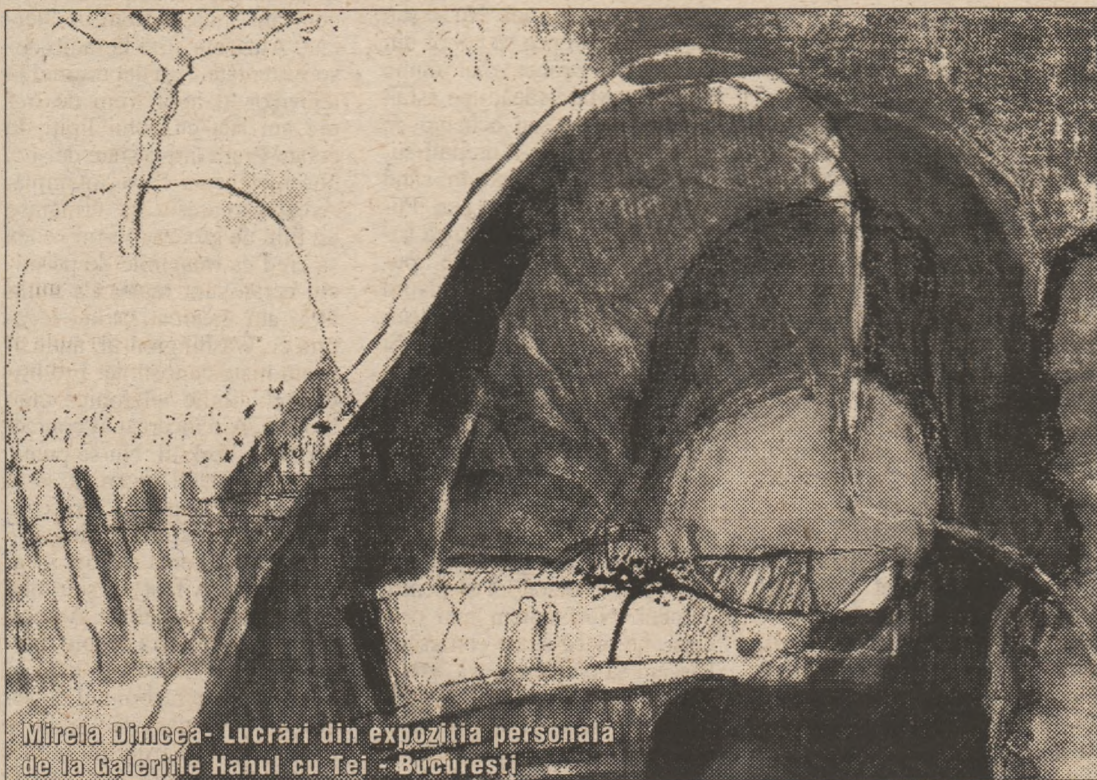
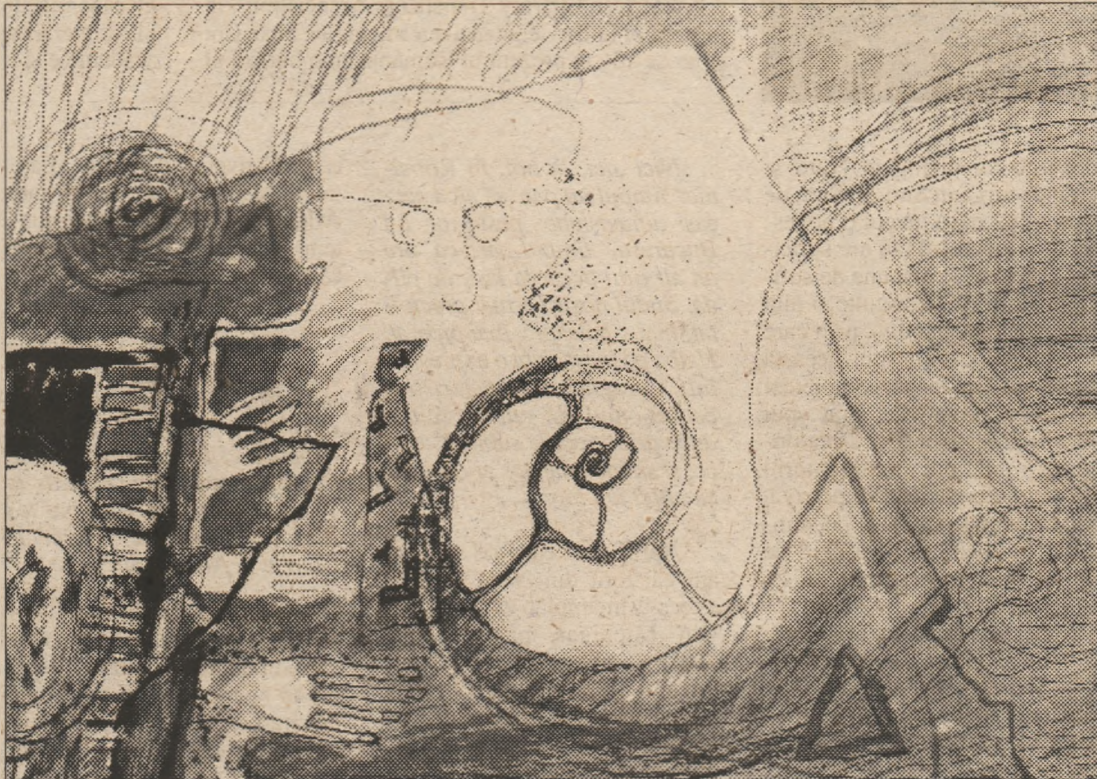
O revoluție de catifea

În fața efectelor din pictura lui Vasile Grigore se lasă acum sedusă, dar nu prin vreo influență directă, ci printr-o cercetare pe cont propriu, de arhitecturile cromatice din categoria celor acreditate de Teodor Moraru și de spiritul analitic, de lectura sub microscop, pe care Florin Ciubotaru le-a impus în pictura noastră de astăzi. Afină spiritual cu cei doi, prin aspirațiile de constructor și prin vocația a-

nalitică, Mirela Dimcea se individualizează indiscutabil prin modalitățile de abordare a imaginii. Ceea ce o interesează pe ea în primul rând nu este arhitectura finită, statutul definitiv pe care îl primește culoarea din momentul coagulării ei într-o formă optimă, așa cum se întâmplă la Teodor Moraru, ci traseele exprimării, jocurile de imponderabile pe care limbajul și le asumă pînă în clipa în care

devine apt să primească o anumită corporalitate. Dar chiar și atunci, în momentele în care totul pare așezat într-o perspectivă legitimă, atît din punct de vedere formal, cît și din punct de vedere expresiv, natura convențională a imaginii pare a-i sabota realitatea acesteia, plasînd-o undeva în zona efemerului și a reversibilității. Și în ceea ce privește aspectul celălalt al picturii sale, cel lăuntric, acela în care

vecinătatea lui Ciubotaru poate fi invocată fără a forța nota, se întâmplă, oarecum, același lucru. În vreme ce Florin Ciubotaru construiește forme solide prin orchestrația halucinantă a unor detalii mereu ținute sub control, Mirela Dimcea folosește detaliul și își exercită vocația analitică doar spre a determina zonele de fragilitate a imaginii, acele puncte de tensiune prin care ea își exhibă și își sancționează structura. Fire hipersensibilă, dar coerentă lăuntric, aparent sigură pe sine, însă vulnerabilă și expusă în esență, artista construiește acele forme prin care dinamica personalității ei își echilibrează tentațiile contradictorii. Ambiguitatea formă/limbaj, soliditate/transparență, construcție/disoluție, deși, pînă la un punct, ține în mod evident de strategiile unei gândiri plastice sigure pe sine, de aici acolo ele sînt, cu certitudine, fatalități ale unui temperament artistic marcat de polarități. Și tocmai în consecința acestui partaj onest între motivația lăuntrică a exprimării și gîndirea profesională activă, se naște un gen de pictură în care nu intervin nici factori de perturbare ce țin de prea severul proces al elaborării, și nici bruiaje de fond, născute dintr-o instinctualitate fără cenzură. Rafinată și puternică în aceeași măsură, bine argumentată estetic și coerentă expresiv, pictura Mirelei Dimcea nu este una șocantă, dar este una prin care fenomenul artistic însuși transmite un semnal de siguranță și de vigoare. Deși, în tăietură proaspătă, rupturile și salturile revoluționare, mai mult sau mai puțin sîngeroase, au o mare putere de impact și impresionează tocmai prin ieșirea din normă și din sacral, în momentul imediat următor ele se dovedesc a fi, de multe ori, simple gestulații și strigăte în pustiu, în vreme ce mișcările aparent lente, dar care lucrează chiar la fundamentul unui fenomen sînt, în mod doar aparent paradoxal, evenimentele cu adevărat cruciale. În acest sens, nu insurgența Duchamp, cel care a negat vehement arta muzeificată, a schimbat radical fața picturii moderne, ci provincialul Cezanne, care n-a ieșit din bidimensional și n-a incendiat simbolic nici măcar vreo casă memorială. La urma urmei, regîndirea fenomenului din chiar spațiul său de referință și reconstrucția acestuia cu propriile lui instrumente constituie adevăratul patriu al oricărei creații artistice. Și Mirela Dimcea tocmai acest lucru încearcă să-l facă. Iar dacă ea nu revoluționează acum din temelii pictura românească, dacă nu-și transformă acțiunea artistică într-un adevărat carnagiu, în mod cert, asemenea multor tineri din generația ei, o revoluție de catifea tot face, adică îi analizează lucid posibilitățile și îi reconfirmă vitalitatea. ■

Mirela Dimcea - Lucrări din expoziția personală de la Galeria Hanul cu Tei - București

DUPĂ ce, inițial, a absolvit Facultatea de Filosofie, Mirela Dimcea a devenit eleva lui Vasile Grigore, iar de mai bine de trei ani este o prezență constantă și discretă a sălilor de expoziții. Acum se găsește la cea de-a doua sa personală, deschisă cu puțină vreme în urmă în minusculele galerii de la Hanul cu Tei. Prima observație care se poate face, pornind de la lucrări, este aceea că Mirela Dimcea, deși se află abia la începuturile carierei, nu își trădează în nici un fel contextele formației și nu pare din cale-afară de receptivă la somațiile și la presiunile momentului. Mai înții, în ciuda tentației multor tineri artiști de a abandona expresiile tradiționale în beneficiul celor neconvenționale, fie pentru insolitul experienței, fie din rațiuni mult mai practice care țin de șansele nemijlocite ale susținerii și ale promovării, Mirela Dimcea a rămas fără echivoc în spațiul picturii de sevalet. În al doilea rând, deși este absolventă a Filosofiei, cu tot ce comportă acest lucru, de la modelarea gîndirii și pînă la deprinderile exprimării narative, ea nu a lăsat să transpară în propria-i pictură, nici în termenii cei mai aluzivi, date ale vreunei discursivități de tip literar sau incifrări tipice pentru cei obișnuiți să manipuleze concepte și abstracțiuni. În al treilea rând, și poate că aici tîna artistă stabilește realmente o performanță, deși a fost eleva lui Vasile Grigore, ea nu a preluat absolut nimic din datele evidente ale picturii acestuia, pictură cu o putere de contagiune irezistibilă pentru mulți dintre elevii săi și care tot pe mulți l-a aruncat în captivitatea celui mai elementar epigonism. Dacă nimic exterior nu poate fi perceput în preocupările mai largi și în lucrările propriu-zise ale pictoriței, în ceea ce privește tipul ei de sensibilitate și gîndirea plastică aplicată, lucrurile sînt destul de evidente. Preocupată în particular de problemele stricte ale limbajului, de capacitatea culorii de a purta și de a transmite informații, Mirela Dimcea a traversat, pînă acum, două etape importante: prima dintre ele, prezentă prevalent în cadrul expoziției sale anterioare, cea de la Muzeul Literaturii din 1999, privește relația directă dintre limbaj și un anumit pre-text formal, în speță chipul uman redus la o schemă aproape abstractă, iar cea de-a doua, care constituie, de fapt, chiar miza actualii expoziții, privește resursele și energiile interne ale culorii, capacitatea ei neinfluențată din afară de a se organiza și de a se ridica, de la amorf și de la non existență, la structură și la semnificație. Preocupată vizibil de acest potențial ascuns al culorii și al limbajului, pictorița care a rezistat cu atîta fermitate

Sean COTTER:

„Libertatea și democrația – valori pe care trebuie să le apărăm cu orice preț...”

NĂSCUT la 8 septembrie 1971, Sean Cotter a studiat științele umaniste la Universitatea din Dallas, Texas. Membru al Asociației Traducătorilor de Literatură Americană, (American Literary Translators Association), instructor la Universitatea din Michigan, Sean Cotter se află în prezent în România cu o bursă Ful-

bright pentru proiectul cu tema „Lucian Blaga, traducător”. Doctoratul său are ca subiect teoriile traducerilor din modernismul românesc și american. Între anii 1994-1996 a fost profesor de engleză la Liceul „Al. I. Cuza” din București. A publicat lucrări critice, traduceri și poezii în reviste academice și literare din SUA.

Foto: Michael Astner (Obiectiv)

Dragă Sean Cotter, ți-ai însușit foarte bine atât limba română, cât și multe cunoștințe legate de literatură și cultura din spațiul românesc. N-aș dori să discutăm aici despre România ci, mai degrabă, aș dori să ne spui câteva cuvinte despre America, despre surprizele pe care ți le oferă, despre contrastele ei...

Atunci când călătoresc în America, dintr-o zonă în alta, e ca și cum aș călători dintr-o țară în alta. Ba chiar mai mult, când trec dintr-un stat în alt stat, am uneori senzația că părăsesc un continent, Europa, să zicem, și pătrund în Africa. Contrastele dintre regiuni sunt foarte mari. Și oamenii, nu vorbesc de înfățișare, ci de mentalități, obiceiuri, au un comportament diferit în funcție de zona în care habitează. Uneori, în SUA poți să faci nu numai o călătorie în spațiu, ci poți călători și în timp și din secolul XX sau din secolul XXI să nimeriști în secolul XIX sau mult mai jos, în plin Ev Mediu sau în comuna primitivă. Aceste chestiuni, desigur, un european nu le poate înțelege. El percepe America în felul lui. Dar America este complexă. De pildă, eu sunt sudist, dar locuiesc în nord. Diferența dintre Nord și Sud e colosală.

În ce constă această diferență? E vorba de obiceiuri, de limbă, de mentalitate?

Fiind de formație umanistă, mă preocupă în special diferențele în ce privește limba. În primul rând, venind din Nord în Sud, sesizezi o diferență de ritm și de accent. E vorba însă și de mentalitate. De felul cum

decurge un dialog în Nord și cum decurge în Sud. În Sud, de exemplu, dacă începi o poveste, interlocutorul tău are suficientă răbdare și dispune de suficient timp ca să asculte o altă poveste, introductivă, prin care îi explici de ce-i spui această poveste. Iar ca să completezi povestea principală, mai spui încă una la final. Povestea durează mult, dar interlocutorul nu se plictisește, ci dimpotrivă, te ascultă cu interes și cu zâmbetul pe buze. El este avid de cunoaștere. În Nord, nu există timp pentru trei povești comasate într-una singură. Nordul nu dispune de atâta timp cât Sudul. Povestea din Sud narată în Nord trebuie să fie un simplu rezumat. Un fel de haiku epic.

Care ar fi explicația acestor diferențe de mentalități?

Nu știu. N-aș vrea să mă hazardez făcând afirmații neacoperite sau să spun niște lucruri insuficient aprofundate. Poate e vorba de istoria noastră. Este vorba de război. Mai este vorba apoi de diferența dintre industrie și agricultură. Și de multe altele. În Sud, nu trebuie să ne grăbim. Nimeni nu te biciuie din urmă. Vezi câmpuri întinse, vezi culturi, vezi ape, drumuri, privești cerul înalt, curbat deasupra plantațiilor, privești oamenii și animalele, norii și simți că n-ai nici un motiv pentru grabă. Viața trece oricum. Mai încet sau mai repede. Dar tot trece. În Sud se savurează clipa, visul. În Nord, simți trepidăția. Percepi ritmul lumii contemporane. Nebunia ei. Ritmul mașinilor, zgomotele, accelerația, toate acestea te fac să te grăbești...

Nici aici, la noi, în România, timpul nu pare să aibă aceeași dimensiune peste tot. La București, timpul pare că are un alt ritm decât la Iași, de pildă. Sudul nostru e mai precipitat, mai... balcanic, mai piperat. Halba pe masă, iată o expresie a lui Caragiale, caracteristică pentru omul din sud. Ea se traduce prin: treci la subiect, amice, și spune odată ce ai de spus, că altfel iau foc...

Apropo de ceea ce spui tu, am călătorit din Nord în Sud, asta s-a întâmplat vara trecută. Din Michigan până-n New Orleans, am călătorit cu patru prieteni. Când am ajuns în Sud, am rămas mirat. Mirat pentru că pe autostradă am văzut o mulțime de pantofi. Cădeau din mașini. Pantofii păreau că aleargă singuri pe autostradă. Nu se știe încotro. Îmi venea să cobor din mașină, să probez mai multe perechi... Mai vedeam pe asfalt pălării, cămăși sau ochelari de soare. Imagini de-a dreptul suprealiste. Din când în când descopereai și câte un ziar. Puteai să te așezi pe marginea șoselei și să citești ultimele noutăți, în liniște. Prietenii din Nord m-au întrebat: "De ce sudistii n-au grijă de pantofii lor?". Și eu le-am zis: "Aici călătorim cu ușile deschise, și în timpul călătoriei spunem povestiri sau conversăm sau ne gândim la ele, și atunci nu observăm că pantofii ne cad din picioare. Călătorim cu ușile deschise. Ne aerisim și la propriu, și la figurat. Aceasta a devenit o metaforă și pentru oameni. Noi suntem mai deschiși, ne place să ne confesăm. Riscăm să pierdem ceva, vreun obiect, vreun pantof, vreun pieptene, un ruj, o oglinjoară, o pilă de unghii, sau alte fleacuri, dar în același timp câștigăm

ceva. Conversând cu alții, aflăm multe lucruri despre noi înșine. Aflăm cum suntem și cine suntem. Acesta-i adevărul nostru câștig.

Trecând peste diferențele acestea dintre Nord și Sud, să discutăm despre tragicul eveniment care a zguduit nu doar America ci întreaga lume... Ce impact au avut atentatele de la 11 septembrie 2001 asupra ta? Prin ce experiențe ai trecut? Cum ai depășit șocul?

Citeam o carte. Eram absorbit cu totul de lectură. Deodată, în cameră a intrat o vecină de apartament, o arăboaică din Iran, era extrem de precipitată, și mi-a spus să deschid televizorul. Nici ea nu știa exact ce se întâmplă, dar părea, după cum am spus, extrem de alertată. Auzise o știre la radio despre atentate. Am dat drumul la televizor și apoi timp de trei ore am stat cu ochii lipiți de ecran. Eram într-o stare de șoc. Nu înțelegeam ce se întâmplă. Aveam impresia că urmăresc un film de groază, nu-mi venea să cred că imaginile de pe micul ecran sunt reale. Ca mulți alții, am încercat să iau legătura cu Washington-ul, unde aveam niște cunoștințe. Era imposibil: liniile telefonice erau blocate. Am încercat să contactez New York-ul. Nu se putea. Toți americanii încercau să ia legătura cu capitala. Așa că a trebuit să mă mulțumesc cu ceea ce-mi oferea radioul și televiziunea. A fost un șoc total pentru toată America. Apropo de discuția noastră despre diferența dintre Nord și Sud. În Sud memoria războiului de secesiune a rămas vie. Sudul a pierdut. Și a pierdut nu numai războiul, ci o întreagă cultură.

Cei din Sud au spus: "Noi suntem obișnuiți să supraviețuim unei tragedii. Am mai trecut prin asta. Dar cei din Nord, nu". Prin urmare, au suportat mai bine șocul.

Care sunt urmările? A crescut tensiunea în societate?

Da. S-a instaurat un climat de suspiciune și neîncredere între oameni. Acum nu știm în cine ne putem încredere și în cine nu. Am să-ți povestesc o scurtă întâmplare. Am primit într-o zi un mic colet. Prin poșta rapidă. Curierul care a venit să-mi înmâneze coletul a avut probleme la parcare. A trebuit să aștepte să iasă din spațiul de parcare un alt automobil în care se afla, cine crezi, tocmai vecina mea de etnie arabă. Acest lucru l-a iritat peste măsură. L-am văzut extrem de nervos și m-am gândit: iată cum se propagă psihoză. Dacă ar fi avut posibilitatea s-o linșeze, curierul n-ar fi stat pe gânduri. "Uite ce se întâmplă când le dăm voie arabilor să ne invadeze țara, a spus. De condus o mașină cum trebuie nu sunt capabili să învețe, în schimb ne bombardează țara..." În America a crescut xenofobia.

Care a fost atitudinea autorităților?

Sunt unii care încearcă să profite de pe urma fricii noastre. Se spune tot timpul că după atentate lumea s-a schimbat definitiv. Mi-ar face plăcere să cred că nu e adevărat. Noi vrem să trăim cum am trăit și înainte de atentate. Pentru noi, libertatea și democrația sunt niște valori pe care va trebui să le apă-

răm cu orice preț. Vorbeam însă de faptul că unii încearcă să profite de pe urma evenimentelor și să ne limiteze drepturile. După aceste atentate, au fost arestați abuziv 300 de oameni. FBI-ul a cerut mai multe prerogative. Și le-a obținut, legal sau mai puțin legal. Și acum va trebui să aducă dovezi că a avut nevoie de puteri sporite. Mie mi-e frică de acest lucru. Mie-e frică pentru că îmi dau seama că dacă nu vor găsi dovezi reale, le vor inventa. Vor inventa vinovați.

Ce atitudine are populația, omul de rând, față de arabi?

Sunt oameni și oameni. Uneori, reacțiile sunt nejustificate. Populația trebuia cumva prevenită, educată în așa fel încât să nu intre în panică atunci când vede un arab. Blair, premierul britanic, a avut o reacție promptă. El a spus că trebuie să percepem lucrurile mai nuanțat și să nu vedem în fiecare arab un fanatic și un terorist. Islamul nu se reduce la terorism. Reacția președintelui nostru a fost ceva mai lentă. El a luat atitudine abia după ce trei oameni au fost linșați în stradă. La nivelul psihologiei masei se simte însă și un alt efect. După atentate, ne-am dat seama că suntem limitați și că nu cunoaștem decât foarte puține lucruri despre alte civilizații. Acum vrem să avem cât mai multe informații despre lumea arabă. Și nu numai despre lumea arabă, ci și despre, să zicem, țările din estul Europei. În scurt timp, din librării au dispărut toate cărțile care se refereau la arabi. De la cultură, până la politologie și religie.

Americanii au început să citească, să afle ce se întâmplă dincolo de ei. Acesta-i un efect pozitiv. În plus, se țin foarte multe conferințe despre Islam. Vrem să înțelegem de unde vine această ură față de Statele Unite. Acum se citește enorm. Da, ne-am dat seama că suntem închiși, izolați. Limitați la sistemul nostru de valori.

Făceai la un moment dat, într-o discuție, o paralelă între ceea ce s-a întâmplat în România în timpul Revoluției și ceea ce se întâmplă acum în SUA...

E vorba de un anumit limbaj. M-am referit la teroriști. Putem să căutăm teroriști peste tot. Dar cine știe cu adevărat cum arată un terorist? Nici în România, după atâția ani care au trecut de la Revoluție, problema teroriștilor nu a fost lămurită. Unii au impresia că orice arab e un terorist. Aceasta o simți cel mai bine pe aeroport. Polițiștii intră imediat în alertă când văd un arab american. Îl controlează la sânge. De altfel, controlul la aeroporturi s-a înăsprit. Trebuie să treci prin câteva filtre înainte de a te imbarca. Pierzi acum o groază de timp pe aeroport așteptând la rând să fii controlat. O știu din propria mea experiență. La aeroport am fost controlat de trei ori până să pot urca la bord. Dacă unghiera pe care o aveam ar fi fost prevăzută cu un cuțitaș, mi-ar fi fost confiscată. Or, înainte se circula liber. Una din consecințele imediate ale acestor fapte este că lumea a început să circule mai mult cu trenul. Traficul de călători de pe aeroporturi s-a diminuat considerabil. Pe aeroporturi s-a instaurat o atmosferă ca în "Ferma animalelor" de Orwell. Trăim într-o societate în care individul începe să fie supravegheat. Am impresia că regimul dictatorial din Est se mută încetul cu încetul în Vest. Încep să înțeleg acum mai bine și realitatea românească, totalitarismul anilor '80, pe care l-am aflat din cărți, cât și Revoluția. Mă refer la obsesia teroriștilor. FBI o să caute dovezi. În timp ce România și statele din fostul lagăr sovietic trec spre democrație, America se îndreaptă spre un regim autoritar. Și apropo de Orwell: nu am avut prea multe informații nici despre războiul din Afganistan. A trebuit să ne mulțumim cu cele transmise de comandament, care sunau exact ca în Orwell. Adică: "Am reușit o mare victorie". Mi-e frică să nu pierdem ceea ce am câștigat de-a lungul secolelor, libertatea și democrația. Să nu aruncăm, cum se spune, odată cu apa din găleată și peștii care sunt în ea.

**Interviu realizat de
Nichita Danilov**

„Decesul comunismului” și receptarea lui Cioran în SUA

STIM că Mircea Eliade, Eugen Ionescu și Emil Cioran, această trinitate de aur a modernismului românesc din exil, și-au petrecut o importantă parte din viață în România. Foarte târziu însă a apărut în SUA un interes pentru viața lor din perioada interbelică, când culoarea cămașii, brună în Germania, neagră în Italia și aici, verde, exprima un anumit mod de-a fi. Poate ar fi interesant să propunem câteva explicații legate de cazul unuia dintre cei trei, Emil Cioran. În ultimul timp el a beneficiat de multă atenție în România, și această atenție, acordată de critici care cunosc bine perioada interbelică, ne dezvăluie un alt Cioran. Studiul operei sale deschide un alt drum situat între creație și viața lui.

Pentru a fi posibil să accedem la această parte a biografiei sale, a fost nevoie de două decese. Întâi, a fost necesară moartea scriitorului, ca să fie publicate jurnalele, scrisorile, manuscrisele, toate documentele revelatoare în ceea ce privește viața sa interioară. Numai atunci am putut scrie despre perioada pe care Cioran a vrut să o lase îngropată sub nisipul timpului. Al doilea eveniment semnificativ a fost "moartea comunismului". Atunci cărțile sale au fost reeditate. Dar și mai important este faptul că în Vest, în timpul războiului rece, aveam o poveste propagandistă, gata-făcută, care ne servea când ne imaginam cazul cuiva fugit din Europa de Est. Ne mândream că știm cum se trăiește acolo: „viața e grea, nu au ce să mănânce, e iarnă tot timpul, soarele nu există. E firesc că vor să vină la noi în Vest, unde măcar există soare.” Sub o astfel de propagandă, nu era nevoie să ne mai gândim la timpul pe care Cioran l-a petrecut în România, chiar dacă el a părăsit țara înainte de căderea Cortinei de fier. Odată cu teritoriul, am cedat, din păcate, comuniștilor și o parte din istoria acestei zone.

În Statele Unite, Cioran este citit, desigur, mult mai puțin decât în Franța, dar și mai puțin decât în Germania sau Spania. Până nu demult, studiile scrise la noi despre Cioran nu atingeau un nivel prea înalt. Motivul se găsește, de această dată, nu în istoria războiului rece, ci în textele autorului. Cioran, ca și Dante, scrie fabricând un personaj pe care îl cheamă tot Cioran. Ne putem da seama după deosebirea dintre caietele lui, care sunt uneori chiar banale, și textele rafinate și ironice pe care Cioran le-a lucrat, până ce-a ajuns la o mare dexteritate verbală. Mulți dintre criticii noștri erau atât de pasionați de personajul Cioran, încât nu vroiau să caute o altă biografie decât cea prezentată în textele scriitorului din Rășinari. Este, până la urmă, un răspuns corect, adică sprijinit de text. Cioran spune (în *Despre neajunsul de a te fi născut*) că ceea ce este cu adevărat interesant nu e ideea, ci biografia minții care o produce, curbele și sinuozitatea drumului, jocul în care mintea se întoarce împotriva sa. Cioran așa și scrie - nu scrie idei, ci ne oferă o biografie. Critica a greșit confundând-o pe cea reală cu cea imaginată. De fapt, biografia aceasta aparține personajului Cioran. Opinia aceasta are rădăcini și în opera sa în limba română: o găsim în *Lacrimi și sfînți* astfel: „Sfințenia în sine nu e interesantă, ci numai *viețile* sfin-

ților; procesul prin care un om renunță la sine și apucă pe căile sfințeniei...”. Cioran în sine nu e interesant, interesant rămâne însă personajul, Sfântul Emil. Studiindu-l pe Cioran, devenim hagiografi. Așa că citim blasfemiile lui atât de încântătoare despre istorie, insomnie și lume ca și cum ar fi simple declarații despre autor. Nu căutăm un autor în afară de personajul care face confesiunile. Puritatea lor sfântă ne orbește.

ACUM situația începe să se schimbe, și, încet-încet, crește interesul față de viața autorului Cioran, ca și față de perioada interbelică petrecută de el în România. Au fost traduse în America două cărți, *Pe culmile disperării* și *Lacrimi și sfînți*, și odată cu ele au început să apară studii în reviste cu o circulație mai mare decât cea academică, precum *The New Yorker*. Așa că, atunci când am venit în România, acum trei luni, am căutat să găsesc opiniile scriitorilor și ale criticilor români despre viața și opera lui Emil Cioran. Între foarte multe articole, cărți și conferințe, mult mai multe decât mă așteptam, mărturisesc că am fost captivat de studiul Martei Petreu numit *Un trecut deocheat: Schimbarea la față a României*, apărut acum trei ani. Cartea are multe calități, este foarte detaliată și sintetizează sursele existente, dar cea mai interesantă este partea finală, pe care Marta Petreu a scris-o cu o creativitate cu adevărat scriitoricească.

Un trecut deocheat... examinează două aspecte: în ce măsură a simpatizat Cioran cu mișcarea legionară și ce a însemnat ulterior această parte din viața sa. Petreu susține că, într-adevăr, Cioran a simpatizat cu Hitler și, de aceea, cu fascismul românesc. Dar a făcut-o în felul lui carnavalesc, așa încât nici Codreanu nu l-a considerat în nici un fel de ajutor. Cu această înțelegere, Marta Petreu dă o nouă perspectivă asupra operei scrise de Cioran în franceză. Citind în întregime, ea a căutat toate referințele la România, la anii '30 sau la fascismul românesc. Într-un capitol intitulat „Spovedanie”, a adunat toate aceste referințe și a creat un text nou, scris numai cu cuvintele lui Cioran, în care el mărturisesc că trecutul lui a constituit o eroare. Scrie Petreu: „din această «spovedanie»... se vede foarte clar că a fost preocupat, săcâit să-și lămurească relațiile cu propriul său trecut” (p. 402). Dar numai și numai dacă înțelegem biografia lui, cea reală, putem găsi eoul care străbate prin cărțile lui: „regret... regret... regret.”

Volumul *Un trecut deocheat* ne oferă un ochi nou prin care să vedem opera lui Cioran, o privire care ne lipsește nouă în America, și de care avem neapărat nevoie. Să considerăm biografia și textele autorului asemenea a două laturi ale unei singure prăpastii. Numai dacă definim, pe o parte, biografia scriitorului, într-un mod detaliat cum face cartea Martei Petreu, și pe altă parte citim atent textele, putem să aruncăm o privire profundă în golul care le leagă, să ascultăm ceea ce răsună în întunericul ce se deschide între viața și opera unui scriitor.

Sean Cotter

Cerul

De la aceasta trebuia început: de la cer.
Fereastra fără de pervaz, fără giurgiuvea,
fără geam.
Un orificiu și nimic în afara lui,
un orificiu larg deschis.

Nu trebuie să aștept noaptea cu stele,
nici să-mi înalț capul să pot vedea cerul.
Cerul îl am în spate,
la îndemână și pe pleoape.
Cerul mă înfașă ermetic
și mă ridică de jos.

Chiar și munții cei mai înalți
nu sunt mai apropiați de cer
decât văile cele mai adânci.
În nici un loc nu-i mai mult cer
decât în altul.
Norul la fel de categoric
e strivit de cer ca mormântul.
Cârțița la fel de sus e pe culmi,
e ca o bufniță ce bate din aripi.
Ceea ce cade în prăpastie
cade din cer în cer.

Cerul e pretutindeni prezent
chiar și în întunecimea pielii.
Mânânc cer, elimin cer.

Sunt o cursă într-o cursă,
un locuitor locuit,
îmbrățișat în îmbrățișare,
întrebare în răspuns la întrebare.

Împărțirea în pământ și cer
nu-i cea mai bună modalitate de-a gândi
despre acest întreg.
Îți permite numai să supraviețuiești
la o adresă mai exactă,
mai rapid de găsit.

Dacă aș fi căutată,
Semnele mele distincte
sunt încântarea și disperarea.

Pisica din casa pustie

Cu moartea ta - nu speria pisica.
Căci ce să facă sârmana
într-o casă pustie
să se cațare pe pereți?
să se alinte preumblându-se printre mobile?
Nimic parcă nu-i schimbă
și totuși nu-s la locul lor.
Parcă sunt înțepenite lucrurile
și totuși date la o parte.
Iar seara,
seara lampa nu se mai aprinde.

Se-aud pași pe scări,
dar nu sunt pașii cunoscuți.
Mâna care pune peștele în farfurie
nu-i cea care i-l pune.

Ceva aici nu mai începe
cum începea odată.
Ceva nu se mai întâmplă
cum se întâmpla.
Cineva era aici,
a fost
și-apoi a dispărut dintr-o dată
și groaznic de dureroasă e lipsa.

S-a uitat prin toate dulapurile.
S-a urcat pe toate polițele.

S-a strecurat și pe sub covor să vadă.
N-a mai ținut seama de porunca data odată
a împrăștiat până și hârtiile.
Ce mai are de făcut?
Să doarmă și să aștepte.

Doar de s-ar întoarce el.
Măcar să se arate.
Atunci ar și afla
că nu trebuie să se poarte cu pisica așa.
Îi va ieși în întâmpinare,
cumva ca din întâmplare,
galeșă,
pe labe foarte încordate.
Iar la început -
nu va mai sări de bucurie în sus.

Dragoste la prima vedere

Amândoi sunt convinși
că dintr-o dată s-au îndrăgostit.
E frumoasă această siguranță,
dar nesiguranța e și mai frumoasă.

Cred că dacă mai devreme nu s-au cunoscut
nimic între ei n-a fost niciodată.
Ce s-o fi întâmplat însă pe străzile,
scările și coridoarele
pe care de mult s-au tot petrecut?

Aș vrea să-i întreb:
- dacă nu-și amintesc -
când au stat față în față
în niște uși?
dacă nu și-au spus scuzați într-o îmbulzeală?
dacă nu și-au spus în receptor, pardon greșeală?
- știu totuși răspunsul lor.
Nu, nu-și amintesc.

I-ar mira foarte mult,
că de-atâta vreme
întâmplarea le-a făcut festa.

N-a fost încă definitiv acel gata
care să le transforme soarta
să-i apropie sau să-i îndepărteze
să le iasă în față
și amintindu-le chicotul
să se dea la o parte.

Semne, indicii au fost.
Și ce dacă nu erau clare.
Poate acum trei ani
sau marțea trecută
o frunză le-a zburat
de pe un umăr pe altul?
A fost și ceva pierdut
care se înălța.
Cine știe
dacă nu mingea
prin tufișurile copilariei?

Au fost clantele de pe la uși
și butoanele soneriilor
pe care cândva
urme pe urme s-au așezat.
În sălile de așteptare
valizele una lângă alta au stat
Poate într-o noapte același lucru l-au visat
și după ce s-au trezit l-au uitat.

Căci fiecare început
înseamnă doar continuare
exact ca și-n anele
deschise totdeauna la jumătate.

Ziua de 16 mai 1973

E una din multele zile date
care nu-mi spune nimic.

Unde am mers în ziua respectivă,
ce-am făcut - nu știu.

Dacă în juru-mi s-ar fi comis o crimă
- sigur că n-aș fi ayut alibi.

Soarele a răsărit și-a apus
fără să fi știut.
Pământul s-a rotit
fără ca-n notes să consemnez ceva.

Mi-ar fi fost mai ușor poate să mă gândesc
că am murit puțin,
decât să spun că nimic nu-mi amintesc
cu toate că negreșit am trăit.

N-am fost doar spirit,
am respirat,
am mâncat,
am făcut pași,
care s-au auzit,
iar urmele degetelor mele
pe clante au rămas.

În oglindă m-am văzut.
Am avut ceva colorat pe mine
cu siguranță câțiva oameni m-au zărit.

Poate în ziua respectivă
am găsit un lucru pierdut mai devreme.
Poate am pierdut ce-am găsit mai târziu.

Sentimente și impresii m-au cuprins.
Acum totul e
precum punctele puse în paranteze.

Pe undeva m-am strecurat
undeva m-am ascuns -
Chiar nu-i grea arta
de-a dispărea din ochi.

Îmi tot bat capul
poate ceva prin crengile lui
adormite de-atâția ani
se va trezi zumzâind

Nu.
Evident cer prea mult,
chiar o secundă.

Împotriva orbirii

DUPĂ ce a obținut Premiul Nobel, în 1998, cu *Eseu despre orbire*, portughezul Saramago a intrat

între „toate numele” marilor romancieri. Volumul recent apărut apărut în seria de literatură universală a Bibliotecii Polirom, coordonată de Denisa Comănescu, scris în 1995, ilustrează pasiunea pentru alegorie a celui care a declarat că subiectul prozelor sale e „posibilitatea imposibilului, viselor și iluziilor”, reconfirmând zicerea din *Anul morții lui Ricardo Reis* (roman scris în 1984 – anunțat și acesta în traducere la Polirom): „*Cu vântul minții, cu același cuvânt poți spune adevărul, nu suntem ce spunem, suntem adevărați numai dacă alții cred în noi*”.

Labirinturi birocratice kafkiene adăpostesc o arhivă a stării civile în care sunt depozitate principalele date ale tuturor viilor și morților: un hangar paralelipipedic foarte înalt și din ce în ce mai adânc. La intrare se află stelajele cu cei vii, prezenți, cu noii născuți, apoi, pe măsură ce se acumulează noi date, dosarele sunt mutate în rândul doi, spre trecut, rândul devine trei și tot așa mai departe. Antropotecă, arhiva întregii omeniri –

oricum, o imagine „salvată” de imaginația autorului în ultimul moment înainte de răspândirea computerelor. Azi nu s-ar mai gândi nimeni la *asemenea* desfășurare birocratică în hârtoage. Funcționarul zilelor noastre n-ar mai semăna cu Senhor José, arhivarul-custode al omenirii în mers spre trecut. Nu s-ar mai rătăci nimeni printre labirinturi de dosare, precum tânărul care lucra la un arbore genealogic și care fusese descoperit din întâmplare, după șapte zile, aproape mort de inaniție, deși ronțaise de foame niște dosare vechi, macerate de trecerea secolelor (dosarele sunt trecute la „scăzământ” ca roase de șobolani – corect ar fi fost „un șoarece de bibliotecă”). Iar arhiva computerizată a zilelor noastre n-ar mai conține doar datele esențiale ale celor trecuți (data nașterii, părinții, bunicii, frații, religia, faptele și evenimentele importante din viață, anul decesului) – date mult prea schematizate pentru conturul identității unui om. (Cred că însuși Saramago, citindu-și propriul *site* pe Internet, bine ramificat, se felicită că a apucat să „dea drumul” parabolei sale înainte de a deveni desuetă).

Dintr-un fel de revoltă împotriva pierderii identității, Senhor José (alt-ego al autorului, José Saramago) se apucă să reconstituie bografiile a o sută de personalități, să îmbogățească viața acestora prin „conexiunile laterale” ce biografiile acestora le accesaseră, lucrând cățărât pe rafturi, în ciuda râului de înălțime, prin spațiul nebănuț de adânc. Destinul unei femei care și sfârșise existența prin sinucidere devine destinul propriei sale iubiri. Trebuie să afle cine a fost, s-o reîncarneze, să dea sens vieții ei și a lui. Fără căutarea și „îmbogățirea” arhivarului (adică a scriitorului, adică a demiurgului, metafora rostului artei, al literaturii, al Creațiunii, fiind evidentă) adâncul antropotecii ar fi lumea cealaltă, Neantul.

Un scriitor știe însă bine că fiecare om e ceva deosebit. Până la urmă, romanul pare o ilustrație a versurilor lui Goethe (*Höchstes Glück der Menschenkinder/ sei nur die Persönlichkeit*), pe tematica post-kafkiană a omului-număr, fără viață personală, cu accente borgesiene (lumea de apoi în rafturi) și sabatiene (prin reluarea „temei ochiului” din *Eseu despre orbire*, „*Dacă toți oamenii sunt orbi, ce importanță are cum se numește vreunul*”), ca să nu mai pomenim toată literatura recentă – Eco, Coelho – pe seama „numelor”. Oricum, citim probabil ultima scriere a mileniului „decăderii” (cum ar fi zis Ackroyd) cu acest subiect. Traducerea doamnei Mioara Caragea îmbracă ușoara schematizare a cărții într-o frumoasă limbă românească.

Cu ochi de copil

FILOSOFII predică morală, dar nu sunt în stare să se împotrivescă ispitei. Din înșelăciune poți scăpa doar revenind la Dumnezeu. Zece dușmani nu sunt în stare să-i facă omului rău cât își face el însuși.

A citi cu ochi de copil, spune laureatul Nobel 1978, e salvarea. Adulții judecă sub influența criticii literare. „*Dacă nu-ți place o carte, dă cu ea de pământ*”. Culorile vii, alternativele clare, subiectele simple, finalurile fericite, în care din toate necazurile - nazism, boli, sărăcie etc. - Dumnezeu și norocul intervin salvator, toate acestea ar fi chiar rețeta fericirii. Dar ce-i de făcut cu melancoliile, întrebările fără răspuns, cu toate problemele lumii în care nimeni nu poate să intervină („*Dacă Dumnezeu vrea o lume cușer, s-o facă El singur așa*”). Misterul vieții e complicat, agitat, și doar ascunzăturile - în somn, în moarte - dau răgaz de odihnă.

Povestea lui Herman Broder, refugiat în America după ce a fost salvat - prin ascundere în șura cu fân - de țărâncă poloneză Jadwiga, cu care s-a căsă-

Isaac-Bashevis-Singer. *Dusmance - o poveste de iubire*. Traducere și note de Anton Celaru. Editura Hasefer, București, 2002.

torit nu numai din recunoștință, ci și pentru că „*pe cât era ea de sinceră și cinstită, pe atât era el de prefăcut și înecat în minciuni*” - este povestea multor oameni care, prin suferință, au pierdut încrederea în semeni și se consideră îndreptați la duce-re-de-val. Din nevoie de iubire, de încredere, Herman trăiește simultan cu alte încă două neveste: Mașa, pasionată, bună acrită, salvată și ea din infernul hitlerist („*Mașa se aseamăna cu Șeherezada. Sărutările, mângâierile, clipele de grație arzătoare se împleteau totdeauna cu amintiri din ghetouri și lagăre, din peregrinările printre ruinele*

Poloniei”) și Tamara, fosta soție, despre care Herman crezuse că a fost împușcată, dar care reapare, imposibilul devenind realitate. În aparență comedie, plină de replici savuroase și încurcături dintre cele mai pitorești, tragedia celor hăituiți de destin se vădește ca atare abia în final. Herman dispăre, Mașa se sinucide, Tamara și Jadwiga cresc împreună (uitând ura) copilul celui care a avut în zadar bune intenții. Ori, faptele sunt cele care dau identitatea. De ele îi e mai simplu omului să se ascundă. „*Nu există nimic ca somnul. Tot restul e înșelătorie și aparență*”.

Povestea, scrisă, ca toate cărțile lui Bashevis-Singer, în idiș („*limbă care are mai multe vitamine*”), talmăcită apoi în engleză, se citește cu sufletul la gură. Traducerea și notele domnului Anton Celaru redau înțelegerea acestei cărți clădită de umor, energie, înțelepciune și suferință. Nimic schematic, totul proză adevărată și vie, pe care nimeni nu o va trânti de pământ, ci o va pune în raftul de recitit.

La spionat cu ochiul fermecat

COMIC de limbaj, de situație, umor sec, uneori macabru, dialoguri sarcastice, ironie de toate nuanțele, până la expresia ei cea mai tăioasă. Pentru a întruni acest summum, Jonathan Coe a ales o galerie de personaje culte, pline de viață și energie – în general studenți și studente dintr-un campus universitar. Pe locul unde aceștia își completau studiile se va găsi mai târziu o „casă a insomniacilor”, cu aceleași personaje care fuseseră tinere. Ca să poată contrapune ironia unei construcții sociale astenice, romancierul îi atribuie medicinistului Gregory Dudden (ce întrerupe replicile celorlalți ca să le poată nota drept factologie pentru următoarele sale lucrări și proiecte) rolul de om-schemă. Chiar și în clipele de amor, Dudden face experiențe, palpând, sub pleoapele închise, globii ochilor iubitei: „*Hai la spionat/ cu ochiul fermecat*”. Râsul și plânsul se învecinează, se străvăd marginile normalului și ale anormalului.

Cu toate că personajele au țeluri precise și luptă pentru împlinirea lor, *Casa somnului* e o carte a neîmplinirilor. Fostul student, devenit doctorul Dudden, ratează experiențele de „desființare a somnului” (care ne cheltuiește peste o treime din viață) și moare în autoexperiment, în timp ce în laborator răsună ironic vocea lui Pavarotti, asurzitoare: *Nessun dorma*. Alt personaj-cheie, Terry, din ambiția de a ajunge mare cineast,

eșuează în a scrie critici despre kitsch-uri, falimentând revista ce i le-a publicat. Sarah Tudor, narcoleptică – de fapt personajul care-i permite lui Jonathan Coe să facă incursiuni în onirism, între vis și realitate – ajunge lesbiană și îl determină pe tânărul Robert, îndrăgostit de ea, să facă operație de transsexualitate. Robert, devenit doctorița Madison, îi scrie lui Sarah o poezie pe o fișă medicală (într-un fel, definiția acestui roman). Castel de nisip dus de apă ... „*nu pierdut, nimic pierdut deocamdată*”.

Ca orice englez, Jonathan Coe nu uită să înțepe din când în când spiritul exagerat de pragmatic, superficialitatea spirituală și foamea de *success-stories* a „Lumii noi”. Savuros dialogul cinefilului Terry cu un tânăr american: întrebare ce părere are despre Pasolini, acesta spune că preferă chiftetele; în

Jonathan Coe. *Casa somnului*. Traducere, postfață și note de Radu Paraschivescu. Editura Polirom, 2001.

schimb, la tortellini: îi plac mai ales cele din perioada de început, „alea alb-negre”. Speculând greșeli de numerotare a notelor de subsol dintr-un articol redactat tot de Terry: membrii celebri ai unui partid sunt mutați în cel advers, papa ajunge să declare că una din operele sale de capătăi a fost „*Limba păsărilor*” (și alte titluri porno) etc. Procedul e străvechiul *imbroglio*, încurcătura; aplicarea lui, însă, la un „aparat critic”, pare a fi descoperirea autorului.

În titlul postfeței, „*Potirul sfântului Graal. Instrucțiuni de folosire*” traducătorul Radu Paraschivescu (al cărui talent e încununat în *Somnlocviul* final) surprinde exact ambiția misterioasă științifică a romanului. Ochiul (divin), somnul (moartea), amorul, armonia universală, toate marile simboluri ale lumii sunt păstrate între copertile unui științific dosar. ■

contrafort

de
Mircea Mihaies

CÂND un segment important din propria-ți bază de masă îți spune că ești beat, nu-ți rămâne decât să mergi la culcare. Când o pătură reprezentativă pentru ideile tale politice te invinuiește de "genocid" probabil că, prin analogie, ar trebui să-ți tragi un glonte în cap. În această situație se află PSD-ul. Capitalizând gras atât erorile de neiertat ale fostei guvernări CDR-iste, dar și câteva dintre realizările ei (mai ales de politică externă), stânga leninistă din România a revenit la putere promițând că va transforma ruina în palat și frigiderul în corn al abundenței.

Evident că dl Năstase are dreptate atunci când dă vina pentru situația din țară pe toți cei doisprezece ani de guvernare post-comunistă. Dar el nu mai are dreptate atunci când uită cu câtă pompă a promis partidul său că, printr-o mișcare a baghetei magice, va face din România țara laptelui și-a mierii. Așteptările erau, în anul 2000, cu atât mai vârtoase cu cât economia intrase pe-o discretă pantă ascendentă. Ce s-a ales din creșterea prognosticată, cum de inflația rămâne la cote înspăimântătoare nu se grăbește nimeni să ne lămurească.

E drept că pesedeii n-au avut cinismul antemergătorilor, de a ne spune că o dată cu venirea lor la putere se vor sacrifica șefii, și nu bietul cetățean care-a ajuns să fure până și apa de la robinet. Așa se explică de ce parlamentarii n-au avut nici un scrupul să-și voteze, la unison, un nou șir de avantaje. Cu cât mai rău la bază, cu atât mai roz-bombon la vârful piramidei. Cu un cinism posibil doar într-o țară de vânători și pescari, parlamentarii au decis că trebuie să li se verse în cont diurnă nu doar pentru zilele când se află la serviciu, ci și atunci când stau acasă, în preajma soaței, a secretarei-amante și a diverse admiratoare din "teritoriu".

Printr-o singură mișcare, aceste bășici umflate au mai smuls o halcă din bugetul țării. Nimeni nu-și aduce aminte (iar d-na ministru Andronescu neagă vehement) că primul-ministru a ieșit, în octombrie 2001, pe posturile de televiziune și a anunțat, cu vocea-i caldă, intens colorată emoțional, că începând cu 1 ianuarie 2002 profesorii universitari vor avea salarii decente. A recitat fără să clipească un șir de cifre care, în acel moment, păreau, într-adevăr, decente. Nu

Pegra cu grade

mai mult, dar totuși decente.

A trecut ianuarie, a trecut și februarie, am intrat binișor în martie, iar din cuvântul premierului n-a mai rămas decât ondularea neliniștită a frizurii ministrului de resort, obligată să dea formă procedurală unei țepe politice de cea mai joasă extracție. Când, de 8 martie, același înalt personaj afirma lingușitor: "Destinul nostru este rezultatul șansei de a fi avut profesori extraordinari" nu m-am putut opri să constat: Extraordinari, însă cârpiți în fund! Când un profesor universitar este normat cu o sumă ce oscilează între trei milioane două sute de mii și patru milioane opt sute, în funcție de vechime și nu de eventuale calități, extraordinar e doar faptul că ei își pot plăti autobuzul pentru a ajunge la cursuri.

Cum să pretinzi unui lumpen-educator performanță, când amărățul de salariu nu-i ajunge nici de pâine, dar mi se spună că orice profesor poate da meditații. Dar dacă nu dă? Și dacă dă, o face pe timpul, pe energia, pe sănătatea lui — plătind și impozit statului nesătul pentru asta. Cât timp de perfecționare îi mai rămâne? Poate pe lumea cealaltă. Cu totul altfel stau lucrurile când vorbim despre cetățenii cu un rol social neclar — de la sepești la serești și de la parlamentari la șefii regiilor autonome. Acestora, nimeni nu îndrăznește să le spună "poate la anul vom dispune de mai mulți bani". Nu, pegra cu grade ori titluri parlamentare își satisfac nevoile pe loc, lăsând prostimea să viseze la viitorul de aur al omenirii.

Când vine însă vorba de profesori, lucrurile intră în ceață. Având ghinionul unor lideri sindicali fie vânđuți puterii, fie prostănaci, angajații din învățământ, deși posedă cea mai multă școală, sunt cel mai ușor de dus de nas. Probabil că intră în cauză și bunul simț mai pronunțat al acestei categorii. Presimțind apropierea furtunii, păpușarii Dâncu și Gușă ne-au pregătit câteva exemple de "grave infracțiuni" comise de cine știe ce amărăți de dascăli care-au luat plocoane. E foarte rău că au luat, însă de aici până la a-i prezenta drept sursa unui spectru infracțional larg cât cordoanele de polițiști ce-i apără pe "demnitari" e cale lungă.

E bine că televiziunile îngenu-nunchiate vorbesc despre corupția mărunță din învățământ — cum putea tocmai învățământul să se sustragă molimei ce bântuie de-atâția ani în România? Dar de ce n-au rezolvat puternicii zilei problemele mult mai grave de la vârf? Cum să refuze dascălul de țară zece ouă sau un kil

de vin, când ministrii și parlamentarii gâbjesc, cu acte în regulă, vile somptuoase doar în virtutea faptului că au pupat în fund la momentul potrivit persoana potrivită? De ce n-am văzut în lanțuri, sau cu microfoanele televiziunilor amenințându-i agresiv, pe nici unul din improprietății de pe Kiseleff și împrejurimi, dar nu trece zi în care să nu aflăm că o doamnă profesoară a acceptat o cutie de ciocolată din partea unui părinte mai cu dare de mână...

Să fie clar: sunt absolut împotriva oricărui fel de "peșches", "șperț" sau "atenție". Mi se pare degradant să fii astfel "răsplătit" pentru o muncă la care te-ai angajat fără să te fi silit nimeni. Numai că nu despre asta vorbim. Vorbim despre faptul că o clică abuzivă și rapace și-a propus să adune cu ghearele ei murdare tot ce-a mai rămas în țara asta nenorocită. Mădălin Voicu a făcut de curând o propunere care dacă ar fi venit din partea unui "majoritar" ar fi fost imediat taxată drept "antidemocratică": ca la funcțiile publice să nu aibă acces decât cei care posedă o avere de peste cinci sute de mii de dolari.

Nu-mi dau seama cum i-o fi trecut prin cap d-lui Voicu această idee. Probabil contemplând căsoaiele cu turnulețe de pe la Strehaia sau din Banat. Chestiunea e că acei cinci sute de mii de dolari sunt, în România, o sumă de domeniul fantasticului. Ori poate dl Voicu îi vede drept viitor guvernanți ai României pe extratereștri? Dacă ai fost cinstit, cum să fi adunat această sumă? În plus, nu există o limită a îmbogățirii în sus, după cum nu există una a sărăcirii în jos. Am mari dubii că un "geniu" care a știut să adune câteva sute de mii de dolari departe de mișmașurile puterii se va abține să devină multimilionar când toate pârghiile îmbogățirii, bine unse în doisprezece ani de ticaloșie națională, îi vor sta la îndemână. Natura umană e prea putredă, pentru a-i da crezare d-lui Voicu și nu baladistului care spunea: "Săracul vrea să ajungă bogat, Bogatul să aibă un întreg regat, Iar regele o planetă drept palat".

Între timp, "extraordinarii profesori" ai României, lingușiți cu nerușinare în timp ce li se ia din jalnicele drepturi care abia dacă-i pun în rând cu dezmoștenii Occidentului — pentru că aceasta e semnificația "bonurilor de masă" —, cad sub orice demnitate socială, pe când lozele cărora abia le dădeau, de milă, câte un cinci, ajunge mari demnitari, se pregătesc să declare inaccesibile chiar și străzile pe care se află modestele lor locuințe de câte două-trei etaje. ■

știri culturale

La Centrul Cultural American

MARȚI 5 martie a.c. a avut loc la Centrul Cultural American din București lansarea ultimelor două volume din trilogia de istorie a civilizațiilor aparținând profesorului și istoricului american Daniel Boorstin, și anume *Creatorii* (trad. Delia Răzdolescu) și *Căutătorii* (trad. Antoaneta Ralian), apărute la Editura Meridiane.

Cu acest prilej au vorbit consilierul pentru Presă și Cultură al Ambasadei Statelor U-

nite în România, doamna Kiki S. Munski, academician profesor Dan Grigorescu, Elena Victoria Ijuidi, directoarea Editurii Meridiane și Antoaneta Ralian.

În cadrul aceleiași manifestări, consilierul pentru Presă și Cultură al Ambasadei Statelor Unite a înmănat traducătoarei Antoaneta Ralian o Diplomă de Apreciere din partea Departamentului de Stat al SUA „pentru excepționala sa activitate de promovare a literaturii americane în România”.

Anunț

ASOCIAȚIA SCRITORILOR DIN BUCUREȘTI anunță pe toți membrii săi că noile legitimații de membru al Uniunii Scriitorilor din România (anii 2002-2005) pot fi ridicate de la sediul Asociației, str. N. Golescu 15, sector 1, în fiecare zi între orele 10.00-14.00.

Premiul „Alexandra Indrieș”

LA ÎMPLINIREA a 12 ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara, publicațiile Timișoara au acordat

scriitorului Mircea Mihaies Premiul „Alexandra Indrieș” pentru cel mai bun comentator politic al anului 2001.

ALEXANDRU
BALACI

A ÎNCETAT din viață Alexandru Balaci, unul dintre spiritele cele mai deschise ale literaturii române, italianist renumit și filosof al culturii. S-a născut în 1916 și s-a format la Facultatea de litere și filosofie a Universității din București, unde va susține doctoratul cu teza *Giovanni Pascoli in neoclassicismul italian* (1943) fiind conferențiar, profesor, șef al catedrei de literatură romanică, decan al Facultății de limbă și literatură română și prorector al aceleiași Universități, Director al Accademia di Romania, Al. Balaci a fost membru al Academiei Române și al altor numeroase academii din străinătate. A condus multă vreme *Revista pentru literatură universală*. Activitatea vastă de italie-

nist este materializată în volumele *Studii italiene* (II-IV, 1958-1968), traducerii din Manzoni, Giovanni Verga, Pirandello, Bontempelli, Ungaretti etc., monografiile dedicate lui Dante Alighieri, Carducci, Petrarca, Leopardi, Macchiavelli, Tasso, Boccaccio. Pentru intensă activitate literară a primit numeroase premii interne și internaționale. A fost distins cu Ordinul Meritul Republicii Italia și cu Marele Cordon al Ordinului Phoenix din Grecia.

Dispariția marelui cărturar care a fost Alexandru Balaci ne întristează profund, dar cărțile sale vor continua să lumineze cultura română.

Uniunea Scriitorilor din România

știri culturale

Salonul de carte și presă

UNA din temele viitoarelor Întâlniri ale „României literare”, care vor demara curând, va fi, cum ne-am propus, aceea a târgurilor de carte. Ecoul public de care s-au bucurat acestea în anii din urmă ne îndeamnă să le acordăm atenție.

Cu gândul la proiectata Întâlnire și la tema ei am vizitat, spre a culege unele impresii, Salonul de Carte și Presă, București, organizat, ca și în anii trecuți, la Muzeul Național de Istorie a României (fosta Poșta Centrală).

Ajuns la a șaptea ediție, acest Salon deschide seria târgurilor anuale de carte din țara noastră, dându-le celorlalte un semnal. Un semnal care nu ni s-a părut a fi, chiar și în actualele condiții de austeritate, descurajator, dacă ne luăm după faptul că vizitatorii, deci posibii cumpărători de carte și presă, au fost destul de mulți. Numărul lor a crescut față de prima zi, a deschiderii oficiale. Nu au participat însă, din păcate, câteva din editurile cu activitate bogată – *Humanitas*, *Albatros*, *All*, *Paralela 45* – și nici ziare mari, cum ar fi „Adevărul”. Au fost totuși prezente la Salon, dintre edițiile bine cotate, *Cartea Românească*, *Polirom*, *Dacia*, iar dintre editurile mici, dar mereu active, *Universal Dalsi* și *Mașina de scris*. Aceasta din urmă, în spațiul de care dispunea, a repartizat un colț și revistei noastre, drept care îi mulțumim. Oarecum neașteptată a fost prezența editurii *Univers*, despre care citisem în presă că a decedat fără glorie. Titlurile pe care le-a etalat erau însă toate ale unor cărți din stoc.

Au avut loc în Cadrul Salonului și lansări de carte, dintre care unele au stârnit interes. Astfel a fost aceea inițiată de Editura *Dacia*, care a lansat

volumul masiv al lui Nicolae Balotă: *Literatura franceză de la Villon la zilele noastre*. Prezentarea au făcut-o criticul Geo Șerban și autoul însuși. Despre această nouă carte a lui Nicolae Balotă va fi însă vorba și într-un număr viitor al „României literare” (*Rep.*).

Conferință despre bresle

ÎN CADRUL Clubului de Turism “Impresii de călătorie din toată lumea” al Casei de Cultură “Friedrich Schiller” (Str. Batiștei 15), dl. *Cristian SENCOVICI* a prezentat marți, 19 martie 2002, ora 18.00, conferința cu diapozitive intitulată “*Breslele sașilor ardeleni*”. “Organizarea

breslelor în Transilvania este unul dintre cele mai bogate capitole din istoria sașilor ardeleni.

Coloniștii veniți din Germania secolului XII nu erau numai țărani, ci mai ales meșteșugari. Ei realizau cu propriile mâini case și cetăți, arme și unelte, îmbrăcăminte și încăl-

țăminte. Deja în 1367 existau în Ardeal 19 bresle cu 25 de meserii. Abia în secolul XIX apariția industriei avea să pună capăt acestei dezvoltări. Meșteșugarii de la sate au rezistat totuși până la cel de-al doilea război mondial, perioada comunistă dându-le lovitura de grație.” (*Cristian Sencovici*)

la microscop

de

Cristian Teodorescu

Prioritățile edililor Capitalei

DACĂ vreun nefericit își ridică o magherniță prin vreo mahala a Bucureștiului, primăria de sector își încordează mușchii și vine să-l demoleze. Nu contează că amarul rămâne cu copiii pe drumuri. Strică estetica orașului și n-are nici autorizație de construcție!

Aferim, aș zice. Interesul orașului primează! Iar la cit de ușor poți rămâne pe drumuri în Capitală și oriunde în România, ce mai înseamnă o tragedie în plus. Nenorociții aceștia care n-au bani și nici pile la Primărie merită să dispară. Nu s-a acomodat la economia de piață în cumplita ei variantă dimbovițeană? Cerul patriei și gurile de canal îi pot adăposti în spiritul ospitalității și omeniei noastre recunoscute.

Dar dacă în discuție intră vreo *casă de casă* ridicată în inima țigului, vilă, blocșor sau ditamai hardughia croită pe tipicul Casei Poporului se schimbă discuția. Arhitecții care n-au dat aviz de construcție oribilității sint bătuți pe spate energic-prieteneste să lase prostiile și mofturile. Sau sint chiar amenințați, pentru că își permit să se împotrivescă unor proiecte la a căror valoare nu-i duce mintea.

În loc să dispară împreună cu Ceaușescu, gândirea ineptă a fâhrerului de la Scornicești s-a multiplicat în mințile unor Ceaușești mai mici, dar prin acumulare, la fel de periculoși, care își găsesc arhitecți pe potriva lor.

Să nu-și închipuie cineva că vreau să ridic statuie arhitecților care de 12 ani încoace au fost plătiți din bani publici ca să apere interesele orașului. Acestora nu le-a tremurat mâna semnând aprobări pentru tot soiul de monstruoșități care împodobesc străzi din București, sclipind oribil ca un dinte din față îmbrăcat în aur. De pildă acel cilindru burtos care îți taie răsufarea cu înfățișarea lui de rezervor de combustibil, plantat mitocânește printre puținele imobile frumoase pe care le mai are Bucureștiul în centru.

Prin cartiere însă se construiește într-un dispreț și mai mare față de acele reguli care fac dintr-un oraș un oraș, nu o strânsură de case. Diversi complexați de locuirea la bloc și invadați de vechi orgolii de nici țărani nici orașeni își infig imobilul unde au ei chef, ca și cum Bucureștiul ar fi un cătun de munte unde fiecare construiește unde și ce îi trăznește prin cap.

Pentru ca Bucureștiul să capete înfățișare de oraș european a fost nevoie de ucazuri domnești succesive, în care se spunea cum se poate construi în acest oraș, ducind la o disciplină care, bună, rea, a dat urbei o față de capitală.

În perioada modernistă, Bucureștiul a căpătat grație unor arhitecți precum Horia Creangă amprenta de originalitate și de îndrăzneală rațională care transformă blocurile de pe marile bulevarde ale orașului într-o lecție de bun gust și de identitate apăsată a fiecărei clădiri în parte, fără ca aceste imobile să se respingă, unele pe altele. Acel București al unui vis armonios supraviețuiește, dar să ne ferească Dumnezeu de un cutremur mai zdravăn! Vom rămâne cu blocurile ceaușismului, cu opera Ceaușeștilor apăruiți după Revoluție și cu câteva construcții mai acătării ridicate în acești ultimi ani. Primarii care n-au ridicat un deget pentru conservarea vechiului București, guvernele care au făcut umbră în Palatul Victoria de 12 ani încoace, mulțumindu-se să promită, poartă răspunderea dacă într-o zi din centrul Capitalei nu vom mai avea decît pozele. Cum de mai au somn Crin Halaicu și Viorel Lis cînd știu că au pierdut 8 ani atît de prețioși? Și cum de nu-și dă seama guralivul Traian Băsescu de această urgență a urgențelor?

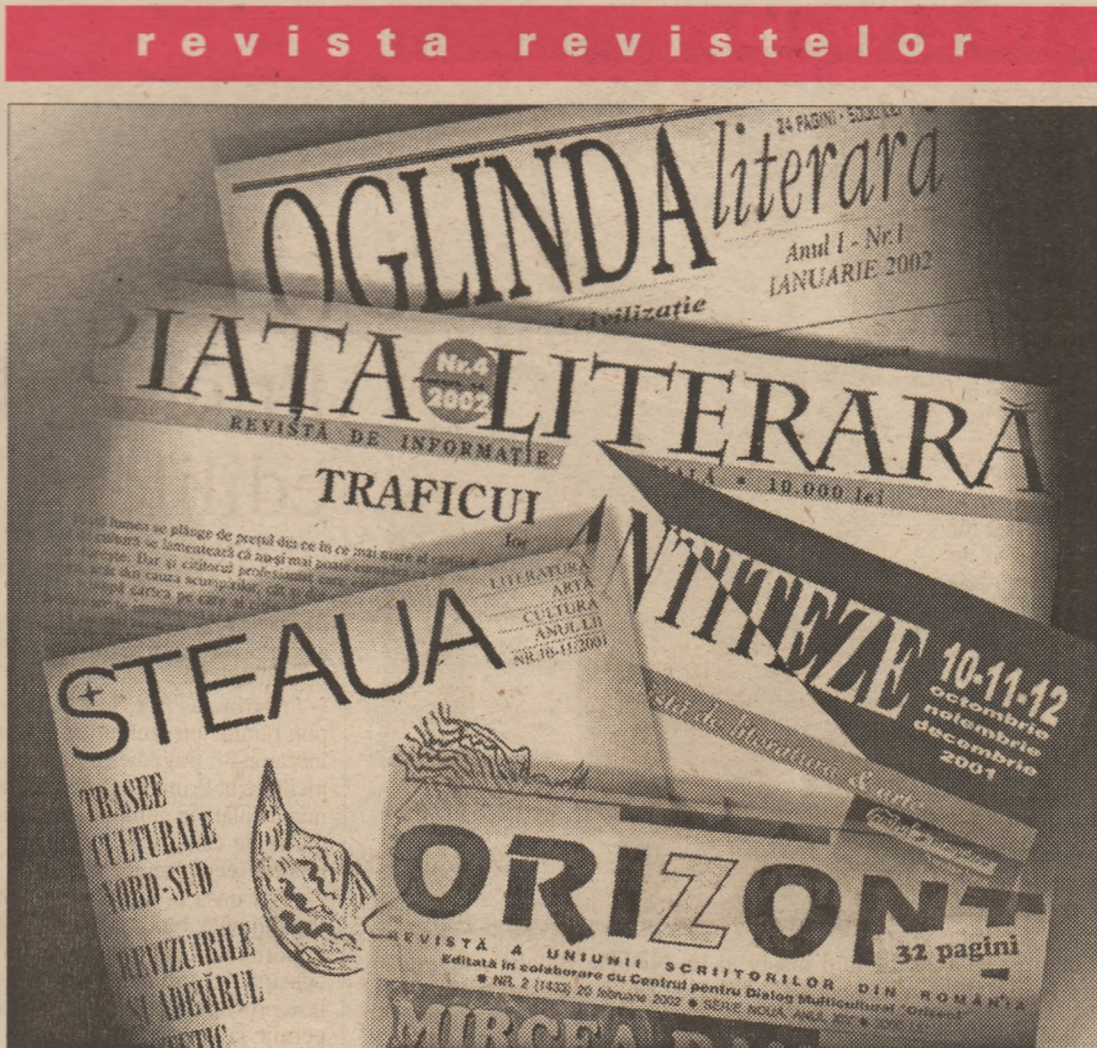
Dărîmăm maghernițe, operațiuni la care se bulucește presa ca la Maglavid, dar nu punem la pămînt nici măcar una dintre clădirile construite hoștește în acești ani. Ne pricepem să mulgem Bucureștiul și de singe, dar n-avem nici măcar cinismul de a ne întreba dacă n-o să ne cadă vreo cărămidă în cap cînd ne va zgîlții viitorul mare cutremur. ■

Tur de orizont

Două din numere din *Steaua* clujeană, din care unul (10-11/2001) dublu și altul 12/2001), simplu, au apărut aproape deodată în februarie: elegante grafic, de la copertă la literă, interesante, plăcute. Cronicarul a reținut ancheta despre *Revizuire*, cu o bogată participare, deși fără o... revizuire a calapodului în care astfel de debateri se înscriu, o evocare a lui Gellu Naum de către dl. Ion Pop (*La despărțirea de...*), câteva recenzii și o ciudată întrebare (ce ați vorbi cu Blaga dacă l-ați întâlni?), care-i încurcă pe respondenți, luându-le, cum se zice, piuitul. Cum constată toți: grea întrebare! ● Și *Orizont* (nr. 2) își amintește de Ioan Alexandru, în lectura nouă a dlui Cornel Ungureanu (care cu acest prilej, se „apără” de o remarcă a cuiva cum că ar fi cronicar literar al revistei timișorene: „Semnez *Documentare*, care ar vrea să semnaleze cititorului cărți, atitudini, personaje”. N-o fi altă Mărie cu aceeași palarie?). Savuroasă, ca de obicei, poezia în formă fixă a dlui Ș. Foartă, conectat de astă dată la bicentennarul lui Hugo, din care și traduce *Vinătoarea burgravului*. *Caloriferul* dlui Marcel Tolcea te umple de voie bună. Lucru mare, fiind vorba de colosala factură la căldură pe care românul o plătește începând din iarna care a trecut! Și, dacă tot a venit în discuție căldura, să cităm și spiritualul final al interviului acordat emisiunii *A cincea roată* de pe canalul *Analog* (și preluat în revista) de dl. Mircea Daneliuc, cunoscutul regizor și prozator: „Păi, nu ați asistat la lansarea cărții mele, când Dan C. Mihăilescu a spus că sint misogin? O fi asta! Căldura pe care o arăt femeilor are un asemenea grad de incandescență încât la prima atingere ai sentimentul răcelii”. Păi, n-avea dreptate dl Tolcea să ne recomande, ca înlocuitor al căldurii din calorifere, telefoane erotice cu taxă perversă? ● În *Convorbiri literare* din februarie, în partea a doua a dialogului cu dl. Cassian Maria Spiridon, dl Nicolae Breban ne încintă cu câteva revelații care ar fi meritat un tiraj mai mare decât acela al revistei de la Iași (drept care le consemnăm în șapte mii de exemplare!): 1. demisia d-sale din CC al PCR în vara lui 1971 a fost unică în Europa de Est (nota Cronicarului: și din Europa Centrală?); 2. dacă tot susține dl. Manolescu că dl. Breban a fost membru al CC, iar el însuși nici măcar membru de rind al PCR, e bine ca opinia publică să fie înștiințată (în fine!) că dl. Manolescu a fost nomenclaturist; 3. la întorcerea în țară, ia-

răși unică în Europa de Est, dl Breban s-a văzut aspru pedepsit prin neparticiparea la Conferința Scriitorilor și prin 2000 de lei alocați lunar de Uniune („M-am dus la mare și în trei luni am scris *Îngerul de gips*”). ● La Focșani apare, din ianuarie, un nou mensural de cultură și civilizație: *Oglinda literară*. Salutind-o cordial și urindu-i ani mulți și o față neaburită de ce se aburesc de obicei revistele de la noi. Cronicarul își declară cu sinceritate și cu sentiment de invidie: pentru titlul rubricii dlui Virgil Panait: *O scrisoare pierdută*. Bănuim despre ce va fi vorba în ea. Deocamdată, dl. Panait îi aduce lui Caragiale, în introducerea rubricii, o veste bună: „Maestre, pentru 2002 vi se pregătește ceva.” Succes! ● Un săptăminal ce se cuvine urmărit este *Piața literară* de la Cluj care, după cum îl obligă numele, consemnează principalele apariții, înfățișează (într-un supliment din nr. 4/ 15-28 februarie) *Piața cărții*, ia un interviu dlui Dan Cristea, directorul Editurii Cartea Românească și altul dnei Antoaneta Ralian care a tradus din engleză optzeci de cărți de proză și de teatru, având așa dar, singură, activitatea unei edituri. Un semnal trist, editorialul dlui Ion Simuț: cronicarii literari sînt condamnați să scrie doar la cărțile oferite de autori, fiindcă nu-și pot totdeauna permite să cumpere cărțile

care apar! ● Să încheiem acest tur de orizont cu alta revistă din provincie: *Anteteze*, 10-11-12/2001, de la Piatra Neamț. Tema provinciei în raport cu centrul este chiar miezul unei anchete din ultimul număr pe anul trecut. Un interviu și un fragment de roman publică dl. Petru Cimpoieșu, una din revelațiile prozei postdecembriste. Cronicarul semnalează și scrisorile inedite, cinci la număr, plus o carte poștală dintre noiembrie 1987 și ianuarie 1989, adresată de Nicolae Steinhardt lui Aurel Dumitrașcu. Le prezintă dl. Adrian Alui Gheorghe. O rubrică bine venită, ce ar putea sta sub deviza maiorescianului *În laturii*, este *Topul Cărților Proaste*. Citatele din versurile unor oarecare George Tănsănică sau Rodica Dehelean sînt demne de cel mai sever prostologhikon liric.

România surprinzătoare

Inițiativa ministrului Turismului, Dan Matei Agathon, de a aclimatiza palmieri pe litoral a comentată pe larg în ROMÂNIA LIBERĂ, sub titlul „Palmier, extremă urgență!” Comentînd și inițiativa aceluiași de a construi Dracula Park lângă Sighișoara, Simona Popescu,

autoarea editorialului, e de părere că dacă ministrul vrea să ofere turiștilor scene horror la intensitate maximă, îi poate plimba prin anumite cartiere ale unor mari orașe, la orele serii. Revenind la palmieri, editorialista îi sugerează dlui Agathon să importe și maimuțe, pe care să le folosească la relansarea zootehniei autohtone. Ministrul Turismului a reunit aceste proiecte sub lozincă „România surprinzătoare”, ceea ce o face pe editorialista să exclame cu năduf caragialian: „Adevărat surprinzătoare, coane Agathoane”. ● Tot din ROMÂNIA LIBERĂ: „Angajații prefectului de Hunedoara îi aleargă pe ziaristii care îndrăznesc să-i fotografieze vila”. E adevărat că acești angajați nu sînt plătiți din bani publici, dar angajatorul e, orișicît, prefect. Iar premierul Năstase le-a recomandat reprezentanților puterii să aibă o atitudine cit mai binevoitoare față de presă. Probabil că din punctul de vedere al angajaților dlui Serafinceanu această bunăvoință constă în faptul că nu au pus și cîinii pe ziaristi, ci i-au fugărit ei înșiși. ● Din minunățiile Justiției. Ziarul care consemnează – ADEVĂRUL nr. 3645: „Septuagenara din Iași, condamnată la 15 zile de închisoare pentru o amendă achitată”. Bătrîna condamnată, aflăm, a avut ghinionul să supere un plutonier, Marian Costân-

ceanu, care s-a aflat în preajmă atunci cînd femeia s-a certat cu o vecină. Cităm din PS-ul ziarului „Ar fi interesant de investigat ciți nemernici – escroci care au adus pagube de zeci și sute de miliarde, evazionisti fiscali, hoți, tilhari – au fost făcuți scapați de zeloșii polițiști ieșeni.” Chiar – putem afla ce e și cu ăștia? Că de amăriți condamnați pentru te miri ce nu e și zi să nu scrie presa.

● O afirmație antologica a senatorului liberal Radu F. Alexandru preluată de mai multe publicații: „Decît să fi ars Muzeul Satului mai bine ardea Ministerul Culturii!” ● NAȚIONAL își informează cititorii că premierul bulgar, Simeon Saxa Coburg a fost oaspetele premierului Năstase, la vila acestuia de la Cornu. Cu acest prilej, scrie NAȚIONAL, citind surse din apropierea dlui Năstase, premierul bulgar a admirat ferma de păsări și animale a familiei Năstase. În urma acestei vizite, România și Bulgaria s-au angajat să se sprijine reciproc în vederea intrării în NATO. Sau cum titrează CURENTUL: „România și Bulgaria pedalează spre NATO în tandem, dar pe biciclete separate”. ● Nici n-a început bine returul Diviziei A de fotbal și acuzele curg – nimic nou, însă: meciuri aranjate în cadrul „Cooperativei”. ● Cine mai susține legalizarea prostituției în afară de cițiva parlamentari și de beneficiarele legalizării? Directorii de spitale, scrie EVENIMENTUL ZILEI. De ce vor directorii de spitale una ca asta? Deoarece nu mai e loc în saloane pentru bolnavii atinși de sifilis și de alte boli „venerice”. ● Ce se mai fură în România? „Din portul Constanța s-a furat o navă încărcată cu fier vechi”, anunță CURIERUL NAȚIONAL. Autorii au fost prinși informează ziarul, evident, pe prima pagină. Și tot din CURIERUL NAȚIONAL: „Urmind indemnurile președintelui Iliescu, Livia Mutică a bătut un tilhar pînă la leșin”. Pentru a risipi confuziile, să spunem că președintele Iliescu n-a sfătuit-o pe Livia din Cotusca de Botoșani să bată pe cineva. Aceasta a pedepsit după propriile-i puteri pe un tînăr consătean care voia să o tilharească. În ceea ce privește indemnul dlui Iliescu, acesta se referea la lupta împotriva corupției. Președintele îi sfătua pe oamenii obișnuiți să-ia de guler pe corupți, nu să sară cu parul la tilhari. JURNALUL NAȚIONAL ia în serios promisiunea ministrului Administrației Publice, Octav Cozmăncă de micșorare a salariilor uriașe ale directorilor de regii. Această minune, pretinde Cozmăncă, se va produce cu începere din luna viitoare. A cărui an?

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 21279.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13.
Abonamente în 2002: 3 luni - 130.000 lei; 6 luni - 260.000 lei;
1 an - 510.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
Tipografia Ana

32 pag - 10.000 lei
La redacție: 8.000 lei